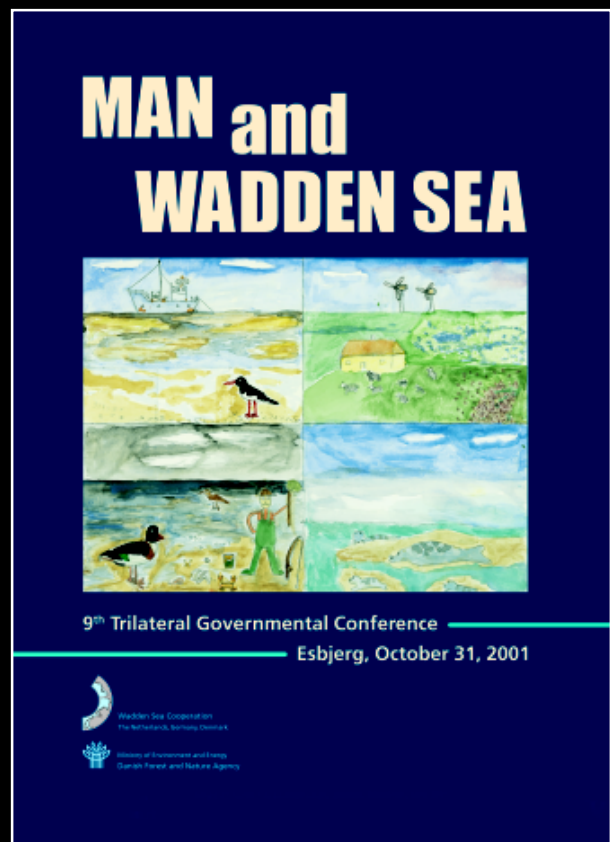

Gennemførelse af Stade-deklarationen og Den trilaterale Vadehavsplan

Fælles Statusrapport

(Joint Progress Report,
Dansk oversættelse)

9. Trilaterale Regerings-
konference om Vadehavets
Beskyttelse
Esbjerg, 31. oktober 2001

Det fælles Vadehavssekretariat

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen

Gennemførelse af Statede-klarationen og Den trilaterale Vadehavsplan

Fælles Statusrapport

9. Trilaterale Regeringskonference om Vadehavets Beskyttelse. Esbjerg, 31. oktober 2001

Det fælles Vadehavssekretariat

Udgivet af:

Miljøministeriet

Skov- og Naturstyrelsen, 2002

Internet: skovognatur.dk

Layout: Erik B. Aksig og Richard Page Leroy-Cruce

Oversættelse: Flex Sprog A/S og Skov- og Naturstyrelsen

Forside: Illustration af 4.b, Bakkeskolen, Esbjerg, maj 2001.

Dansk oversættelse af

Implementation of the Statede Declaration and the Trilateral Wadden Sea Plan

Joint Progress Report

Common Wadden Sea Secretariat, 2001

Internet: www.waddensea-secretariat.org

Tryk Skov- og Naturstyrelsen

Oplag 100

ISBN 87-7279-432-1

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	7
2. DEN OVERORDNEDE BESKYTTELSE OG FORVALTNING – UDVIKLINGEN SIDEN 1997	9
2.1 Indledning	9
2.2 Danmark	9
2.2.1 Revision af fredningsbekendtgørelse	9
2.2.2 Regionplanlægning	9
2.2.3 Tøndermarsken	10
2.2.4 Varde Å	10
2.3 Tyskland	10
2.3.1 Slesvig-Holsten	11
2.3.2 Hamborg	11
2.3.3 Nedre Sachsen	12
2.4 Holland	12
2.4.1 Landsplandirektivet - Vadehavet	12
2.4.2 Skaldyrsfiskeri	13
3. GENNEMFØRELSE AF STADE-DEKLARATIONEN	15
Vadehavsplanen	15
Eksterne påvirkninger	20
Reduktion af tilførslen af næringsstoffer, farlige stoffer og olie	20
Aktiviteter i det tilstødende område	23
EF's fuglebeskyttelsesdirektiv og EF's habitatdirektiv	23
Det trilaterale overvågningsprogram	23
Vadehavet som særligt følsomt havområde	24
Vurdering af virkning på miljøet	25
Internationalt samarbejde	27
Samarbejdet mellem The Wash og Vadehavet	27
Samarbejdet mellem Guinea-Bissau og Vadehavet	28
Forvaltningsplan for knortegås	29
Beskyttelse af sæler og småhvaler	29
Samarbejde om information til offentligheden	30
Udvikling af turismen	30
Kulturarv	32
Det fremtidige samarbejde	32
Videnskabeligt Vadehavssymposium	32
Den 9. Vadehavskonference	32

4. GENNEMFØRELSE AF VADEHAVSPLANEN	33
Forord	33
Vadehavet - ind i det næste årtusinde	33
Den fælles vision	34
I. Den integrerede forvaltning af Vadehavet	35
Vadehavsplanen	35
Status	35
Afgrensning	35
Fælles principper	36
Mål	37
Zonering	37
Den økonomiske udvikling og potentialer	38
Kommunikation og information	38
Evaluering og revision	39
Planens struktur	39
II. Mål	41
1 Landskab og kultur	41
1.1 Den trilaterale politik og forvaltning	41
1.2 Trilaterale projekter og handlinger	43
2 Vand og sediment	45
2.1 Den trilaterale politik og forvaltning	45
Forurening fra skibe	46
Oprensning og klappning af opgravede materialer	48
Offshore aktiviteter. Udledning fra efterforskning og udvinding af olie og naturgas	49
2.2 Trilaterale projekter og handlinger	50
3 Strandenge	51
3.1 Den trilaterale politik og forvaltning	51
Strandenge	51
Kystsikring	53
Den naturlige dynamik	54
Infrastrukturarbejde	56
3.2 Trilaterale projekter og handlinger	57
4 Tidevandsområder,	59
4.1 Den trilaterale politik og forvaltning	59
Naturlig dynamik og kystsikring	59
Skibsfart, havne og industrianlæg	60
Udvinding af mineraler	62
Oprensningsmaterialer	63
Blåmuslinge- og hjertemuslingefiskeri	64
Turisme og fritidsaktiviteter	66
4.2 Trilaterale projekter og handlinger	68
5 Strande og klitter	70
5.1 Den trilaterale politik og forvaltning	70
5.2 Trilaterale projekter og handlinger	72
6 Flod og åmundinger	73
6.1 Den trilaterale politik og forvaltning	73
6.2 Trilaterale projekter og handlinger	74
7 Offshore-områder	76
7.1 Den trilaterale politik og forvaltning	76
7.2 Trilaterale projekter og handlinger	76
8 Landbrugsområder	77

8.1 Den trilaterale politik og forvaltning	77
Landbrug	77
8.2 Trilaterale projekter og handlinger	78
9 Fugle	80
9.1 Den trilaterale politik og forvaltning	80
Beskyttelse af steder	80
Indgreb i fuglenes fødebetingelser	80
Forstyrrelser	82
9.2 Trilaterale projekter og handlinger	86
10 Havpattedyr	87
10.1 Den trilaterale politik og forvaltning	87
Spættet sæl og gråsæl	87
Marsvin	87
10.2 Trilaterale projekter og handlinger	87
BILAG 1 Kort over Vadehavets Natura 2000 områder	89
BILAG 2 Pleje af Vadehavet som en interaktiv proces. Workshop i Nieuweschans, 13.-15. oktober 1999	91
BILAG 3 Anbefalinger fra Det 10. Internationale Videnskabelige Vadehavssymposium, Groningen, 30. oktober – 2. november 2000	93

1. Indledning

Vedtagelsen af Stade-deklarationen og den trilaterale Vadehavsplan ved den 8. Trilaterale Regeringskonference i Stade i Tyskland (Stade-konferencen) i 1997 signalerede, som de tre ministre udtalte, de samlede resultater af næsten 30 års politisk samarbejde inden for international naturbevaring. Samtidig var Stade-konferencen begyndelsen på en ny fase i det trilaterale Vadehavs-samarbejde, som sigtede på at integrere naturbevaring og menneskers brug af området på grundlag af de fælles Mål og rækken af initiativer til at opnå Målene, der er fastsat i den trilaterale Vadehavsplan.

Vadehavsplanen omfatter strategier, tiltag, projekter og handlinger, som de tre lande er nået til enighed om. Planen er rammen for den overordnede forvaltning af Vadehavet, og skal ses som de tre landes forslag til, hvordan de forestiller sig den fremtidige koordinerede og integrerede forvaltning af Vadehavsområdet skal være, samt de projekter og foranstaltninger, der skal gennemføres for at kunne opnå de opstillede Mål.

Undersøgelsen af muligheden for at udlægge Vadehavsbeskyttelsesområdet som Verdensarvsområde, der blev udført i 2000, konkluderede, at niveauet for miljø- og naturbeskyttelse og fornuftig forvaltning af Vadehavet i form af harmoniserede internationale og nationale strategier, forvaltningsregler samt integreret miljøovervågning og -vurdering, er uden sidestykke i hele Europa og andre dele af verden.

I forberedelsen af den 9. Trilaterale Regeringskonference, som afholdes i Esbjerg den 31. oktober 2001, er det blevet tid til at gøre status over gennemførelsen af de aftaler, som er indeholdt i Stade-deklarationen samt de strategier og projekter, der er omfattet af den trilaterale Vadehavsplan. Formålet er at dokumentere for et større publikum, hvilke fremskridt, der er gjort i gennemførelsen af aftalerne, og at gøre det muligt at definere eventuelle fejl og mangler i gennemførelsen, som kan danne grundlag for videre politiske beslutninger, når disse synes relevante.

Kapitel 2 i denne rapport omhandler den generelle udvikling siden Stade-konferencen i 1997 i forhold til beskyttelse og forvaltning af Vadehavet. Kapitel 3 og 4 omhandler fremskridt inden for gennemførelsen af Stade-deklarationens paragraffer, de relevante paragraffer i Afsnit I samt de strategier, den forvaltning og de projekter, som nævnes i Afsnit II i den trilaterale Vadehavsplan.

I rapporten er teksterne fra Stade-deklarationen og den trilaterale Vadehavsplan vist med kursiv.

2. Den overordnede beskyttelse og forvaltning – udviklingen siden 1997

2.1 Indledning

Siden Stade-konferencen i 1997 er størstedelen af de nationale beskyttelses- og forvaltningsordninger, som har relevans for Vadehavet, også blevet revideret med henblik på at inkorporere mange af de aftaler, der er indeholdt i Stade-deklarationen og den trilaterale Vadehavsplan. I dette kapitel gives der et overblik over de vigtigste fremskridt siden Stade-konferencen i form af revideringer af Vadehavsbeskyttelsesprogrammer.

2.2 Danmark

2.2.1 Revision af fredningsbekendtgørelse

Miljø- og Energiministeriets reviderede bekendtgørelse nr. 135 af 17. februar 1998 om fredning og vildtreservat i Vadehavet, trådte i kraft den 1. marts 1998. Ved den reviderede bekendtgørelse gennemføres Stade-deklarationen og Vadehavsplanen. En af de vigtigste grunde for revision af bekendtgørelsen var jagtspørgsmålet. Ved Stade-konferencen blev en beslutning fra 1991-konferencen om et jagtforbud på trækfuglearter ændret efter forslag fra Danmark, så jagt på trækfuglearter er eller vil blive udfaset enten fra fredningsområdet eller fra tilgrænsende områder af tilsvarende biologisk værdi og arealmæssig størrelse i Vadehavsområdet.

Efter den nuværende bekendtgørelse er jagt på trækfuglearter tilladt inden for fredningsområdet på strandenge, langs fastlandskysten og på Mandø og Rømø. Som kompensation er jagt blevet forbudt på nogle statsejede arealer på Skallingen, Fanø, Mandø og Rømø. De sidstnævnte arealer, der tidligere lå uden for fredningsområdet, er samtidig blevet taget med i fredningsområdet. Den danske del af fredningsområdet er på denne måde blevet forøget med ca. 1.500 ha arealer både på fastlandet og øerne sammenlignet med situationen før Stade-konferencen. En af fordelene ved dette er, at der er skabt et betydeligt beskyttet område i Ho Bugt og på Skallingen indeholdende Vadehavets væsentligste naturtyper (åbent hav, klitter, strandenge, vade og øer).

Foruden denne væsentlige ændring af bekendtgørelsen er der gennemført flere mindre ændringer for at ajourføre reglerne. Der vil blive fastsat en årlig maksimumkvote for hjertemuslingefiskeri i stedet for at veksle mellem tre områder med et område pr. år. Skov- og Naturstyrelsen kan også sætte regler for brug af drager efter samråd med kommunerne. Bestemmelserne om et rådgivende udvalg er blevet taget ud af bekendtgørelsen. I stedet har de to amter i fællesskab etableret et rådgivende udvalg for det danske Vadehav. Det Rådgivende Udvalg for Vadehavet består af repræsentanter fra alle relevante statslige, regionale og lokale myndigheder samt repræsentanter fra erhvervs- og interesseorganisationer samt naturorganisationer. Formandskabet varetages af de to amters formænd for udvalgene for teknik og miljø.

2.2.2 Regionplanlægning

Ribe og Sønderjyllands amter har i 1999 taget initiativ til at udarbejde et fælles regionplantillæg til gennemførelse af de dele af Stade-deklarationen og Vadehavsplanen, som er relevante, men endnu ikke indarbejdet i den fysiske planlægning. Processen blev indledt i sommeren 1999 ved at amterne offentliggjorde et debatoplæg baseret på Vadehavsplanens mål med en række emner og spørgsmål, der dannede baggrund for en offentlig debat om udviklingen i Vadehavsområdet og de tilstødende områder inde i landet.

På grundlag af denne debat har amterne udarbejdet og offentliggjort et forslag til tillæg til regionplan i december 2000. Regionplanforslaget indeholder rammerne for den fremtidige udvikling af Vadehavsregionen. Rammerne fastlægger en generel zonerings for den fremtidige benyttelse og beskyttelse af arealer med hensyn til natur og jordbrug, landskab og kulturmiljø, turisme og fritidsaktiviteter samt by- og erhvervsudvikling. Regionplanforslaget indeholder endvidere rammer for arealforvaltningen i forhold til de relevante temaer i Vadehavsplanen. Rammerne i den administrative del af forslaget er bindende for kommuneplanlægningen og den kommunale og amtslige administration af arealanvendelseslovgivningen (f.eks. naturbeskyttelsesloven, råstofloven m.fl.). Forslaget rummer også anbefalinger til de statslige myndigheder og hensigtsserklæringer fra amtsrådene om den fremtidige administration.

Regionplanforslaget var i offentlig høring i perioden december 2000 til februar 2001. På grundlag af de modtagne høringssvar er forslaget blevet vedtaget med visse ændringer af amtsrådene som regionplantillæg ”Vadehavet og dets omgivelser”.

2.2.3 Tøndermarsken

Tøndermarsken er et særligt eksempel på fredning og forvaltning af et marskområde i det danske Vadehavsområde. Tøndermarsken er for størstedelens vedkommende omfattet af det trilaterale samarbejdsområde, og er fredet i en særlig fredningslov fra 1988, revideret i 1994. Fredningslovens formål er en bred beskyttelse af natur, miljø, kulturmiljø, landbrugsmæssig drift samt driften af af- og bevandingsanlægget. I henhold til loven er der nedsat et rådgivende udvalg, der består af repræsentanter fra alle relevante statslige, regionale og lokale myndigheder samt repræsentanter fra erhvervs- og interesseorganisationer samt naturorganisationer.

Overvågningen af Tøndermarsken har vist, at lovens formål i det store og hele er opfyldt, med én væsentlig undtagelse: Fredningsloven ikke har kunnet vende den nedgang i bestandene af ynglende vadefugle, som var i gang allerede da loven trådte i kraft. På denne baggrund er der ved udgangen af 1999, blevet fremlagt en samlet analyse af fredningslovens funktion med henblik på at finde løsninger, som på længere sigt kan sikre en bedre målopfyldelse på dette punkt. På grundlag af rapporten har regeringen besluttet at bruge en ordning med frivillige aftaler med lodsejerne om tilskud til miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger.

2.2.4 Varde Å

Arbejdet med genopretningen af naturen i et 2.500 ha stort areal i Varde Ådal og Ho Bugt er sat i gang. Det er hensigten med projektet, at driften af de lavtliggende engarealer ekstensivere ved at vandstanden hæves og brugen af gødning og sprøjtemidler ophører. Derved mindskes udvaskningen af næringsstoffer til Vadehavet, og dyr og planter får bedre levevilkår. Lodsejernes indkomsttab og ulemper søges kompenseret ved tilskud gennem en særlig ordning om miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger. Det er frivilligt for den enkelte lodsejer at deltage i projektet, som har stor tilslutning blandt de involverede. Projektet gennemføres over 20 år, så virkningerne bliver langsigtede.

2.3 Tyskland

Siden Stade-konferencen har man revideret de tre tyske nationalparklove, hvilket har medført en væsentlig udvidelse af det tyske Vadehavs-beskyttelsesområde og delvist nye bestemmelser. Derudover blev ordninger om oplysning og afpatruljering markant forbedret i den forudgående periode.

2.3.1 Slesvig-Holsten

I december blev en ny lov om nationalparker vedtaget for Slesvig-Holsten Vadehavsnationalpark. Denne ny lov om nationalparker uddyber formål, udvidelsen af beskyttelsesområdet og introducerer en ny zoneringsplan.

Formålene for projektet er:

- nationalparken har til formål at beskytte og støtte den naturlige udvikling af Vadehavet samt bevare dets specielle skønhed og originale særpræg,
- vigtigheden af kystbeskyttelse understreges,
- nationalparken skal også støtte en bæredygtig udvikling for beboerne i de tilstødende områder,
- nationalparkstyrelsen er forpligtet til at holde offentligheden orienteret om udviklingen i området samt overvåge området.

Nationalparkens søterritorium er blevet udvidet med op til tre sømil mod syd og op til 12 sømil mod nord. Den nordlige del omfatter et hvalbeskyttelsesområde.

Nationalparkens zoneringsplan er blevet lavet om til at omfatte et to-zone system. Zone 1 omfatter i princippet sammenhængende tidevandsbassiner og dækker ca. 36 % af området. Offentligheden har ikke adgang til dette område med undtagelse af nærliggende tidevandsområder, vandrestier på vaderne og erhvervsfiskeri som fastsat i §6 stk.2 i loven. Inden for zone 1 er et område på 12.400 ha syd for Hindenburgdæmningen blevet udlagt som en zone hvor al ressourceudnyttelse er fuldstændig forbudt. Det er kun tilladt at sejle inden for de udpegede sejlrender i referenceområdet. Dette område dækker ca. 3% af nationalparken.

Resten af nationalparken falder ind under zone 2, som også omfatter hvalbeskyttelsesområdet ved Sylt og Amrum. Derudover kan det nævnes, at jagtforbudet, som før de nye ændringer trådte i kraft stort set var udfaset, nu er lovmæssigt fastsat i den nye lov.

Nationalparken dækker et område på ca. 4.410 km² (441.000 ha), hvilket svarer til en udvidelse på ca. 1.200 km². Hvalbeskyttelsesområdet er ca. 1.240 km². Vedtagelsen af den reviderede lov betyder, at nationalparken delvist udvides til at omfatte havområder, der ligger uden for Vadehavssamarbejdsområdet.

I 1999 etableres Nationalparktjenesten som et nonprofit selskab med det formål at drive Nationalparkstyrelsens informationscentre og at supplere de private naturforeninger, der allerede står for opsyn med nationalparken. Nationalparktjenesten har på nuværende tidspunkt ca. 20 opsynsmænd ansat. Tjenesten ejes af staten, de to amtsråd og seks private naturforeninger.

I 1999 blev nationalparkens centrale informationscenter, Multimar Wattforum, åbnet i Tönning. Centret hører også ind under den ovennævnte nationalparktjeneste. Antallet af besøgende nåede i 2000 op på 200.000, hvilket oversteg det forventede antal med ca. 50.000.

Initiativet til at etablere et område med et informationssystem for besøgende langs kysten, som påbegyndtes i 1996, fortsatte i den mellemliggende periode, og er nu næsten ved at være afsluttet. Systemet består af informationsplancher, kort, informationsvandrestier og informationspavilloner, og sigter på at tilvejebringe klart forståelig information om beskyttelsesforanstaltninger samt de tilbud nationalparken byder på.

2.3.2 Hamborg

Hamborgs nationalparklov blev ændret den 5. april 2001. Loven medfører at nationalparkens havområde udvides op til grænsen på tre sømil. Udvidelsen har øget nationalparkområdet med

ca. 2.050 ha til nu at være 13.750 ha. Lovændringen medfører en harmonisering mellem nationalparklovgivningen og EF-habitatdirektivet samt de nye regler for fiskeri inden for nationalparkområdet med det resultat, at det nuværende referenceområde, hvor al ressourcudnyttelse er forbudt, nu udvides til at omfatte mere end 75% af nationalparkområdet. Loven medfører også strengere regler vedrørende visse fritidsaktiviteter såsom drageflyvning og traditionel svampeindsamling.

I december 1999 besluttede forbundskammeret (Senatet) at bygge et informationscenter på øen Neuwerk. Bygningen forventes at stå færdig i efteråret 2002. Centeret har til formål at fremme miljøundervisning og –bevidsthed omkring nationalparken.

I marts 2001, udgav nationalparkstyrelsen en omfattende rapport (Nationalpark-Atlas) om status af Hamborg Vadehav som det første skridt på vejen til en nationalparkplan.

2.3.3 Nedre Sachsen

Loven om Nedre Sachsens Vadehavsnationalpark blev ændret i maj 2001. Den ændrede lov medfører, som det var tilfældet for Slesvig-Holsten, at nationalparken udvides og zoneringsen revideres. Nationalparkens havområde er blevet udvidet lidt mere end tre sømilegrænsen ud fra øerne Borkum og Baltrum, og omfatter områder, der før ikke var en del af nationalparken i Ems-Dollard flodudmunden (Rysumer-Nacken), naturreservatet i Dollard og en overgangszone mellem saltmarsken og geesten syd for Cuxhaven. Nationalparken omfatter også størstedelen af øerne i dette område. Sammenlignet med hvor stor nationalparken var før, er veldefinerede områder på øerne, som er bebyggede og intenst udnyttede, blevet taget ud, og grænserne er blevet revideret.

Zoneringen inden for nationalparken er delvist blevet revideret. Zone 1 er blevet udvidet på de fleste øer til også at omfatte de primære klitområder på de østlige dele af øerne. Zone 1 er også blevet udvidet i tidevandsområdet. Den rekreative zone er delvist blevet udvidet. Visse intenst udnyttede områder i den rekreative zone hører nu ikke længere til nationalparken. Med hensyn til tidevandsområdet vil zoneringsen blive modificeret med henblik på at beskytte Sabellaria-rev, ålegræsområder og sælbestande.

Som resultat af lovændringen dækker nationalparken nu et område, der er ca. 400 km² større end før, dvs. at nationalparken nu dækker et område på 2.800 km² (280.000 ha). Vedtagelsen af den reviderede lov betyder, at nationalparken delvist udvides til at omfatte havområder, der ligger uden for Vadehavssamarbejdsområdet.

2.4 Holland

2.4.1 Landsplandirektivet - Vadehavet

I februar 2001 fremlagde den hollandske regering et revideret landsplandirektiv (PKB, 3. Notat Vadehavet). Dokumentet kom igennem en offentlig høring i perioden februar-maj 2001. På basis af de reaktioner, som indløb fra forskellige organisationer og befolkningen, på opfordring af Vadehavets Rådgivende Udvalg og efter forhandlinger med regionale og lokale myndigheder, fremlagde regeringen notatet for parlamentet til drøftelse og vedtagelse.

Landsplandirektivet er et nationalt fysisk planlægningsdokument, som danner grundlag for al planlægning, bevaring og forvaltning af Vadehavet, der falder inden for statens, de regionale og de lokale myndigheders jurisdiktion. Landsplandirektivet skal godkendes af parlamentet og har derfor i praksis samme status som en lov. Landsplandirektivet gælder for en 10-årig periode, hvorefter regeringen og de regionale samt lokale myndigheder skal meddele parlamentet, om de påtænker at ændre dokumentet.

Det område som landsplandirektivet dækker afgrænses af digerne og klitterne på fastlandet og de største øer, herunder også de områder på øerne som regelmæssigt oversvømmes. Det dækker over et område på 2.400 km². Regeringen har undladt at ændre eller udvide området. Dette vil ikke forenkle forholdene, da de tidligere afgrænsninger, for eksempel naturreservatet og Natura 2000, bevares, og der skal gøres en indsats for at arbejde for en differentieret politik og foranstaltninger for at sikre et større område.

Formålet med landsplandirektivet skal ændres således, at det gøres klart, at landskabets særpræg, især stilheden, åbenheden og naturligheden bevares. Som det er angivet i landsplandirektivet er dette formål tæt forbundet med Målene som anført i Vadehavsplanen. Landsplandirektivet indeholder også en udviklingsvision for Vadehavet, der rækker helt frem til 2030.

I landsplandirektivet fremsættes retningslinier for de forskellige aktiviteter, der finder sted i Vadehavet. En stor del af disse retningslinier er bindende beslutninger, som de nationale myndigheder skal rette sig efter. Andre er retningslinier som regionale og lokale myndigheder skal tage højde for, når f.eks. regionale og lokale planer udarbejdes. Landsplandirektivet indeholder også en ramme til afbalancering af de forskellige interesser i overensstemmelse med artikel 6 i habitatdirektivet.

Idet den afventede en debat om de forslåede ændringer til landsplandirektivet, besluttede den hollandske regering at undlade at udstede tilladelser til udforskning af gasforekomster i Vadehavet samt i de områder, der støder op til Vadehavet, idet der var nogen usikkerhed omkring potentielle miljøpåvirkninger. Yderligere udforskning og indvinding af gasforekomster er ikke tilladt på nuværende tidspunkt, undtaget er dog de tre anlæg, der allerede eksisterer i Vadehavsområdet.

2.4.2 Skaldyrsfiskeri

Et område som har været meget omdiskuteret igennem den senere tid er reglerne mht. skaldyrsfiskeriet. De hollandske regler for skaldyrsfiskeri gældende for perioden 1994-2003 er fastsat i 'Structurnota-Zee-en Kustvisserji'. I henhold til dette dokument er der nedlagt et permanent forbud mod muslinge- og hjertemuslingefiskeri samt fiskeri med bomtrawl i 26% (fem områder) af det eulittorale område i den hollandske del af Vadehavets beskyttelsesområde. Derudover skal det i de år, hvor der er begrænset føde til fuglebestandene, sikres, at 70% af fuglenes gennemsnitlige fødeindtag reserveres til fuglene. Fiskerisektoren har selv udarbejdet en forvaltningsplan for gennemførelsen af 'Structurnota-Zee-en Kustvisserji'.

I 1997 blev en foreløbig evaluering af denne strategi gennemført, og en omfattende evalueringsrapport blev indsendt til parlamentet i marts 1998. Rapporten er udarbejdet i samarbejde med de relevante interessenter. Evalueringen konkluderede primært, at den undersøgte periode havde været for kort til at muslingebanker kunne genetableres i de lukkede områder. Det blev også konkluderet, at fiskeriets forvaltningsplan havde fungeret ganske tilfredsstillende.

I marts 1999 udstedte regeringen en politisk beslutning. I denne politiske beslutning står der skrevet, at strategierne for perioden 1999-2003 vil sigte på at fastholde fuglebestande på størrelse med fuglebestandene i 1980'erne samt at opnå optimale forhold til at udvikle stabile muslingebanker og ålegræsområder.

En stigning i dødeligheden blandt edderfugle i 1999/2000 ligger til grund for, at strategierne vedrørende fødesituationen blev revurderet. Resultatet var, at fødebehovet for fugle blev sat lidt højere og dermed blev procentdelen for hvor meget, der skal sikres fugle i de år hvor der er begrænset føde, sat op fra 60% til 70%. Ydermere indføres der fødesikring i den sublittorale zone

samt kystzonerne i Nordsøen, og arten *Spisula* er blevet tilføjet til beregninger af den samlede fødevaremængde. Man anser, at de forskellige arter, som findes i tidevandsfladerne, kan erstatte hinanden. I tal svarer dette til et beregnet fødevarebehov for edderfugle og strandkader på 25.800 tons, 70% af dette tal er 18.100 tons. Af disse 18.100 tons vil 10.000 tons sikres i tidevandsfladerne, hvilket svarer til en total sikring af strandkaders (6.700 tons) og 25% af edderfuglenes (2.850 tons) fourageringsbehov. De resterende 75% af edderfuglenes fourageringsbehov (8.600 tons) sikres i den sublittorale zone.

Et mål for stabile muslingebanker er et område på 2.000-4.000 ha. For at kunne nå dette mål, vil de lukkede områder forblive lukkede, og uden for disse områder skal al fiskeri foregå i overensstemmelse med en forvaltningsplan, som baseres på det princip, at fiskeri efter muslingevingel ikke foregår i den eulittorale zone. Det vil kun være tilladt at fiske i denne zone, når der er mindre end 400.000 tons muslinger i den sublittorale zone, med undtagelse af områder, hvor der er stor sandsynlighed for at stabile muslingebanker kan udvikles (10% af den eulittorale zone, inklusive de områder, der allerede nu er lukket).

Med hensyn til hjertemuslingefiskeriet er der fastsat en grænse på 10.000 tons kød pr. år, og denne grænse blev ratificeret af Højesteret i 1998. Da grænsen også optræder i hjertemuslingefiskeriets fælles forvaltningsaftale, er den blevet formaliseret i beslutningspapirerne. I henhold til beslutningspapirerne, vil området, hvor der er størst sandsynlighed for at stabile muslingebanker kan udvikles (5% af den eulittorale zone), blive lukket for hjertemuslingefiskeri.

I juni 2001 fremlagde muslinge-, hjertemuslinge- og østersproducenterne og –sælgerne en rapport om deres plan for et bæredygtigt skaldyrsfiskeri i fremtiden. Planen tager udgangspunkt i det Økonomiske og Sociale Råds anvisninger med hensyn til bæredygtig og ansvarlig virksomhedsførelse. Det primære formål med skaldyrsindustriens plan er et rentabelt og økologisk forsvarligt fiskeri, der bredt kan accepteres af offentligheden. Fiskerne har valgt selv at tage ansvaret for at forvalte fiskeriet og naturen på grundlag af principperne for tilpasset forvaltning: løbende forbedringer gennem 'learning by doing'. Fiskeriplanerne for 2001 vil være baseret på disse planer. Offentligheden kan følge med i implementeringen af planen på websitet www.schelpdieren.nl.

3. Gennemførelse af Stade-deklarationen

I dette kapitel gives der et overblik over gennemførelsen af beslutningerne i Stade-deklarationen. Efter hver paragraf og hvert kapitel i deklarationen er der en kort kommentar om status for gennemførelsen i de tre lande med hensyn til Vadehavet.

Vadehavsplanen

1. Ministrene er ENIGE om at vedtage Vadehavsplanen i Bilag I, der er udarbejdet i overensstemmelse med Leeuwarden-deklarationen, og som indeholder landenes fælles politikker, foranstaltninger, projekter og handlinger i forbindelse med deres fælles indsats for at opfylde målene.

2. Ministrene er ENIGE om at overveje og - om nødvendigt - ændre Vadehavsplanen på den næste trilaterale konference om Vadehavet i overensstemmelse med den procedure, der er skitseret i planen og i Leeuwarden-deklarationen.

3. Ministrene ANERKENDER, at en vellykket gennemførelse af Vadehavsplanen blandt andet afhænger af, i hvilket omfang de relevante myndigheder, interessegrupper og lokale borgere bidrager til realiseringen af politikker og foranstaltninger.

4. Borgere, brugere, besøgende og alle andre, som ser sig som aktører i Vadehavsregionen, inviteres til at fremkomme med ideer og forslag gennem Vadehavsplanen til gennemførelse af Målene.

5. Ministrene ANMODER indtrængende de kompetente nationale myndigheder om at vedligeholde eller forstærke deres dialog med alle interesserede parter for at fremme offentlighedens anerkendelse af Vadehavsplanen og således fremme tanker om en bæredygtig anvendelse af naturrigdommene i Vadehavsområdet, hvilket vil være til langsigtet glæde for alle, som lever og arbejder i Vadehavsområdet. Dette inkluderer information til lokalbefolkningen på de nationale sprog.

6. Ministrene BIFALDER de forslag, der er fremkommet under konferencen, og de beslutninger, der er taget af Den Internationale Vadehavsgruppe, de hollandsk-tysk-danske rådgivende råd for Vadehavet, Det interregionale Vadehavssamarbejde og det hollandsk-tysk-danske øsamarbejde om Vadehavet, og de UNDERSTREGER, at disse forslag bør inddrages endnu mere i ovennævnte dialog med alle berørte parter.

Danmark

Stade-deklarationen og Vadehavsplanen er blevet oversat til dansk og udsendt lokalt og regionalt.

Ribe og Sønderjyllands Amtsråd har i 1999 taget initiativ til at udarbejde et regionplantillæg til implementering af de dele af Vadehavsplanen, som endnu ikke er indarbejdet i den fysiske planlægning. De to amter har besluttet at udarbejde et fælles regionplantillæg, som dækker hele Vadehavsområdet. Processen blev indledt i sommeren 1999 med at amterne offentliggjorde et debatoplæg, som dannede baggrund for en offentlig debat. På grundlag af denne debat har amterne udarbejdet og offentliggjort et planforslag, som i øjeblikket er fremlagt til offentlig debat i perioden 15. december 2000 - 23. februar 2001. Den offentlige debat omfattede 2 borgermøder i januar 2001.

For at fremme dialogen mellem myndighederne og mellem offentligheden og myndighederne blev der for år tilbage oprettet et rådgivende udvalg for Vadehavet. Udvalget videreføres efter vedtagelsen af Vadehavsplanen og Stade-deklarationen af amterne, hvorved dagsordenen for dialogen i højere grad fastlægges i lokalområdet. Udvalget består af repræsentanter for lokale og regionale foreninger og myndigheder, herunder statslige myndigheder.

Miljø- og Energiministeriet og amterne har i fællesskab produceret og distribueret et hæfte "Vadehavet - ind i næste årtusinde", som i populær og let tilgængelig form beskriver formålet med og indholdet af Vadehavsplanen. Hæftet, som er rettet til den lokale befolkning, redegør desuden for konsekvenser og perspektiver af planen for vigtige brugergrupper.

Skov- og Naturstyrelsen har arrangeret en konkurrence for skolerne i vadehavsregionen i Danmark og de danske skoler i Nordfriesland i Slesvig-Holsten. Konkurrencen drejer sig om at tegne en plakat til den 9. regeringskonference i Esbjerg i oktober 2001. Plakatens tema skal være "Mennesket og Vadehavet". Konkurrencen er for 4. - 7. klassesetrin og blev vundet af 4 b, Bakkeskolen, Esbjerg.

Resumeet fra Quality Status Report 1999 er blevet oversat til dansk til brug for lokale og regionale høringer.

Med hensyn til verdensarv er resumeet fra professor Burbridges rapport blevet oversat til dansk til brug for høringsprocessen. Flere udkast til ministererklæringen fra Esbjerg II-konferencen er også blevet oversat til dansk til brug for høringsprocessen. Skov- og Naturstyrelsen har også oprettet en særlig afdeling for konferencen på styrelsens Internetsider.

Danmark har gennemført ECE-konventionen om "Adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser samt adgang til klage og domstolsafgørelser på miljøområdet" (Århuskonventionen), så den også gælder for information om det danske Vadehavssamarbejde.

Tyskland

I Hamborg Vadehavsnationalpark holdes der såkaldte møder, som Nationalparkkontoret indkalder til mindst to gange om året. På møderne deltager borgerne fra Neuwerk, naturbeskyttelsesorganisationer, som er ansvarlige for visse forvaltningsopgaver, og repræsentanter for myndighederne. Formålet med møderne er at udveksle viden og synspunkter samt at diskutere fælles problemer. På møderne diskuterer man også gennemførelsen af trilaterale beslutninger. Derudover afholdes der diskussionsrunder om specifikke temaer, f.eks. landbrug, turisme og andre områder, hvor der samarbejdes.

I Slesvig-Holsten er retten til at deltage i disse møder fastsat ved lov. Med hensyn til nationalparken er de to bestyrelser også rådgivende udvalg, og de omfatter alle relevante interessegrupper som fastsat i §8 i nationalparkloven. De to bestyrelser mødes som regel tre til fem gange om året. Siden 1998 har møderne været åbne for offentligheden. Derudover har der eksisteret tema-inddelte arbejdsgrupper siden nationalparken blev etableret i 1985. Brugergrupper, naturbeskyttelsesorganisationer og relevante myndigheder er repræsenteret i disse grupper. Arbejdsgrupperne diskuterer specifikke temaer, som er relevante for nationalparken og det trilaterale samarbejde. Arbejdsgrupperne mødes mindst én gang om året. En særskilt arbejdsgruppe er blevet nedsat med henblik på at diskutere trilaterale sager, og denne gruppe mødes mere end en gang om året.

I Nedre Sachsen er der nedsat et rådgivende udvalg for nationalparken inden for rammen af nationalparkloven. I udvalget sidder repræsentanter for alle de relevante private og offentlige interessegrupper. Det rådgivende udvalg afholdt sit 48. møde i november 2000. Tema-inddelte arbejdsgrupper er blevet nedsat for specifikke temaer som f.eks. kystbeskyttelse, hvor alle rele

vante interessegrupper er repræsenteret. Disse arbejdsgrupper har udarbejdet omfattende rapporter, og de forslag som de har fremlagt, er blevet diskuteret af delstatsregeringen og udmøntet i retningslinier.

Princippet om at borgerne skal deltage aktivt i processen, som aftalt i artikel 3-5 i Stade-deklarationen, svarer til de principper, som omfatter Man and Biosphere-reservaterne (MAB) i Slesvig-Holsten, Hamborg og Nedre Sachsen Vadehav. Den evaluering af MAB-reservaterne som gennemføres i 2000 og 2002 vil vise om 'bottom-up'-proceduren er vellykket.

Det tyske forbundsministerium for miljø har iværksat et forskningsprojekt om at styrke accepten af naturbeskyttelse med henblik på vellykkede og fremadrettede modelløsninger og konfliktløsningsstrategier. Resultaterne fra dette projekt vil tjene som yderligere input til gennemførelsen af artikel 3 i Stade-deklarationen. Ministeriet har ydermere oversat det sidste kapitel i Quality Status Report om vurderinger og anbefalinger samt rapporten om undersøgelsen af muligheden for at nominere området som Verdensarvsområde.

Holland

Aktiviteterne indeholdt i Vadehavsplanen er blevet inkluderet i Measures Program Wadden Sea (MPW 2000-2005), som vil blive realiseret hvert år. På denne måde kan alle de relevante myndigheder bidrage til at realisere Vadehavsplanen. Dette gælder også for de organisationer, som er ansvarlige for at forvalte naturbeskyttelsesområderne. Interessegrupper og lokale borgere er dog ikke (endnu) direkte indblandet i realiseringen af Stade-aktiviteterne.

Vadehavskommunerne har taget et bemærkelsesværdigt initiativ. De har tilbudt at opfylde de beskyttelseskrav, som er stillet i fuglebeskyttelses- og habitatdirektiverne ved hjælp af deres egen forvaltning (fysisk planlægning, lokale bestemmelser, osv.). Dette initiativ er blevet aftalt, og virkeliggørelsen er sat i gang. Arbejdet støttes af kommunikationseksperter.

Stade-deklarationen og den tilhørende Vadehavsplan er oversat til hollandsk og uddelt blandt myndighederne og interessenter. Derudover er et resume af Quality Assessment Report også tilgængeligt på hollandsk. Der er oprettet et website, som indeholder links til andre websites om Vadehavet. I 2000 og 2001 blev der afholdt fire høringer mellem de involverede ministerier og lokalsamfundet (øer i Vadehavet, en sammenslutning af fastlandsamter, sektororganer såsom naturbeskyttelsesforeninger, fiskeriorganisationer, industrien, fritid og turisme, landbrug). Emnerækker fra rapportering om fremskridt i Stade-aktiviteterne til forberedelse af Esbjergkonferencen.

Et formidlingsprojekt er blevet iværksat for at yde støtte til formidlingsindsatsen (de fire høringer nævnt oven for er en del af dette projekt) og dermed nå ud til den brede offentlighed gennem massemedierne. Wadden Advisory Council (WAR) og en lang række interessegrupper vejleder den hollandske regering. Høringer med interessegrupper, både formelle og uformelle, dækker en stor del af de diskuterede emner. Offentligheden bidrager herved med ideer og forslag til at udvikle strategier.

7. Ministrene ANERKENDER det vigtige bidrag, som forskellige former for selvforvaltning kan yde under givne omstændigheder, på forskellige niveauer og i mange aspekter af forvaltningen af Vadehavet, og BIFALDER yderligere undersøgelser på dette område.

Danmark

Der er mange gode eksempler på selvforvaltningsprojekter i Vadehavsområdet. I Danmark er Tøndermarsken et godt eksempel på et selvforvaltningsprojekt. For at vende en nedgang i be

standene af ynglende vadefugle, er lodsejerne indgået på en mere miljø- og naturvenlig drift. Landmændene kan indgå aftaler om tilskud til miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger.

Et andet godt eksempel er Varde Å projektet. Det er hensigten med projektet, at driften af de lavtliggende engarealer ekstensiveres ved at vandstanden hæves og brugen af gødning og sprøjtemidler ophører. Derved mindskes udvaskningen af næringsstoffer til Vadehavet, og dyr og planter får bedre levevilkår. Lodsejernes indkomsttab og ulemper søges kompenseret ved tilskud gennem en særlig ordning om miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger. Det er frivilligt for den enkelte lodsejer at deltage i projektet, som har stor tilslutning blandt de involverede.

Tyskland

I Slesvig-Holsten blev der i 1999 og 2000 indgået flere frivillige ordninger med vandsportsorganisationer, fritidsfiskerorganisationer og færageselskaber, og der er indgået bindende aftaler mellem den tyske regering og muslingefiskerisammenslutningen om at beskytte sæler, trækfugle og fældningsfugle. Nationalparktjenesten, som også omfatter beskyttelsesorganisationer og amtsråd, Multimær Informationscenteret og informationssystemet for besøgende, tjener til yderligere involvering af de relevante organisationer.

I Nedre Sachsen har man indgået langsigtede aftaler med kommunerne om forvaltning af informationscentrene. Der er også indgået aftaler med de ansvarlige for færgedriften om informationsaktiviteter på færgerne, der sejler til og fra øerne. Endelig blev der i 1998 indgået en aftale med muslingefiskerne om en forvaltningsplan for blåmuslinger.

I Hamborg er der indgået en aftale med den ansvarlige for færgedriften om bilaterale informationsaktiviteter vedrørende nationalparken både på færgen der sejler til øen Neuwerk og på selve øen.

Holland

I det hollandske Vadehav findes den mest velfungerende selvforvaltningsordning inden for fiskerisektoren. Ordningen blev udsat for et enormt pres da modstridende interesser spidsede til (edderfugldødeligheden og fødereservation).

I 2001 etablerede muslinge-, hjertemuslinge- og østersproducenterne samt -sælgerne en fond, der sigter på at udvikle et bæredygtigt skaldyrsfiskeri (ODUS), og i juni 2001 fremlagde fonden dens vision for at opnå dette i fremtiden. Et andet eksempel er selvforvaltningsordningen med fritidssektoren (adfærdskodeks for vandsportsaktiviteter). Det undersøges hvorvidt og hvordan beboerne på Vadehavsøerne kan gennemføre EU-direktiver gennem de lokale myndigheder.

8. Ministrene UNDERSTREGER det grundlæggende behov for beskyttelse af den lokale befolkning mod stormflod, og de lægger til grund, at gennemførelsen af Vadehavsplanen ikke svækker sikkerheden.

Nødvendigheden af kystbeskyttelse og sikring af den lokale befolkning gennemføres ved lov i alle tre lande, og er beskrevet mere detaljeret i strategier og forvaltningsplaner.

9. Ministrene ANERKENDER Vadehavsstaternes ansvar for opretholdelsen af sikkerheden på de nationale og internationale skibsrunder, og de OPFORDERER de kompetente myndigheder, som har ansvar for en let og sikker adgang til havnene, samt deres styring, til at tage anbefalingerne i Vadehavsplanen til efterretning.

Denne aftale er blevet gennemført af de kompetente nationale myndigheder, blandt andet ved, at der er gennemført bestemmelser for skibsfart i Vadehavs-(beskyttelses)-området, etableret ord

ninger til at holde trafikken adskilt i Vadehavets nærområder og informationssystemer for skibe, der transporterer farligt gods.

10. Ministrene OPFORDERER INDTRÆNGENDE de kompetente, nationale myndigheder til at udveksle synspunkter og holde kontakt med alle interessenter, der er involveret i Vadehavsplanens gennemførelse, og de FORVENTER, at den lokale befolkning og de lokale myndigheder aktivt engagerer sig i formuleringen af forslag, som vil blive taget i betragtning ved næste Vadehavskonference, og som vil forbedre og ajourføre Vadehavsplanen.

Danmark

Stade-deklarationen og Vadehavsplanen er blevet oversat til dansk. Lokalbefolkningens medvirken i gennemførelsen af Vadehavsplanen og forberedelsen af Esbjerg-konferencen er først og fremmest sket ved regionplanlægningen og møder i det Rådgivende Udvalg for Vadehavet. Der har desuden været aktiv medvirken i høringsprocesser om verdensarv og udkast til ministererklæring m.v.

Tyskland

I Slesvig-Holsten vil der fremover blive lagt mere vægt på frivillige aftaler i rammeaftalen for den reviderede nationalparklov. Som det fremgår ovenfor, blev der indgået flere frivillige ordninger i 1999 og 2000. Offentlige formidlingsaktiviteter og overvågning er blevet en integreret del af loven, da disse områder nu falder ind under nationalparkstyrelsens lovmæssige ansvarsområde.

I Nedre Sachsen er der nedsat en arbejdsgruppe med henblik på at informere relevante grupper og kommuner om trilaterale sager på et tidligt stadium i forløbet, og muliggøre en diskussion af disse sager. Arbejdsgrupperne består af relevante interesseorganisationer og kommunerne. Gruppen ledes af delstatens miljøministerium.

Holland

Ø-samfundene har formuleret en række forslag:

- Undersøgelse af hvorvidt selve Vadehavet også bør foreslås som særligt følsomt havområde (PSSA) og hvorvidt lodstjenesten skal ændres som følge af dette,
- Fortsættelse af projektet om et bæredygtigt landbrug på Vadehavsøerne, til gavn for fuglene på græsningsområderne,
- Samspillet mellem økonomi og økologi inddrages i de kriterier, der lægges til grund for beslutningsprocesserne,
- Undersøgelse af metoder til at forvalte og kontrollere påvirkninger fra fritidsaktiviteter på Vadehavet. To skoleprojekter er blevet sat i gang. Skoleelever på folkeskole- og gymnasieniveau er blevet opfordret til at udtrykke deres ideer om fremtiden for Vadehavsområdet.

11. Ministrene er ENIGE om, at Vadehavsplanens gennemførelse skal være genstand en for grundig evaluering i de kommende år, og at der vil blive forelagt en udviklingsrapport ved næste Vadehavskonference, som vil udgøre grundlaget for yderligere udvikling af Vadehavsplanen. Særligt hensyn bør tages til øerne i Vadehavsområdet. Ministrene BEMYNDIGER deres embedsmænd til at OVERVÅGE ovennævnte evaluering og vurdering af Vadehavsplanens gennemførelse.

12. Ministrene BETRAGTER Vadehavsplanen som et godt eksempel på internationalt samarbejde om et fælles naturområde og TILTRÆDER, at planen forelægges ved internationale konferencer om samarbejde inden for miljø og natur.

Vadehavsplanen er blevet indsendt til en lang række internationale organisationer og er blevet fremlagt ved flere internationale møder, herunder også det tværeuropæiske Ramsarmøde som blev afholdt i Riga i juni 1998. Som undersøgelsen om muligheden for at udlægge Vadehavet som Verdensarvsområde konkluderede, ”niveauet for miljø- og naturbeskyttelse og fornuftig forvaltning af Vadehavet i form af harmoniserede internationale og nationale strategier, forvaltningsregler samt integreret miljøovervågning og -vurdering, er uden sidestykke i hele Europa og andre dele af verden.”

Eksterne påvirkninger

13. Ministrene UNDERSTREGER det forhold, at kvaliteten af Vadehavsområdet kan være udsat for betydelig påvirkning af aktiviteter, der finder sted uden for området, herunder forurening som stammer fra kilder uden for Vadehavsområdet. Ministrene BETRAGTER de udbredte ”sorte pletter” i Det østfrisiske Vadehav i 1996 som tegn på den forringelse, der er sket i bundorganismernes nedbrydende evne; én af de vigtigste funktioner i Vadehavets økosystem. Ministrene ENES derfor om, at de tre lande sammen vil optræde i de internationale fora samt ved forhandlinger med tredjeparter med henblik på opfyldelsen af følgende mål:

Reduktion af tilførslen af næringsstoffer, farlige stoffer og olie

14. De ANERKENDER at oplandene til de floder, der munder ud i Vadehavsområdet, har stor betydning for vandkvaliteten, sediment og naturtyper, ligesom det ANERKENDES, at den totale udledning af farlige stoffer og fosforforbindelser til Vadehavsområdet via floderne er reduceret betragteligt i de sidste ti år, hvorimod at olieforureningen fra skibsfarten stadig er et problem.

15. De FASTHOLDER, at den totale udledning af næringsstoffer i Vadehavsområdet skal reduceres betragteligt. Eksisterende internationale aftaler og EU-forordninger på dette område skal konsekvent gennemføres. Følgende foranstaltninger har særlig betydning:

- *renseanlæg i oplandet til Nordsøen og Vadehavet udstyres med faciliteter til behandling af næringsstoffer,*
- *fremme af ekstensiv landbrugsdrift - herunder også via EU-programmer & SHY; og reduktion af ammoniakemissioner fra landbruget,*
- *reduktion af trafikbetingede emissioner.*

Danmark

Den danske Vandmiljøplan I fra 1987 indeholdt bl.a. en målsætning om 50 pct. reduktion af kvælstofudvaskningen fra landbrugsarealerne, og en storstilet indsats mod udledningen af kvælstof fra kommunale rensningsanlæg samt fra erhvervsvirksomheder. Effekterne blev fulgt gennem et overvågningsprogram, som sammen med jordbrugs- og miljøforskningen løbende har tilvejebragt viden om udvikling i miljøtilstanden. Resultaterne har dokumenteret behovet for en fornyet indsats på landbrugsområdet, og i 1998 blev der derfor indgået politisk aftale om en fornyelse af planen, Vandmiljøplan II.

Vandmiljøplan II bygger på, at den hidtidige indsats ved fuld effekt vil sikre en reduktion på ca. 63.000 tons kvælstof, hvoraf knap halvdelen allerede er opnået. Vandmiljøplan II omhandler således iværksættelse af de nødvendige tiltag for at opnå det, der mangler i at nå den samlede målsætning om en reduktion på 100.000 tons, dvs. ca. 37.000 tons kvælstof.

Som et overordnet udgangspunkt skal både Vandmiljøplan I og II gennemføres i samarbejde med lodsejerne. Vandmiljøplan II hviler på tre principper, nemlig at gødningstilførslen generelt skal reduceres, at de eksisterende ressourcer skal udnyttes bedre, og at støtteordninger skal fremme specifikke mål om lokal beskyttelse og miljøvenlig landbrugsdrift. (Disse tre principper skal gennemføres ved indførelsen af: en generel 10% reduktion af det erhvervsøkonomisk optimale

kvælstofniveau, et krav om en bedre udnyttelsesgrad af husdyrgødningen, genopretning af 16.000 ha øvrige vådområder, skovrejsning på 20.000 ha frem til år 2003, miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger på 88.000 ha frem til år 2003 og omlægning fra konventionel til økologisk landbrugsdrift på 170.000 ha frem til år 2005.)

EU-Kommissionen har på baggrund af Vandmiljøplan I & II godkendt det danske handlingsprogram for implementering af nitratdirektivet. EU-Kommissionen har endnu ikke taget stilling til den danske meddelelse om, at der på kvægbrug tillades anvendelse af en større mængde husdyrgødning pr. hektar end det generelle krav.

Tyskland

I Tyskland er foranstaltninger vedrørende "følsomme områder" i henhold til Direktivet om rensning af byspildevand (91/271/EØF) (bl.a. installation af kloaksystemer i kommuner med mere end 100.000 indbyggere, omfattende rensning af spildevand) gennemført for hele forbundsstaten. Direktivet blev implementeret i den nationale lovgivning gennem 'Spildevandsforordningen' i 1997. Siden 1989 har fjernelsen af kvælstof og fosfor ført til en væsentlig nedgang i tilførslen af næringsstoffer, også til Vadehavet.

I Nedre Sachsen er alle de foranstaltninger, der er påkrævet for særligt følsomme områder i henhold til Direktivet om rensning af byspildevand (91/271/EØF) og Nitratdirektivet (91/676/EØF) blevet implementeret. I princippet er alle rensningsanlæg i afstrømningsområdet til Nordsøen og Vadehavet underlagt omfattende rensning af spildevand i henhold til de to direktiver. I Slesvig-Holsten er flere programmer blevet iværksat (1989, 1991) med henblik på at reducere tilførslen af fosfor og kvælstof til havet. Rensningskravene i disse programmer er strengere end de krav, som beskrives i Bilag 1 i den tyske Spildevandsforordning.

Inden for rammerne af EU-direktiv 1257/99 om byområder og det fælles program for 'forbedringer af landbrugsstrukturen og kystbeskyttelse', har den tyske regering bidraget til udvidelsen af tiltag inden for landbruget, som sigter på at reducere tilførslen af næringsstoffer. Yderligere midler til en videre udvidelse af foranstaltninger tilvejebringes af forbundsstaterne.

Tyskland underskrev FN-EU Göteborg-protokollen den 1. december 1999 og er derfor forpligtet til at reducere ammoniakudslip med 27% inden 2010. Der er gjort store fremskridt igennem de sidste år, og der tages yderligere foranstaltninger for at nå målet for reduktionen.

For at nedbringe trafikemissioner er der indført skattemæssige fordele for køretøjer med det resultat, at de grænseværdier for emissioner, som er fastsat i EU-direktivet, er blevet taget i anvendelse på et tidligt tidspunkt. Dette har medført, at 88% af alle nye personbiler ligger inden for grænseværdierne for udstødning, også selvom det først bliver obligatorisk at overholde disse værdier i 2001 henholdsvis 2006. De retlige foranstaltninger, der allerede nu er godkendt i EU om køretøjer og forbedring af brændstoffer, vil føre til en væsentlig nedgang i kulbrinte, kulilte, nitrogenoxid og partikelemission i løbet af de næste par år.

Holland

I Holland har man indført foranstaltninger baseret på EU-direktiv 91/676/EØF om nitrater og EU-direktiv 91/271/EØF om rensning af byspildevand. Nitrat og fosforudslip, som stammer fra landbruget og gartnerivirksomhed, vil falde støt.

Dog er EU af den opfattelse, at de foranstaltninger, som Holland har indført for hele området i henhold til EU-direktiv 91/676/EØF om nitrat, ikke er i overensstemmelse med dette direktiv. På grund af dette er der rejst en klage mod Holland. Holland har reageret på to måder. Den eksisterende politik blev omdefinert, men man ansøgte også EU om at få bevilget en dispensation.

Den overordnede reduktion af udledning fra rensningsanlæg for byspildevand steg fra 43% i 1982 til 76% i 1998 for fosfor og fra 43% i 1982 til 60% i 1998 for kvælstof.

16. De UNDERSTREGER, at reduktionen af tilførsel af farlige stoffer og olie fortsat skal håndhæves, og at der skal udøves særlige bestræbelser i alle omkringliggende havne og i alle flodsystemer, der udmunder i Vadehavet. Forureningen - især olie fra skibsfarten - skal reduceres yderligere, især ved at fremme omkostningseffektive og forbrugervenlige modtageanlæg i havne.

Danmark

Gennemførelse af EU-direktivet (2000/59) om modtagefaciliteter i havne for driftsaffald og lastrester fra skibe, samt HELCOM's regler om affald fra skibe (den baltiske strategi) anses fra dansk side for at være et vigtigt led i bekæmpelsen af forureningen af bl.a. Vadehavet med affald, herunder olierester, fra skibe. Det er samtidig den danske holdning, at en vigtig forudsætning for, at direktivet kan få den ønskede effekt er, at afleveringsordningen er obligatorisk, og at den fuldt og helt opbygges som et "No Special Fee" system for skibenes driftsaffald. Afgifterne for aflevering af dette affald til ordningerne skal således være en del af den generelle havneafgift.

Miljø- og Energiministeriets Bekendtgørelse nr. 631 af 27. juni 2000 om modtageordninger for affald fra skibe, samt om skibes aflevering af affald opstiller regler for modtagefaciliteter.

Tyskland

I Tyskland er det relevante EU-direktiv om modtagefaciliteter i havne for driftsaffald og lastrester fra skibe trådt i kraft. Direktivet tager sigte på at undgå ulovligt driftsaffald og ulovlige lastrester ved at oprette et system, hvorved driftsaffald og lastrester kan bortskaffes i modtagefaciliteter. De væsentligste elementer er bl.a. kravet om at etablere metoder til bortskaffelse af affald og at tilbyde passende modtagefaciliteter, kravet om at registrere typen og mængden af driftsaffald fra skibe samt at etablere et afgiftssystem.

I Nedre Sachsen lever havnene op til de krav, der stilles i MARPOL-konventionen vedrørende krav om håndtering af alle typer af lastrester og driftsaffald fra skibe. Derudover har det været gratis at bortskaffe driftsaffald fra skibe i området siden 1991.

Siden august 1999 har de nordvesteuropæiske søterritorier (inklusive Nordsøen) været udpeget som særligt havområde i henhold til MARPOL 73/78 Bilag 1. Udledning af urent ballastvand og spulevand fra tanke fra olietankere er også forbudt.

Holland

I Holland er de havne, der grænser op til Vadehavet og som er blevet udpeget på grundlag af Loven om Forurening fra Skibe, blevet udstyret med modtagefaciliteter på land. På denne måde kan Holland efterleve MARPOL-traktaten med hensyn til Vadehavet.

Holland anser EU-direktiv 2000/59/EF om modtagefaciliteter i havne for driftsaffald og lastrester fra skibe for at være et vigtigt fremskridt inden for bekæmpelse af forurening forårsaget af skibe. Holland anser det for at være nødvendigt, at der stilles krav om, at driftsaffald fra skibe afleveres, at et 100% 'no special fee' system indføres og at der etableres et internationalt informationssystem til at identificere forurenende skibe eller potentielt forurenende skibe for at beskytte havmiljøet, herunder også Vadehavet.

Aktiviteter i det tilstødende område

17. De OPFORDERER indtrængende alle kompetente myndigheder til at inddrage de fælles interesser i det trilaterale Vadehavsområde og til - hvor det er nødvendigt - at reducere den miljømæssige påvirkning fra specielt havne- og industrianlæg, fritidsaktiviteter, civil lufttrafik, militære aktiviteter, vindenergi, landbrug og trafik. Dette sker blandt andet ved i forbindelse med VVM-procedurerne specifikt at inddrage de behov, der ligger i Vadehavets økosystem, de fælles principper og relevante EU-direktiver.

Desuden bør beslutningstagerne i forbindelse med sådanne aktiviteter og ved anvendelse af relevant national lovgivning og EU-lovgivning stræbe efter at tilgodese både de samfundsmæssige og de økologiske forhold.

VVM-procedurerne, som omhandler de ovennævnte projekter, omfatter også de miljømæssige påvirkninger med hensyn til Vadehavet, når det er nødvendigt.

EF's fuglebeskyttelsesdirektiv og EF's habitatdirektiv

18. Ministrene NOTERER sig, at store dele af Vadehavsområdet er opført som habitatområde af de kompetente myndigheder i overensstemmelse med artikel 4 i EF's habitatdirektiv og/eller artikel 4 i EF's fuglebeskyttelsesdirektiv, og at denne liste er sendt til EU-Kommissionen. Den slesvig-holstenske del af Vadehavet er nu også indstillet som særligt beskyttelsesområde under EF's fuglebeskyttelsesdirektiv som den sidste del af Vadehavsområdet. Størstedelen af Vadehavsområdet er derfor nu en del af NATURA 2000.

19. Ministrene ANERKENDER, at der er forskelle i afgrænsningen af de opførte områder og ENES derfor om at arbejde for et mere sammenhængende NATURA 2000-område for Vadehavet.

Siden Stade-konferencen blev afholdt i 1997 er yderligere områder blevet foreslået som habitatområder inden for rammerne af EF's habitatdirektiv og som 'særligt beskyttede områder' inden for rammerne af EF's fuglebeskyttelsesdirektiv ud over de områder der blev indstillet i 1997. Dermed vil Natura 2000 udvides væsentligt både inden for Vadehavsområdet som defineret i 1997 og uden for dette område. Se **Bilag 1** for kort over Natura 2000 Vadehavet.

De udpegede habitat- og fuglebeskyttelsesområder i Vadehavsområdet er blevet indsendt til EU-Kommissionen. Inden for rammerne af udvælgelsesproceduren som fastsat i artikel 4 stk. 2 i habitatdirektivet, vil de indstillede områder blive vurderet ud fra et europæisk perspektiv i forhold til deres helhed, og de områder, hvor der er tale om en fælles europæisk interesse, vil blive udpeget. Denne fase i udvælgelsesproceduren gør det muligt at udligne forskelle med hensyn til afgrænsning og sikre et sammenhængende Natura 2000-område, der dækker hele Vadehavet.

Det trilaterale overvågningsprogram

20. Ministrene VÆRDSÆTTER det arbejde, der er udført af den trilaterale arbejdsgruppe for overvågning og vurdering (TMAG) i forbindelse med udarbejdelsen af rapporten om "Gennemførelse af det trilaterale overvågnings- og vurderingsprogram (TMAP)" til opfyldelse af Leeuwarden-deklarationens §67. Arbejdet er udført inden for rammerne af DEMOVAD-projektet og medfinansieret af EU-Kommissionen under LIFE-programmet.

21. Ministrene er ENIGE om at indføre det fælles sæt parametre, som er beskrevet i Bilag II, og i den forbindelse så hurtigt som muligt at skabe de nødvendige økonomiske og organisatoriske forudsætninger for deres gennemførelse, herunder håndtering af tilhørende data.

22. Ministrene er ENIGE om at foretage en vurdering af erfaringerne med disse parametre på næste Vadehavskonference.

Som aftalt i §22, er erfaringerne med det fælles sæt parametre blevet evalueret. Som det er beskrevet af den trilaterale arbejdsgruppe for overvågning og vurdering, konkluderer evalueringsrapporten, at de økonomiske og organisatoriske forudsætninger for at kunne gennemføre store dele af det fælles sæt parametre var etableret i alle tre lande før 2001. Meget er blevet gjort for at tilpasse nationale overvågningsprogrammer til de krav, som opstilles i TMAP. Langt størstedelen af parametergrupperne kunne iværksættes, men der er stadig visse mangler med hensyn til indførelse af parametre i en eller to lande, da det ikke har været muligt at iværksætte disse parametre på grund af økonomiske forhold. Det drejer sig om følgende i det fælles sæt parametre:

- makroalgeundersøgelser i Holland,
- afrapportering om vejrforhold til TMAP-dataenhederne i Tyskland [*afrapportering er under forberedelse*],
- undersøgelser af strandenge og klitter i Danmark,
- overvågning af skibe i dele af det tyske søterritorium.

På trods af at de centrale tekniske dele af databehandlingen er løst på vellykket vis og er klar til brug, er TMAP-databehandlingssystemet indtil i dag kun blevet delvist iværksat i landene. I Tyskland blev to behandlingssenheder installeret i 1998-99, men de er aldrig blevet afsluttet, da arbejdet blev afbrudt. Iværksættelsen i Holland og Danmark blev påbegyndt i 2000 henholdsvis 2001, og påtænkes at være afsluttet ved udgangen af 2002. Selvom indførelsen er blevet forsinket, er et brugbart data-udvekslingssystem allerede nu tilgængeligt for udvalgte parametergrupper. TMAP-dataenhederne i Tyskland er tilgængelige via Internettet, og udvalgte sæt data kan downloades, hvorimod i Danmark og Holland er dataenhederne endnu ikke helt færdiginstallerede.

Forsinkelsen skyldes primært, at der mangler en langsigtet arbejdsstruktur, som fungerer for indførelsen af databehandlingssystemet i de tre lande. Som følge heraf vil et fuldt funktionsdygtigt databehandlingssystem ikke være klar før udgangen af 2001. De nødvendige økonomiske og personalemæssige ressourcer bør gøres tilgængelige for at kunne iværksætte de sidste parametre i det fælles sæt parametre, og for at sikre at TMAP-databehandlingssystemet er i fuld drift så hurtigt som muligt i overensstemmelse med §21 i State-deklarationen. Der henvises i øvrigt til TMAG-evalueringsrapporten fra februar 2001.

Vadehavet som særligt følsomt havområde

23. Ministrene NOTERER sig de fremskridt, der gøres inden for rammerne af den Internationale Maritime Organisation (IMO) for at nedsætte belastningen fra skibstrafikken på miljøfølsomme områder som Vadehavet, især ved etableringen af obligatoriske rutesystemer i forbindelse med olie- og kemikalietankskibe ud for den hollandske og tyske Vadehavskyst.

24. Ministrene BEMÆRKER, at alle relevante foranstaltninger er taget i Vadehavsområdet eller i det tilstødende område i henhold de betingelser for særligt følsomme havområder (PSSA), som kræves af IMO.

25. Ministrene TILTRÆDER, at der gennemføres en undersøgelse af mulighederne for at foreslå IMO, at Vadehavet med dets tilstødende område udnævnes som særligt følsomt havområde (PSSA).

I 1998-99 blev der udarbejdet en omfattende oversigt over regler vedrørende skibe i Vadehavet og det tilstødende område. Denne oversigt lå til grund for rapporten om muligheden for udpege Vadehavet som et særligt følsomt havområde (PSSA), der blev udarbejdet af Havforskningscenteret under Southampton Institute i Storbritannien og afleveret til det trilaterale samarbejde i juli 2001.

En rapport, som er udarbejdet af WWF i Tyskland, også på vegne af Vadehavsgruppen, om "Protection of the Wadden Sea from ship accidents through the establishment of a 'PSSA Wadden Sea'" (Oktober 2000) (Beskyttelse af Vadehavet mod skibssulykker gennem etablering af 'et særligt følsomt havområde Vadehav'), har været et nyttigt bidrag til undersøgelsen og diskussionerne om udpegningen af Vadehavet som et særligt følsomt havområde.

Vurdering af virkning på miljøet

26. Ministrene ANERKENDER det arbejde, der er udført af det interregionale Vadehavssamarbejde (IRWC) i henhold til §§26-27 i Leeuwarden-deklarationen og de heri indeholdte beslutninger vedrørende vurderinger af virkninger på miljøet (VVM).

27. Ministrene OPFORDRER alle kompetente myndigheder til - i forbindelse med beslutning om tærskler og/eller kriterier for Bilag II-projekter indeholdt i EU-direktiv 97/11/EØF - at tage særlig hensyn til de betydelige virkninger, disse projekter må formodes at have på Vadehavsområdet.

28. Ministrene er ENIGE om i forbindelse med de grænseoverskridende informations- og høringsprocedurer, der er fastlagt i ECE-konventionen, om vurderinger af virkningen på miljøet på tværs af landegrænser (ESPOO-konventionen) at tage hensyn til Vadehavsområdets særlige følsomhed.

29. Ministrene ANBEFALER, at der i forbindelse med vurderingen af planer og projekter i Vadehavsområdet overvejes alternative løsninger jævnfør EU's habitatdirektiv. I denne sammenhæng bør der tages passende sociale og økonomiske aspekter i betragtning.

Danmark

Danmark har i fuldt omfang foretaget gennemførelse af de seneste ændringer i VVM-direktivet, som trådte i kraft 14. marts 1999. Ændringerne medfører bl.a. indførelse af en screeningsproces for alle projekter samt en række forbedringer vedrørende information til offentligheden.

Gennemførelsen er sket ved følgende bekendtgørelser:

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 428 af 2. juni 1999 om supplerende regler i medfør af lov om planlægning, som implementerer VVM-direktivet på landområdet. I denne sammenhæng er der i de danske bestemmelser, der indeholder kriterierne for VVM-screeningen, foretaget en konkret henvisning til, at det naturlige miljøes bæreevne i Vadehavsområdet skal medtages i vurderingen.

Trafikministeriets bekendtgørelse nr. 128 af 11. marts 1999 om miljømæssig vurdering af anlæg på søterritoriet (VVM), som implementerer direktivet for så vidt angår anlæg på søterritoriet. Denne bekendtgørelse er senere suppleret af bekendtgørelse 997 af 14. december 1999 om miljømæssig vurdering (VVM) i forbindelse med udvidelse af bestående trafikhavne, som bl.a. vil komme i funktion ved fremtidige udvidelser af Esbjerg Havn.

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 126 af 4. marts 1999 om miljømæssig vurdering af råstofindvinding på havbunden (VVM). Bekendtgørelsen fastsætter bl.a. at VVM er obligatorisk ved ansøgning om tilladelse til råstofindvinding på havbunden i alle internationale naturbeskyttelsesområder, herunder Vadehavet. Eneste undtagelse herfra er råstofindvinding til nødreparationer af diger.

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 815 af 28. august 2000 om vurdering af virkninger på miljøet (VVM) af elproduktionsanlæg på havet. Bekendtgørelsen omfatter vindmøller, bølgeenergianlæg m.m. samt kabler.

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 884 af 21. september om miljømæssig vurdering (VVM) af projekter til indvinding af kulbrinter og til etablering af rørledninger på dansk søterritorium og kontinentalsokkelområde.

Danmark har ratificeret ECE-konventionen om vurdering af virkninger på miljøet på tværs af landegrænser (Espoo-konventionen). Konventionens bestemmelser er fuldt integreret i den relevante danske lovgivning. I de senere år har der ikke været projekter, som har været underlagt disse bestemmelser.

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder, der omfatter habitatområder samt fuglebeskyttelsesområder efter EF's fuglebeskyttelsesdirektiv, og Ramsarområder, indeholder reglerne efter Habitatdirektivets artikel 6 om miljøvurderinger af planer og projekter.

Tyskland

Indtil videre er direktiv 97/11/EF ikke fuldt ud implementeret i tysk lovgivning. Loven om implementering af VVM-direktiv 97/11/EF, IPPC-direktiv 96/61/EF og andre direktiver om miljøbeskyttelse blev vedtaget af parlamentet (Bundestag) i april 2001. I dag diskuteres dette af det tyske forbundsråd (Bundesrat). En revideret udgave af den tyske VVM-lov forventes at træde i kraft i sommeren 2001.

I henhold til europæisk lovgivning skal direktivets bestemmelser anvendes direkte så længe, VVM-direktiv 97/11/EF endnu ikke er implementeret i tysk lovgivning. Sammenlignet med den tyske VVM-lov af 1990, som implementerer VVM-direktivet af 1985, skal en vurdering af virkning på miljøet udføres i henhold til direktiv 97/11/EF på en række projekter. Projekter som omtales i Bilag II i direktivet, skal undersøges enkeltvis, såfremt det skønnes at de kan medføre betydelige påvirkninger af miljøet. Sådanne undersøgelser skal baseres på screeningskriterierne, der fremgår af Bilag III, og især tage hensyn til den miljømæssige følsomhed af de områder, som berøres af projektet. I henhold til Bilag II, I er Vadehavet et miljømæssigt følsomt område, og dette skal medtages i vurderingen.

Ændringerne til den tyske VVM-lov, som implementerer direktiv 97/11/EF, sikrer at ikke kun de krav, som er opført i direktivet, men at også især de krav, som er en følge af EU-domstolens afgørelse i den såkaldte Irlandssag, overholdes.

Grænseværdier for industrianlæg vil i visse tilfælde være markant lavere end de værdier som er anført i Bilag I til VVM-direktivet. Derudover vil mindre industrianlæg, der ligger under disse grænseværdier, også være underlagt en VVM, såfremt en undersøgelse af de enkelte sager viser, at dette er påkrævet på grund af områdets høje grad af miljømæssig følsomhed. Artikel 27 i State-deklarationen vil således blive implementeret på passende vis.

Total implementering af VVM-direktivet kræver, at det tyske forbundsråd yderligere ændrer VVM-lovgivningen. Med hensyn til kystmiljøet vil dette medføre nye bestemmelser i forbindelse med projekter som anlæg og ændringer af bølgebrydere og specifikke kystbeskyttelsesforanstaltninger, såvel som inden for trafik- og transportområdet samt intensivning af landbrug, hvor sådanne projekter har en markant potentiel miljøpåvirkning.

ECE-konventionen fra 1997 om vurdering af virkning på miljøet på tværs af grænser (Espoo-konventionen) kræver, at når man udfører en VVM, skal der tages særlige hensyn til miljømæssigt følsomme områder såsom Vadehavet. Artikel 7 i VVM-direktiv 97/11/EF har medtaget de vigtigste retningslinier fra konventionen med henblik på at sikre en sammenhængende tilgang. Tyskland underskrev konventionen i 1997, men har endnu ikke ratificeret den. Der sigtes på at ratificere konventionen inden for den nærmeste fremtid. I praksis følger Tyskland dog allerede nu konventionens bestemmelser. Da Tyskland vedtog Espoo-konventionen afgav man, på lige fod med de andre stater, som underskrev konventionen, et protokol statement hvori man erklærede, at konventionen ville blive anvendt i så stor udstrækning, som det var muligt før den blev implementeret og ratificeret på nationalt plan. Man har indgået yderligere bilaterale og uofficielle aftaler med nabostater for på den vis at tilvejebringe passende VVM-procedurer på tværs af landegrænser. Disse aftaler som f. eks. den mellem Tyskland og Holland har vist sig at være yderst effektive i forhold til en praktisk og administrativ håndhævelse af konventionen.

Hvad angår habitatdirektivets bestemmelser, er det normal praksis, at delstaterne følger disse.

Holland

Naturbeskyttelsesloven af 1998 tilpasses med sigte på at tage hensyn til de kriterier og metoder, der anvendes til at træffe afgørelser i nye sager som foreskrevet i EF's habitatdirektiv.

Inter-regionalt Vadehavssamarbejde

Det Inter-regionale Vadehavssamarbejde (IRWC) har fortsat sine aktiviteter med hensyn til VVM. Siden State-konferencen blev afholdt i 1997 er informationsniveauet og overblikket over de VVM-undersøgelser, der er udført i Vadehavsområdet, blevet bedre for de deltagende regioner. En oversigt over alle regionale VVM-er er nu tilgængelig på Internettet (www.ribeamt.irwc.dk), og denne oversigt indeholder også en kort beskrivelse af vurderingernes indhold, herunder sted og status. Myndigheder og andre interesserede parter kan indhente oplysninger på dette website, og det kan bruges til at slå projekter op eller udveksle erfaringer om de forskellige projekter. Derudover har en VVM-gruppe nedsat af IRWC afholdt en række møder, hvor man har diskuteret sager af særlig interesse, f.eks. harmonisering af VVM og den nye udvikling med hensyn til EU-lovgivning.

Internationalt samarbejde

Samarbejdet mellem The Wash og Vadehavet

30. Ministrene ENES om at fortsætte samarbejdet ved at iværksætte projekter inden for udveksling af oplysninger om erfaringer i forbindelse med overvågning og forvaltning af bestanden af spættet sæl samt etablering af et forbedret samarbejde mellem forvaltningsmyndighederne.

Samarbejdet mellem det engelske Wash område og den nordlige Norfolk-kyst og Vadehavet er baseret på hensigtserklæringen, som blev underskrevet i 1991 (§43 Esbjerg-deklarationen). I perioden 1995-1997 samarbejdede English Nature (EN) og IRWC om at udveksle viden om forvaltning af skaldyr (to workshops i 1996), fugle ('Bjergirisk populations- og habitatforvaltning', projekt udført i 1996/1997) og eutrofiering (et-dagsseminar i 1995).

I perioden 1998-2001 fokuserede de fælles aktiviteter på at udveksle erfaringer omkring overvågning i forbindelse med habitatdirektivet og forvaltningen af blåmuslinger. Andre aspekter vedrørte bæredygtig kystsikring og udvikling af eutrofieringskriterier (erfaringer fra det trilaterale eutrofieringsprojekt). Ekspertter fra English Nature, the Eastern Sea Fisheries Joint Committee og det hollandske landbrugs- og naturbeskyttelsesministerium (LNV, Groningen) samt Texel (Alterra) indledte et samarbejde i 1999 og 2000 med henblik på at diskutere deres respektive erfaringer med skaldyrsforvaltning i det hollandske Vadehav.

I marts 1999 blev et møde arrangeret i Amsterdam vedrørende udveksling af viden om *Ensis* og lignende fiskearter (f.eks. *Spisula*) samt ”setling” af muslingeeyngel. English Nature, the Eastern Sea Fisheries Joint Committee, professor Bannister (CEFAS) og hollandske samt tyske eksperter fra Slesvig-Holsten (fra universiteterne og administrationen) deltog i mødet. Resultaterne fra dette møde kunne medtages i forberedelsen af Vadehavsplanprojektet 7.2.2 (*Spisula*-projektet) af den trilaterale projektgruppe.

Repræsentanter fra English Nature deltog i et TMAG-møde (februar 1999) med henblik på at forbedre udvekslingen af viden med hensyn til overvågning, især mht. sublittoral overvågning og overvågning af blåmuslingebanker. I oktober 2001 deltog en delegation fra English Nature, den britiske Joint Nature Conservation Committee, og Eastern Sea Fisheries Joint Committee i det videnskabelige Vadehavssymposium, som blev afholdt i Groningen. Under symposiet blev der organiseret et møde mellem overvågningseksperterne, for at de kunne diskutere et fælles forskningsprojekt vedrørende muligheder for at genetablere muslingebanker.

I april 2000 deltog hollandske, tyske og danske eksperter fra administrationen, forskningen og fiskeriorganisationer i The Wash Forum konferencen. Det fælles Vadehavssekretariat (CWSS) præsenterede Vadehavsplanen og QSR 1999 på konferencen.

I november 2000 blev der holdt en konference i Edinburgh om Storbritanniens erfaringer med indførelse af habitatdirektivet. Flere end 300 personer deltog i konferencen, heriblandt også repræsentanter fra Vadehavslændene. De erfaringer, man havde gjort sig i Storbritannien med hensyn til etablering af forvaltningsplaner og overvågningsprogrammer for at kunne overholde kravene i habitatdirektivet på 12 britiske havområder, blev diskuteret på den tre dage lange konference og på en en-dags overvågningsworkshop. Værdifuld viden om overvågning og forvaltning, som også kan anvendes i Vadehavet, blev indsamlet i løbet af projektet. På den anden side kunne erfaringer fra Vadehavet omkring Vadehavsplanen og TMAP præsenteres, og disse blev anset som værende værdifulde bidrag for Storbritannien.

Samarbejdet mellem Guinea-Bissau og Vadehavet

31. Ministrene er ENIGE om at fortsætte samarbejdet i overensstemmelse med hensigtserklæringen ved at underskrive et nyt treårigt arbejdsprogram, som findes i Bilag III, og som bygger videre på erfaringer og resultater fra det første arbejdsprogram. Det er målet at optræne et ornitologisk team og etablere en organisation, der skal støtte og yderligere udvikle forvaltningen og offentlighedens viden i området.

På grund af borgerkrigens udbrud i Guinea-Bissau i juni 1998, måtte det treårige arbejdsprogram, som blev vedtaget på State-konferencen, udsættes. I 2000 blev det vurderet, at man kunne genoptage samarbejdet. En kontrakt er indgået med Wetlands International med henblik på at være lokal konsulent fra deres regionale kontor i Dakar, Senegal. De skal implementere arbejdsprogrammet inden for forskning, overvågning og undersøgelser af vandfugle samt vigtige fugleområder i Guinea-Bissau.

Fra april til oktober 2000 var et medlem fra det lokale ornitologiske team ansat til at indsamle oplysninger om fugle, fuglelokaliteter og fuglebeskyttelse i Guinea-Bissau og til at forberede aktiviteterne i arbejdsprogrammet. I september 2000 igangsatte Wetlands International projektet officielt i Guinea-Bissau, og et uddannelseskursus blev afholdt for det lokale ornitologiske team. Kurset bestod af både teori og praktisk træning i marken. Miljøministeren og andre vigtige repræsentanter fra relevante ministerier, institutioner og organisationer deltog i åbnings- og afslutningsceremonierne. Mulighederne for at etablere et officielt anerkendt ornitologisk netværk eller enhed i en institution blev diskuteret sammen med projektets andre hovedtemaer. Diskussioner blev også indledt med BirdLife International med henblik på at identificere en potentiel fremtidig BirdLife samarbejdspartner for Guinea-Bissau.

I den anden uge af januar 2001 blev et træningskursus holdt af Wetlands International for det lokale ornitologiske team med henblik på at optræne dem i feltteknikker til at foretage totaloptællinger af vandfugle på tidevandsfladerne i Bijagos øhavet i Guinea-Bissau. I de følgende fire uger fra midten af januar til midten af februar 2001 blev en totaloptælling af vandfugle gennemført af det lokale ornitologiske team i samarbejde med Wetlands International og to danske professionelle ornitologer. Guinea-Bissau er et af de vigtigste overvintringsområder for vandfugle, der trækker fra Rusland via Vadehavet til Vestafrika. Denne vandfugleoptælling blev koordineret med tilsvarende optællinger i samme periode i Senegal og Mauretania inden for rammerne af den afrikanske vandfugleoptælling. Resultaterne vil blive sammenlignet med tidligere optællinger med henblik på at analysere væsentlige tendenser i vandfuglebestande.

Samtidig indledtes forundersøgelser af andre fugle i Bijagos, og der blev taget skridt til at sikre at flere anerkendte ornitologer blev involveret i at lede et 'Important Bird Areas Survey' i Guinea-Bissau i 2001. Ændringer i vandfuglebestande ses bedst i de områder, hvor de ikke yngler. Viden om disse ændringer kan bidrage til vores forståelse af antallet af fugle, der findes i det europæiske Vadehav. Dette er en del af grundlaget for samarbejdet mellem de trilaterale Vadehavslande og Guinea-Bissau. Den primære årsag er at bidrage til beskyttelsen af de vigtige internationale fugleområder for vandfugle, som gør brug af både Vadehavet og Bijagos øhavet i løbet af deres årlige livscyklus.

Forvaltningsplan for knortegås

32. Ministrene OPFORDRER Holland til at afslutte udarbejdelsen af den internationale forvaltningsplan for knortegås og udarbejde et udkast med tilhørende aktioner til beslutning til det første møde under den Afrikansk-eurasiske vandfugleaftale (African-Eurasian Waterbird Agreement (AEWA)).

Efter initiativ af det første AEWA-møde (Capetown 1999) har det tekniske udvalg udarbejdet det endelige udkast til den internationale handlingsplan for den mørk-bugede knortegås. Planen vil blive vedtaget på det andet AEWA-møde i Bonn 2002. I mellemtiden arbejdes der videre med detaljerne i handlingsplanen for at sikre, at den kan implementeres straks.

Beskyttelse af sæler og småhvaler

33. Ministrene ANERKENDER beskyttelses- og forvaltningsplanen for Vadehavets sælbestand 1996-2000, der er udarbejdet og godkendt inden for rammerne af sælaftalen som værende udmøntningen af Vadehavsplanens mål for spættet sæl og gråsæl.

Den trilaterale sælekspertgruppe (TSEG) koordinerede og kontrollerede gennemførelsen af overvågningsaktiviteter og vurderede resultaterne fra denne overvågning og relevante forskningsresultater samt rådgav det trilaterale samarbejde på dennes opfordring med hensyn til forvaltning i perioden for Sælforvaltningsplanen 1996-2000.

En trilateral arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra det videnskabelige område og forvaltningen (TSEGplus) har udarbejdet en omfattende rapport, der indeholder anbefalinger til Sælforvaltningsplanen. Afgørelser vedrørende Sælforvaltningsplanen træffes på TGC 9.

34. Ministrene ANERKENDER, at der oprettes et netværk for indsamling af oplysninger om bifangst af marsvin i henhold til aftalen om småhvaler i Østersøen og Nordsøen (ASCOBANS), der også har betydning for Vadehavsområdet og området søværts for Vadehavsområdet.

De informationer, som ASCOBANS har indsamlet, bliver udvekslet blandt eksperter inden for rammerne af TSEG.

Samarbejde om information til offentligheden

35. Ministrene er ENIGE om at undersøge mulighederne for at forbedre kvaliteten af offentlighedens deltagelse, og ministrene BYDER det hollandske initiativ til at arrangere en workshop i denne forbindelse velkommen.

Det hollandske landbrugs-, naturforvaltnings- og fiskeriministerium arrangerede workshoppen ”Caring for the Wadden Sea as an interactive process” i oktober 1999 i Nieuweschans i Holland. Workshoppen sigtede på konkrete resultater med hensyn til:

- et fælles sprog med hensyn til begreberne ’offentlighedens deltagelse’, ’oplysning’ og ’formidling’;
- præcisering og skabelse af en fælles forståelse af personlige og institutionelle bevæggrunde for deltagelse; og
- udarbejdelse af et sæt retningslinier til undervisningsbrug om offentlighedens deltagelse i sager, der handler om Vadehavet; dette sæt retningslinier burde bidrage til den næste trilaterale ministerkonference.

Konklusionerne og anbefalingerne fra workshoppen, som det hollandske ministerium indsendte til den trilaterale arbejdsgruppe, kan findes i **Bilag 2**.

Udvikling af turismen

36. Ministrene ANERKENDER det arbejde, der er udført af det interregionale Vadehavssamarbejde i forbindelse med analyse af og visioner for en bæredygtig udvikling af turismen og fritidsaktiviteter i Vadehavsregionen.

Ministrene er ENIGE om at iværksætte et interregionalt samarbejde med henblik på at udvikle og gennemføre politikker vedrørende bæredygtig turisme i samarbejde med relevante interessenter samt med lokale og andre relevante myndigheder. De OPFORDERER det interregionale Vadehavssamarbejde til at udføre denne opgave.

I 1994/95 etablerede Ribe og Sønderjyllands Amt, de hollandske provinser Groningen, Frisien samt Nordholland og den tyske forbundsstat Slesvig-Holsten det Inter-regionale Vadehavssamarbejde (IRWC). I maj 1996 godkendte EU-Kommissionen IRWCs ansøgning om økonomisk støtte til ”Integreret Samarbejde om Udvikling af Bæredygtig Turisme og Fritidsaktiviteter i Vadehavsregionen”.

Formålet var at:

1. Forberede, afprøve og gennemføre en kommunikationsmodel samt samarbejdet mellem myndighederne og forskellige organisationer, som er involveret i arbejdet med Vadehavet i Vadehavsregionen.

2. Forberede en fælles vision for en bæredygtig udvikling af turisme og fritidsaktiviteter i Vadehavsregionen.
3. Udarbejde forslag til fælles politikker om bæredygtig turisme i Vadehavsregionen med udgangspunkt i formål 1 og 2.

Projektet blev udført i to faser:

1. januar 1997 – 31. december 1997;
1. januar 1998 – 31. december 2000.

I fase 1 blev kommunikationsmodellen udarbejdet. Grundpillen i modellen var NetForum (NF), som er en gruppe selvstændige repræsentanter fra alle niveauer i de forskellige regeringer i regionen, og andre relevante interessentorganisationer. Repræsentanterne blev udvalgt efter kriterier såsom:

- hvor meget erfaring, de havde med hensyn til at samarbejde på tværs af landegrænser, både formelt og uformelt;
- hvor involverede, de var i udviklingen af turismen i regionen;
- hvor stor indflydelse, de havde på realiseringen af politikker vedrørende udvikling af turismen.

På grundlag af rapporten ("Sustainable Tourism in The Wadden Sea Region – Development, Perspectives and Visions") har to Vadehavskonferencer ført til vigtig politisk anerkendelse og afgørelser vedrørende det videre arbejde med projektet.

I fase 2 blev formål 1 opfyldt. For at opfylde formål 2 og 3 afholdt man fire tematiske workshops, tre indledende evalueringsmøder samt en konference om turisme. Fra kun at have 'et blankt stykke papir' udarbejdede NF en fælles vision og fælles politikker om bæredygtig udvikling af turismen i hele Vadehavsregionen samt iværksatte opfølgingsprojekter, som blev offentliggjort i NFs endelige rapport fra april 2000: "Sustainable Tourism Development and Recreational Use in the Wadden Sea Region". De fremkomne forslag er blevet endeligt vurderet og vedtaget på den fjerde interregionale Vadehavskonference samt på den 9. Regeringskonference om Vadehavet i efteråret 2001 (efter projektet var afsluttet). På grund af at disse konferencer blev udsat fra 2000 til 2001 blev turismeprojektet forlænget med et år.

Under begge faser var der mange offentlige høringer og konsultationer i alle tre lande, hvor de foreløbige resultater og forslag blev formidlet ud til offentligheden. Blandt andet blev et nyhedsbrev udgivet med ni numre (oplagt steg fra 400 til 1000 på tre sprog).

De vigtigste konklusioner og erfaringer fra projektet kan opsummeres som følger:

Først blev det under projektet anerkendt, at udviklingen af en turismeindustri inden for Vadehavsregionen, byggende på bæredygtighed, integration og nærhedsprincippet samt indførelse af integreret kystzoneforvaltning (ICZM), er absolut påkrævet inden for hele regionen. I denne forvaltningsplan vil de økonomiske fordele, som det høje beskyttelsesniveau for naturen og kulturelle værdier yder, være et centralt element i turismeplanlægningen såvel som synligheden og integrationen af udvikling af turismen i områder inde i landet vil være det.

Ved at handle på denne måde og tilpasse planerne til de særpræg, der gør sig gældende i forskellige dele af Vadehavsregionen, kan man opnå et regionalt/lokalt udgangspunkt for at øge forvaltningen af Vadehavet på tværs af sektorer og landegrænser. Imens projektet stod på sluttede IRWC sig til ICZMs principper i deres samarbejdscharters. Derudover har Ribe og Sønderjyllands Amt fulgt op på arbejdet ved at udgive et fælles regionplantillæg for den danske Vadehavsregi

on, der tager sigte på at opnå bedre integration mellem områder inde i landet, kyststrækningerne på fastlandet, øerne og Vadehavet.

Dernæst blev projektprocessen udformet som et fælles foretagende mellem interessenterne og politikerne (regionalt og på regeringsplan), hvor de to niveauer er integreret i en 'feed-back proces'. På denne måde tilsidesætter man ikke demokratiske procedurer, og NF-deltagernes motivation var fastholdt under hele projektet. Denne løbende dialog under hele processen gør, at Vadehavsprojektet skiller sig ud fra de andre Demonstrationsprojekter, fordi det leverer politikker, der allerede har opbakning på højeste nationale og regionale niveau i de tre medlemslande, til EU-Kommissionen.

Kulturarv

37. Ministrene BEMÆRKER sig de resultater, der er opnået af workshoppen om kulturarv, som blev afholdt i Ribe i Danmark, og de BESLUTTER, at den planlagte kortlægning af kulturarven i Vadehavsområdet udstrækkes til relevante tilstødende dele af Vadehavsområdet.

LANCEWAD-projektet (Vadehavsplan projekt 1.2.2.) indeholder en oversigt over Vadehavsregionens landskab og kulturarv, og dækker Vadehavsområdet samt det tilstødende område.

Det fremtidige samarbejde

Videnskabeligt Vadehavssymposium

38. Det 10. Internationale Videnskabelige Vadehavssymposium vil blive afholdt efter invitation fra den hollandske regering.

Det 10. Internationale Videnskabelige Vadehavssymposium blev afholdt i Groningen i Holland i dagene fra den 31. oktober til den 2. november 2000. Symposiet omhandlede 'Integration mellem økologi og økonomi'. Anbefalingerne fra symposiet findes i **Bilag 3**.

Den 9. Vadehavskonference

39. Danmark overtager formandskabet for samarbejdet fra den 1. januar 1998. Den 9. Vadehavskonference afholdes i Danmark i 2001.

Den 9. Trilaterale Regeringskonference om beskyttelsen af Vadehavet vil finde sted i Esbjerg den 31. oktober 2001.

4. Gennemførelse af Vadehavsplanen

Dette kapitel indeholder en oversigt over gennemførelsen af den trilaterale Vadehavsplan (WSP). Efter hver paragraf og hvert kapitel i planen (i kursiv) er der en kort kommentar om status af gennemførelse i de tre lande med hensyn til Vadehavet.

Forord

Vadehavet - ind i det næste årtusinde

1 Vadehavet er et område af uvurderlig naturværdi. Det er kendetegnet ved en høj biologisk produktivitet og naturlig dynamik. Vadehavet er det største vådområde i Europa, og dets vader udgør den største ubrudte strækning af slikvader i hele verden.

2 Vadehavsområdet har været beboet i mange tusinde år. I begyndelsen levede befolkningen mest af jagt og fiskeri. I takt med en mere permanent bosættelse og udviklingen af landbruget blev indvinding en meget vigtig aktivitet. I løbet af de sidste 100 år, og især efter slutningen af 2. Verdenskrig, har der været en stigende grad af menneskelig påvirkning i takt med de voksende tekniske og økonomiske muligheder. Vadehavet er et område, hvor mennesker bor og arbejder, og som benyttes til rekreative formål.

3 Det er kun 30 år siden, at der blev fremlagt seriøse planer for inddigning af store dele af Vadehavet til landbrugsformål. I dag er der en fælles forståelse af, at Vadehavet er et område med enestående naturværdier, som danner grundlaget for lokale befolkningers udkomme, turistindustri, fritidsaktiviteter og andre aktiviteter.

4 I begyndelsen af 1970'erne iværksattes de første nationale og internationale politikker vedrørende bekæmpelsen af den kemiske forurening af havet. Der er siden sket en stigende holdningsændring, som har ført til betydelige forbedringer af kvaliteten af såvel vand som af sediment.

5 Siden begyndelsen af dette århundrede har engagerede borgere og private organisationer udført et stort pionerarbejde i form af etableringen af beskyttede fuglekolonier. Alligevel skulle der gå næsten 70 år, før myndighedernes anerkendelse af områdets betydning førte til en effektiv beskyttelse af naturen. Både centrale, regionale og lokale myndigheder har spillet en vigtig rolle i denne proces på trods af, at de ofte er blevet udsat for kritik.

6 For næsten 20 år siden blev der indledt en proces, som har ført til beskyttelse og bevaring af hele Vadehavsområdet i form af naturreservater, nationalparker samt indgåelsen og udvidelsen af Det Trilaterale Vadehavssamarbejde mellem Danmark, Holland, Tyskland. Sideløbende blev dele af området udpeget som et vådområde af international betydning (Ramsar-område) samt omfattet af EF's fuglebeskyttelsesdirektiv og EU's habitatdirektiv. Desuden er de tyske og hollandske dele af Vadehavet udpeget som Man and Biosphere-reservater (Man and Biosphere Reserves - MAB).

7 Vadehavet er et kystnært hav, og der er mange vekselvirkninger med Nordsøen og det nordvesteuropæiske fastland. Kvaliteten af vandet, sedimenter og levesteder for både planter og dyr påvirkes i høj grad af Nordsøen og af de aktiviteter, der foregår i oplandene til de åer og floder, som udmunder her. Vadehavet er et vigtigt opvækstområde for nogle af Nordsøens fiskebestande og havpattedyr. Af alle disse grunde er den trilaterale politik og forvaltningsplanen vedrørende forurening og beskyttelse af dyre- og plantearter samt spørgsmålet om beskyttelse af deres levesteder tæt forbundet med udviklingen inden for rammen af Nordsøkonferencerne, Oslo- og Paris-konventionerne samt i fortsættelse heraf Konventionen om beskyttelse af havmiljøet i det nordøstlige Atlanterhav (OSPAR konventionen 1992), der forventes ratificeret i nær fremtid, samt Den Internationale Søfartsorganisation (International Maritime Organization - IMO).

8 Det er igennem disse nationale og internationale bestemmelser og traktater, at Vadehavet har opnået en så vidtrækkende og omfattende beskyttelse. De beskyttelsesplaner og foranstaltninger, som bygger på disse udpegninger, kan betragtes som den første gennemførelse af de forpligtelser, der følger af Konventionen om biodiversitet og Agenda 21. De danner også grundlaget for bæredygtig brug og udvikling af Vadehavsområdet både nu og i fremtiden.

9 I dag bliver det ofte sagt, at 'vi har gjort nok for naturen', og at Vadehavet er overbeskyttet. De mange regler og bestemmelser afspejler imidlertid den store interesse fra mange ofte konkurrerende interessegrupper, der stiller krav om at kunne bruge Vadehavet. Disse regler er lige så relevante som for 10 år siden, og i visse tilfælde er regulering i dag endnu mere presserende. Man vil ikke igen påbegynde forsøg med landindvinding, og bekæmpelsen af forurening er et meget aktuelt politisk emne. En intensiveret påvirkning af Vadehavet og dermed øgede konflikter på miljøområdet kan dog forventes, f.eks. som følge af udforskning og indvinding af gasforekomsterne, brug af vindenergi, uddybning af flod- og åmundinger samt udbygning af kystsikring forårsaget af en forventet større havspejlsstigning.

10 Desuden har vi at gøre med et system, som afspejler fortidens påvirkninger. Landindvindinger har f.eks. reduceret områdets størrelse, hvilket igen har indskrænket systemets mulighed for at håndtere en øget havspejlsstigning. Forekomsten af såkaldt 'sorte pletter' i det nedersaksiske Vadehav peger måske på en øget ophobning af organisk materiale som følge af eutrofiering. Det høje antal af truede biotoper og arter i Vadehavet, som er opført på Rødlisterne, skal reduceres, hvis vi skal bevare de habitattyper, der er en del af et naturligt og dynamisk Vadehavsområde.

11 De økologiske mål, som denne forvaltningsplan retter sig imod, afspejler både behovet for at genoprette naturværdierne i Vadehavets økosystem samt nødvendigheden af også i fremtiden at sikre muligheden for menneskelige aktiviteter i området. Målene understreger desuden, at en forøgelse af antallet af naturlige og uforstyrrede levesteder i hele Vadehavet er en forudsætning for genoprettelsen af økosystemet. Målene er formuleret åbent, selv om det er angivet, hvordan den ønskede situation nås. Dette skaber plads for forhandling, både for brugerne og for naturbeskyttelsesinteresserne.

12 Samtidig er det en forudsætning, at mulighederne for bæredygtige aktiviteter for mennesker bevares for fremtiden. En bæredygtig udvikling skal ligeledes inddrage befolkningens behov og krav, f.eks. kystsikringsforanstaltninger, forvaltning af skibsruter, energiforsyning, landbrug, fiskeri, turisme, infrastruktur samt indre og ydre sikkerhed.

13 Indbyggere, brugere, besøgende og alle andre med interesse for Vadehavet, opfordres med denne plan til at bidrage med ideer og forslag, som kan føre til gennemførelsen af målene.

Den fælles vision

14 Målene er udtryk for en fælles vision for vadehavsområdet, som afspejler de enkelte landes forventninger:

- Et sundt miljø - et mål som fastholder, at en mangfoldighed af levesteder og arter, miljøets økologiske integritet og bæredygtighed er et globalt ansvar.
- En bæredygtig anvendelse.
- Opretholdelse og udvikling af økologiske, økonomiske, kulturhistoriske, sociale og kystsikringsmæssige værdier, som opfylder behovene hos beboerne og andre brugere.
- Den integrerede forvaltning af menneskelige aktiviteter, som tager højde for det samfundsøkonomiske og økologiske samspil mellem Vadehavsområdet og de omkringliggende arealer.
- Et velinformeret og engageret lokalsamfund.

I. Den integrerede forvaltning af Vadehavet

Vadehavsplanen

1 Ved den 6. Trilaterale Regeringskonference i Esbjerg 1991 blev det vedtaget at udarbejde en forvaltningsplan, der omfatter Vadehavsområdet fra Den Helder til Esbjerg med det mål fortsat at udbygge de fælles beskyttelsesforanstaltninger. Beslutningerne på Esbjerg-konferencen og den efterfølgende konference i 1994 i Leeuwarden lagde fundamentet til planen for Vadehavsområdet, blandt andet afgrænsningen af det trilaterale samarbejds- og beskyttelsesområde, det vejledende princip, herunder forvaltningsprincipperne samt målene.

2 Det er en forudsætning, at alle foranstaltninger, aktiviteter og politikker, som er omtalt i denne plan, udføres bæredygtigt, således som det fremgår af "Konventionen om biodiversitet". De tre parter understreger, at denne definition medfører, at brugen af dele af områdets biologiske mangfoldighed ikke på lang sigt må føre til reduktion af den biologiske og økologiske diversitet, og at naturbeskyttelse heller ikke på langt sigt må føre til forringede samfundsøkonomiske vilkår for indbyggerne i Vadehavsområdet.

Brugergruppernes interesser inden for Vadehavets samarbejdsområde skal afvejes i forhold til generelle og specifikke beskyttelsesformål. Det skal undgås, at der sker en svækkelse af de lokale befolkningsgruppers traditionelle interesser, som ikke står i modsætning til beskyttelsesmålene.

Principperne for en bæredygtig udvikling og brug af Vadehavet, herunder både en uvildig afvejning af relevante interesser samt undgåelse af, at lokalbefolkningens traditionelle interesser forringes, ligger til grund for alle nationale, regionale og lokale bestemmelser, strategier og forvaltningen med hensyn til Vadehavet.

3 Planens gennemførelse vil ikke påvirke beskyttelsen af de lokale indbyggere mod havet.

Som antydnet i kommentaren til §8 i Stade-deklarationen, er nødvendigheden for kystbeskyttelse og lokalbefolkningens sikkerhed blevet lovmæssigt stadfæstet i alle tre lande, og er blevet yderligere specificeret i den førte politik og forvaltning.

Status

4 Vadehavsplanen omfatter politikker, foranstaltninger, projekter og aktiviteter, som de tre lande er blevet enige om. Planen er en rammeplan for den samlede forvaltning af Vadehavsområdet, og den vil regelmæssigt blive revideret. Det er en erklæring, som udtrykker, hvordan de tre lande forestiller sig den fremtidige integrerede forvaltning af Vadehavsområdet, samt de projekter og aktiviteter, der skal gennemføres for at nå de økologiske mål.

5 Planen for Vadehavsområdet blev udviklet med aktiv deltagelse af myndigheder og interessegrupper. Planen blev udarbejdet med økonomiske støtte fra EU-Kommissionen.

6 Vadehavsplanen er en politisk aftale (2), som vil blive ført ud i livet af de ansvarlige myndigheder i de tre lande, i samarbejde og hver for sig, på grundlag af den nuværende eksisterende lovgivning og med deltagelse af alle interessegrupper. Planens gennemførelse må ikke være i strid med eksisterende lovgivning om skibsfart, forvaltning af skibsrunder, forvaltning af havne, katastrofekontrol, redningstjenester på havet og andre aspekter af betydning for den interne og eksterne sikkerhed.

Afgrænsning

7 Den geografiske udstrækning af det område, hvor forvaltningsplanen gælder, er det trilaterale samarbejdsområde for Vadehavet, bencævnt som samarbejdsområdet, der er afgrænset af:

- området søværts havdiget, eller hvor der ikke findes diger, fra højvandslinien ved springflod og i floderne brakvandsgrænsen.
- søterritoriet ud til 3 sømil fra basislinien;
- tilstødende indlandsarealer, der svarer til de udpegede Ramsar- og/eller EF-fuglebeskyttelses-direktivområder;
- øerne.

Inden for Vadehavsområdet udgøres det trilaterale beskyttelsesområde af følgende:

- i Holland: områderne som er omfattet Vadehavsnotatet, herunder Dollard;
- i Tyskland: nationalparkerne i Vadehavsområdet samt beskyttede områder under den eksisterende naturbeskyttelseslov søværts havdiget og brakvandsgrænsen, herunder Dollard;
- i Danmark: Bekendtgørelse om fredning og vildtreservat i Danmark.

Se kort i bilag 1.

Det anerkendes, at det i visse arealer inden for Vadehavsområdet er den menneskelige brug, der nyder prioritet.

Danmark

Ved bekendtgørelse nr. 135 af 17. februar 1998 om fredning og vildtreservat i Vadehavet, er det danske beskyttelsesområde i Vadehavet udvidet med arealer på øerne Rømø og Fanø samt på halvøen Skallingen.

Tyskland

Ved ændringen af den schleswig-holstenske nationalparklov i 1999 blev nationalparkens grænser udvidet både inden for og uden for Vadehavsområdet. Den nordlige del af nationalparken blev udvidet ud til 12 sømil ud for øerne Sylt og Amrum, og et hvalbeskyttelsesområde blev etableret. En ændring af Nedre Sachsen nationalpark i 2001 medfører også en udvidelse af parkens grænser til uden for Vadehavsområdet, og inden for Vadehavsområdet er beskyttelsesområdet også blevet udvidet. Ændringen af Hamborgs nationalparklov i 2001 udvidede parkens grænser (beskyttelsesområdet) ud til 3-sømil.

Holland

Grænserne for det relevante område er blevet diskuteret inden for rammerne af det eksisterende landsplandirektiv for Vadehavet og formuleringen af den nye version af landsplandirektivet. Der er en række strategi-retningslinier, som gælder for visse aspekter af Vadehavsområdet, da hvert område har sine egne grænser. Det viste sig at være umuligt at reducere antallet af områder/grænser, og som en konsekvens heraf, er det hollandske Vadehavs-beskyttelsesområde uændret.

Fælles principper

8 Det vejledende princip for den trilaterale Vadehavspolitik er "så vidt muligt at opnå et naturligt og bæredygtigt økosystem, hvor de naturlige processer forløber uforstyrret" (Esbjerg-deklarationen, §1). Dette princip er rettet mod beskyttelse af tidevandsområder, strandenge samt strande og klitter (Leeuwarden-deklarationen §8).

I øvrigt er der vedtaget syv fælles forvaltningsprincipper, som er grundlæggende for beslutninger vedrørende beskyttelsen og forvaltningen af Vadehavsområdet (Esbjerg-deklarationen §3):

- Princippet om omhyggelig beslutningstagning, dvs. at træffe beslutninger på grundlag af den bedst mulige tilgængelige viden;
- Princippet om undgåelse, dvs. så vidt muligt at afstå fra handlinger, som er potentielt skadelige for Vadehavet;
- Forsigtighedsprincippet, dvs. aktivt at undgå handlinger, som kan formodes at have afgørende skadelig virkning på miljøet, selv hvor der ikke er tilstrækkeligt videnskabeligt grundlag for at dokumentere en årsagssammenhæng mellem handlinger og deres effekt;

- *Forflyttelsesprincippet, dvs. at flytte de aktiviteter, som skader Vadehavsmiljøet, til andre områder, hvor de vil være mindre miljøbelastende;*
- *Kompensationsprincippet, dvs. at skaderne, der følger af uundgåelige aktiviteter, skal søges modvirket med passende foranstaltninger; i de dele af Vadehavet, hvor princippet endnu ikke er gennemført, skal der sættes på at foretage sådanne kompensatoriske foranstaltninger,*
- *Genopretningsprincippet, dvs. at dele af Vadehavet, hvor det er muligt, skal søges genoprettet, hvis det ved referenceundersøgelser kan dokumenteres, at den nuværende tilstand ikke er optimal, og at den oprindelige tilstand efter al sandsynlighed vil kunne genetableres,*
- *Princippet om anvendelse af den bedst tilgængelige teknologi og bedste miljøpraksis, som defineret af Paris-konventionen.*
- *Det skal undgås, at der sker urimelig indvirkning på den lokale befolknings interesser samt dennes traditionelle brugere i Vadehavsområdet. Eventuelle brugerinteresser skal afvejes på en retfærdig og rimelig måde, idet der tages hensyn til beskyttelsesformålet i almindelighed og det særlige tilfælde, der er genstand for interesse.*

Mål

9 Den trilaterale bevaringspolitik og forvaltning er rettet mod opnåelsen af hele den række af habitattyper, som hører til et naturligt og dynamisk Vadehav. Alle disse habitater har behov for en vis kvalitet (naturlig dynamik, ingen forstyrrelse eller forurening), som kan opnås med den rigtige bevarings- og forvaltningsindsats. Kvaliteten af disse habitater skal opretholdes eller forbedres, idet man sigter mod at opnå de mål, som er aftalt for seks habitattyper. Målene for kvaliteten af vand og aflejringer er fælles for samtlige habitater. Supplerende mål vedrørende fugle og havpattedyr er vedtaget sammen med målene for landskab og kulturelle aspekter.

Zonering

10 Et stort og komplekst økosystem som Vadehavet kræver en fleksibel forvaltning for, at der kan findes en balance mellem gennemførelsen af målene og en bæredygtig menneskelig brug af området.

På Leeuwarden-konferencen var der enighed om at „anerkende zonering som et værdifuldt forvaltningsinstrument og at overveje behovet for harmonisering af dette og andre forvaltningsinstrumenter” (LD §18, stk. 5).

11 De tre Vadehavslande har forskellige indfaldsvinkler i forhold til zonering. For at kunne sammenligne gennemførelsen af de økologiske mål i forskellige dele af samarbejdsområdet er en fælles forståelse af de forskellige beskyttelsesprogrammer, og den måde de anvendes på i de tre lande, nødvendig.

Til dette formål skal de forskellige nationale beskyttelsesprogrammer sammenlignes og vurderes ved hjælp af en fælles klassificeringsmetode.

Med udgangspunkt i denne vurdering vil der blive foretaget en undersøgelse af behovet for harmonisering af zonering i forhold til andre instrumenter.

Den trilaterale arbejdsgruppe om zonering (TZG) har udarbejdet en foreløbig rapport (dokument TWG 00/2/14-2), som indeholder resultaterne af den første arbejdsfase, nemlig en oversigt over zoneringsbestemmelser samt et forslag vedrørende evaluering af disse bestemmelser med hensyn til gennemførelsen af Målene. Den anden arbejdsfase, evaluering og diskussionen om muligheden af at harmonisere zoneringen kræver en mere detaljeret specificering af Målene for at kunne vurdere hvorvidt specifikke zoneringsbestemmelser er tilstrækkelige for at opnå Målene.

Den økonomiske udvikling og potentialer

12 Økonomiske aktiviteter skal fortsat være mulige i Vadehavet dog med de begrænsninger, der ligger inden for rammerne af en passende beskyttelse og den naturlige udvikling af området. Landbrug, industri, skibsfart, fiskeri, turisme og fritidsaktiviteter har en væsentlig økonomisk betydning i Vadehavsregionen, og skal afvejes i et harmonisk forhold mellem samfundets behov og en økologisk helhed. Dette sker i samarbejde med interessenterne. I forbindelse med en bæredygtig turist- og fritidssektor i Vadehavsregionen skal der via det interregionale Vadehavssamarbejde stilles forslag til en politik, der understreger udviklingen af kommunikation og inddragelse af interessenterne. Denne politik skal bidrage til, at regionens sociale strukturer og kulturelle identitet bevares.

Projektet om bæredygtig turisme udført af det interregionale Vadehavssamarbejde (IRWC) er beskrevet i detaljer i kommentaren til §36 i Statedeklarationen. Ved et fælles møde i ministerrådet for de tre forbundsstater Hamborg, Slesvig-Holsten og Nedre Sachsen i november 2000, blev det aftalt at man skulle evaluere IRWC-NetForum-rapporten som udgangspunkt for et miljøvenligt turismekoncept for de tyske Vadehavsnationalparker.

Derudover kan det nævnes, at Slesvig-Holstens Vadehavsnationalparklov, som blev revideret i 1999, udtrykkeligt fastsætter udviklingen i nationalparkens tilstødende områder. Artikel 2 stk. 3 fastsætter, at naturbeskyttelse som en del af nationalparkens funktioner også skal føre til positive fordele for turismen og regionens omdømme i form af en bæredygtig udvikling af leve- og arbejdsforholdene for de mennesker, som bor i nationalparkområdet.

Kommunikation og information

13 De økologiske mål er det centrale punkt i denne plan. For at gennemføre beskyttelsen af hele rækken af habitattyper i Vadehavsområdet og en effektiv gennemførelse af Vadehavsplanen er det vigtigt, at de relevante myndigheder, interessegrupper og lokale borgere giver deres aktive støtte.

14 Det er afgørende, at der opnås en effektiv kommunikation med de forskellige målgrupper. Mulighederne for at øge offentlighedens deltagelse vil blive undersøgt. Skønt det er de pågældende myndigheders ansvar at tilse, at Vadehavsområdet bevares og beskyttes, kan forskellige former for engagement fra interessenterne (fælles forvaltning) bidrage til mange aspekter af Vadehavsplanens gennemførelse.

Landenes formidlings- og oplysningsindsats er blevet skitseret i kommentarerne til Statedeklarationens §§1-12, og der henvises hertil.

15 Følgende trilaterale projekter og handlinger vil blive gennemført:

- *Mulighederne for fremme af kvaliteten af offentlighedens deltagelse, blandt andet via forskellige former for aktiv engagement fra interessenterne (fælles forvaltning), vil blive undersøgt på nationalt plan.*
- *Resultaterne af det trilaterale overvågnings- og vurderingsprogram (TMAP) vil blive stillet til disposition for de relevante myndigheder, interessegrupper og lokale borgere.*
- *Mulighederne for en trilateral informations- og kommunikationsside på Internettet vil blive undersøgt.*

I alle tre lande implementeres forskellige former for inddragelse af interessenter. I forbindelse med TMAP er ti overvågningsrapporter blevet udarbejdet i serien 'Wadden Sea Ecosystem' (Vadehavets Økosystem) siden 1994. Derudover offentliggøres overvågningsresultater i Wadden Sea Newsletter, som udgives to til tre gange om året. Siden 1997 har overvågningsrapporterne også været tilgængelige i elektronisk format på det fælles Vadehavssekretariats hjemmeside. I

Slesvig-Holsten er rapporter om de regionale TMAP-overvågningsresultater fra 1998, 1999 og 2000 udgivet på tysk.

Sekretariatets hjemmeside indeholder også en stor mængde oplysninger om alle aspekter af det trilaterale samarbejde (strategier, forvaltning og overvågning) og muliggør adgang til alle trilaterale dokumenter (også på dansk, tysk og hollandsk hvis de er oversat). Der er ca. 3.500-4.000 besøgende på hjemmesiden pr. måned (hvilket resulterer i ca. 30.000 sidevisninger pr. måned).

I Holland er der oprettet en Interwad-hjemmeside med det formål at forbedre informationsvejene samt formidlingen af den hollandske Vadehavspolitik. Hjemmesiden er et fælles projekt mellem de relevante hollandske ministerier (LNV, VenW, VROM). Sekretariatet er repræsenteret i Intervad-projektets rådgivende udvalg, som undersøger muligheden for en international udvidelse.

16 De relevante myndigheder opfordres til for det fælles Vadehavssekretariat at fremlægge information om vurderinger af virkninger på miljøet (VVM) i Vadehavsregionen.

I årene siden 1997 er alle danske VVM'er samt VVM'er af stormflods-dæmninger i Emsen og af de planlagte gasboringer i det hollandske Vadehav blevet indsendt til sekretariatet. De fleste miljøvurderinger indsendes til det Inter-regionale Vadehavssamarbejde, som har indvilliget i at indsamle, vurdere og formidle oplysningerne til den bredere befolkning, og støttes heri af det trilaterale Vadehavssamarbejde.

Evaluering og revision

17 Efterhånden som gennemførelsen af de trilaterale politikker og den trilaterale forvaltning skrider frem, vil de projekter og handlinger, der er indeholdt i forvaltningsplanen, blive evalueret forud for hver enkelt af de trilaterale Vadehavskonferencer, særskilt på baggrund af de regelmæssige kvalitetsstatusrapporter (QSR) for Vadehavet, der er udarbejdet som led i det trilaterale overvågnings- og vurderingsprogram (TMAP), relevante rapporter og udviklingstendenser på nationalt og internationalt plan.

Vadehavsplanen vil blive ændret på baggrund af konklusioner og forslag, der fremkommer i løbet af revisionsprocessen.

Planens struktur

18 Dette dokument er opbygget på baggrund af de målkategorier, som blev vedtaget på Leeuwarden-konferencen:

- *Landskab og kultur*
- *Vand og sediment*
- *Strandenge*
- *Tidevandsområder*
- *Strande og klitter*
- *Flod- og åmundinger*
- *Offshore-områder*
- *Landbrugsområder*
- *Fugle*
- *Havpattedyr*

Der følger en kort beskrivelse af hver kategori efterfulgt af en beskrivelse af den nuværende status, den nøjagtige ordlyd af hvert mål, en vurdering af situationen samt et bud på, hvordan man kommer videre. På dette grundlag har man formuleret den trilaterale politik og forvaltning samt forslag til de trilaterale projekter og fremtidige handlinger, som er nødvendige for gennemførelsen af disse mål under hensyntagen til Esbjerg- og Leeuwarden-deklarationerne.

Omtalte foranstaltninger, projekter og aktioner finder generelt kun anvendelse under det habitat, der er under behandling. Kapitlerne „Landskab og kultur“, „Vand og sediment“, „Fugle“ og „Havpattedyr“ overskrider grænserne for de enkelte habitater. De foranstaltninger, projekter og aktioner, der er indeholdt i disse kapitler, gælder ligeledes for ét eller flere andre habitater. Fire bilag er vedlagt planen. Bilag I bringer tematiske kort over Vadehavsområdet. Bilag II indeholder en fortegnelse over aktiviteter, Bilag III en ordliste, og Bilag IV en liste over anvendte forkortelser.

II. Mål

1 Landskab og kultur

1.1 Den trilaterale politik og forvaltning

1.1.1. Man tilstræber, at Vadehavsområdet eller dele deraf indstilles til UNESCO's liste over verdens mest værdifulde kulturarv ("World Heritage Site") på grund af områdets naturmæssige og kulturhistoriske værdier.

Muligheden for at udpege Vadehavsområdet som et Verdensarvsområde diskuteres på trilateralt niveau, og alle parter ser det som et fælles projekt. Der er blevet arrangeret et møde med de ansvarlige medlemmer af UNESCO i Paris, og Professor Peter Burbridge har undersøgt muligheden for at udpege Vadehavsområdet som et Verdensarvsområde, samt udarbejdet en rapport om dette.

I Danmark har der været en meget aktiv lokal og regional høringsproces som en del af den amtslige regionplanlægning for den regionale gennemførelse af Vadehavsplanen. Det Rådgivende Udvalg for Vadehavet er også blevet hørt flere gange. Der er også gennemført en national høring. Den trilaterale Vadehavsbrochure er blevet distribueret bredt lokalt og regionalt.

I Tyskland er processen stadig i den vigtige diskussionsfase. Lige nu afholder forbundsstaterne offentlige høringer om emnet. Professor Burbridges undersøgelse er et velkomment grundlag for afgørelser i denne sag, i henhold de foreliggende beslutninger vedrørende den videre procedure.

I Holland er den vestlige del af Vadehavet allerede forsøgsvis indstillet som Verdensarvsområde på baggrund af de kulturhistoriske værdier i området (skibsvrag). Debatten om dette udgør en fast del af dagsordenen i flere høringsrunder. I disse runder, som er åbne for øbeboerne, de lokale myndigheder såvel som for brugere af området, repræsenteret ved flere forskellige sektorer (industri, fiskeri, natur, fritid, landbrug, osv.), opfordres der til en fri diskussion om emnet. Ydermere vil en enkel pjece skrevet på hollandsk blive distribueret i hele området.

Der er arrangeret flere høringsrunder med deltagelse af beboere og brugere af Vadehavsområdet. En oplysningsbrochure om den hollandske verdensarv er blevet udgivet, og et formidlingsprojekt har stået for at udarbejde avisartikler, videoer og anden informationsmateriale.

1.1.2 Vadehavsområdets kulturhistoriske og landskabsmæssige elementer skal beskyttes og bevares igennem passende planlægning og forvaltning.

I Danmark er de kulturhistoriske og landskabsmæssige elementer i Vadehavsområdet beskyttet af reglerne i naturbeskyttelsesloven, Vadehavsbekendtgørelsen og bygningsfredningsloven. Region- og kommuneplanlægningen er ydermere et væsentligt element i beskyttelsen og administrationen af disse elementer. Kulturhistorie og landskab er medtaget som særskilte temaer i de to amters fælles regionplantillæg for Vadehavet, og de to amter har tilkendegivet, at de relevante love vil blive administreret med skyldig hensyntagen til de kulturhistoriske og landskabsmæssige værdier. På baggrund af konklusioner og forslag i LANCEWAD-projektet vil der blive taget stilling til yderligere muligheder.

I Hamborgs Vadehav er alle kulturhistoriske relevante bygninger allerede fredet. En nationalparkplan er under udarbejdelse med henblik på, at der skabes en ramme for langsigtede beskyttelsesforanstaltninger for landskabet på øen Neuwerk, som har stor kulturhistorisk værdi. I Slesvig-Holsten er der ikke iværksat specifikke foranstaltninger udover de allerede eksisterende be-

stemmelser vedrørende landskabsbeskyttelse samt beskyttelse af kulturværdier. Sådanne yderligere foranstaltninger bør overvejes på grundlag af resultaterne af LANCEWAD-projektet. Oversigten, som udføres under LANCEWAD-projektet, støttes af Nedre Sachsen, men er endnu ikke færdigudarbejdet.

I Holland omfatter den nye landsplandirektiv nu også beskyttelsesforanstaltninger. Når først landsplandirektivet vedtages af regeringen, vil de nye ordninger blive overført til et egentligt foranstaltningsprogram for Vadehavet. Flere arkæologiske monumenter og nye arkitektoniske monumenter bliver beskyttet ved lov.

1.1.3 Bevidstheden om områdets kulturelle og landskabsmæssige værdier søges forøget, hvor det er passende og muligt på et fælles grundlag.

På grundlag af § 1.2.2 er der iværksat et trilateralt projekt, WADCULT/LANCEWAD, som har til formål at forberede en fælles oversigt over alle vigtige kulturhistoriske elementer i Vadehavsregionen og øge bevidstheden om disse blandt flere målgrupper.

I Danmark er opmærksomheden omkring landskab og kulturmiljø i området blevet øget ved etablering af en følgegruppe og en del informationsmøder inden for rammerne af LANCEWAD-projektet.

I Holland er opmærksomheden om områdets værdier blevet øget gennem et dokument om retningslinierne (Belvedere), og ved, at der er iværksat aktiviteter i provinserne, som udarbejdelse af kort over provinserne med deres kulturhistoriske værdier, som derved forsøger at stimulere kulturhistorisk turisme.

1.1.4 Opførelse af vindmøller i beskyttelsesområdet er forbudt. (Identisk med 9.1.9).

I alle tre lande er det forbudt at opstille vindmøller i beskyttelsesområdet i henhold til den danske bekendtgørelse, den tyske nationalparklov og det hollandske landsplandirektiv.

I Holland beskriver det gældende landsplandirektiv, at den hollandske regering kan gøre en undtagelse med hensyn til et område ved IJsselmeer Dæmningen (Afsluitdijk).

1.1.5 Opførelse af vindmøller i samarbejdsområdet uden for beskyttelsesområdet er kun tilladt, når det ikke påvirker vigtige økologiske og landskabsmæssige værdier negativt. (Identisk med 9.1.10).

I Danmark er opstilling af vindmøller i samarbejdsområdet uden for beskyttelsesområdet begrænset til mindre arealer på fastlandet inden for regionplanens rammer, som fastlægger antal og højde af vindmøller. Dette er også i overensstemmelse med reglerne i bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1999 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder (Habitatområder, EF-Fuglebeskyttelsesområder og Ramsar-områder). Uden for Vadehavsområdet planlægges en havmøllepark på Horns Rev, 14 km vest for Jylland. Parken vil bestå af 80 vindmøller i et område på 27,5 km².

I Slesvig-Holsten er eksisterende vindmøller, som er opført i Vadehavsområdet uden for beskyttelsesområdet, underlagt ejendomsrettigheder (*Bestandsschutz*). I henhold til de relevante regionalplaner er det kun muligt at opstille flere vindmøller på øerne Pellworm og Nordstrand samt i marskområdet på øen Föhr, såfremt dette er i overensstemmelse med naturbeskyttelses- og landskabsfredningsinteresser. På de øvrige øer og halliger kan der ikke gives tilladelse til opstilling af vindmøller. Opstilling af vindmøller langs kysten er underlagt de nationale bygningsbestemmel

ser (*BauGB*). I Nedre Sachsen bør der ifølge de lokale myndigheder ikke gives flere tilladelser til at opstille nye vindmøller langs kysten. Det undersøges i øjeblikket i hvilken grad og under hvilke grundlæggende omstændigheder det er muligt at opstille offshore vindmøller uden for Vadehavsområdet. Konferencen for miljøministrene for kyst-forbundsstaterne (*UMK-Nord*) har anmodet forbundsministeriet for miljø om at indhente de nødvendige oplysninger.

I Holland fastlægges det gældende landsplandirektiv, at det er tilladt at udnytte vindenergi i op til 1-2 km uden for den hollandske del af beskyttelsesområdet, såfremt det drejer sig om områder, der støder op til et bebygget område. Men ellers må landskabet set fra Vadehavet ikke forringes, og ornitologiske værdier bør ikke forringes.

1.2 Trilaterale projekter og handlinger

1.2.1 Der skal forberedes en indstilling af samarbejdsområdet eller dele deraf til UNESCO's liste over verdens mest værdifulde kulturarv („World Heritage Site”) i tæt samarbejde med lokale og regionale myndigheder samt med lokale interessegrupper og borgere på baggrund af blandt andet de forslag, der blev anbefalet på det i 1997 afholdte seminar om kulturhistoriske og landskabsmæssige værdier.

Som supplement til de nationale aktiviteter er en trilateral brochure blevet udarbejdet i de tre sprog, der har til formål at støtte nomineringen fra lokale borgere samt lokale og regionale myndigheder.

1.2.2 Der skal udarbejdes en fortegnelse og et kort over de vigtigste kulturhistoriske og landskabsmæssige elementer i Vadehavsområdet, herunder:

- *en vurdering af hvilke elementer, der bør opretholdes og udvikles, og*
- *anbefalinger vedrørende beskyttelse, idet der tages hensyn til de forslag, der blev anbefalet på det i 1997 afholdte seminar om kulturhistoriske og landskabsmæssige værdier.*

Resultatet af denne undersøgelse vil blive offentliggjort i en rapport på alle tre sprog for at sikre, at oplysningerne bliver let tilgængelige og når ud til et bredt publikum.

En oversigt over landskabet og kulturarven i Vadehavsregionen blev udarbejdet inden for rammen af LANCEWAD-projektet, medfinansieret af Interreg IIC North Sea Program i 1999-2002. Rapporten 'Landscape and Cultural Heritage of the Wadden Sea Region' blev udgivet i forbindelse med Esbjerg-konferencen.

LANCEWAD er det næststørste projekt inden for rammen af Interreg IIC Nordsøprogrammet i forhold til økonomi, og det er et både fremadrettet og innovativt projekt, der falder inden for programmets tredje prioritet, som omhandler råstoffer og kulturarv. Ved en præsentation af alle Interreg IIC projekterne i marts 2001, blev LANCEWAD-projektet udpeget som et af de projekter, hvor opfølgning burde få den størst mulige tekniske og økonomiske opmærksomhed. Dette blev fremhævet på Interreg North Sea Directoria i juni 2001, hvor de mest lovende projektideer under Interreg IIIB blev præsenteret. En af præsentationerne var en opfølgning af LANCEWAD.

LANCEWAD har tilvejebragt følgende produkter:

- en kort beskrivelse af Vadehavsregionens landskab og kulturmiljø, hvori det fremgår, at det er et enestående område, også internationalt;
- en omfattende oversigt over Vadehavsregionens landskab og kulturmiljø, herunder også en fælles database, som indeholder disse oplysninger (LANCEWAD-databasen);
- en evaluering af kulturmiljø på regionalt plan som grundlag for forvaltning af kulturmiljø; og
- anbefalinger for kriterier og retningslinier for en bæredygtig forvaltning og anvendelse af kulturmiljøet.

Ydermere har LANCEWAD bidraget til en markant øget bevidsthed omkring vigtigheden af kulturmiljøet i regionen, og har involveret interessenter i at udvikle og formulere anbefalingerne til forvaltning og anvendelse. Projektet har lagt et solidt fundament for udvikling af beskyttelse og bæredygtig forvaltning af arven trilateralt, nationalt, regionalt og lokalt, både i forhold til input til den videre proces og i forhold til en velfungerende organisatorisk struktur.

På et senere tidspunkt vil man overveje, hvordan resultaterne kan gøres tilgængelige for et bredere publikum og på de tre sprog.

1.2.3 Det skal undersøges, hvordan kulturelle og landskabsmæssige elementer kan inddrages i vurderinger af den miljømæssige belastning (VVM), og hvordan der udveksles information herom.

Undersøgelsen af, hvordan kulturelle og landskabsmæssige elementer kan inddrages i vurderinger af den miljømæssige belastning, vil sættes i gang som et led i opfølgningen på LANCEWAD-projektet.

1.2.4 Mulighederne for et initiativ i forbindelse med kultur-turisme skal undersøges i tæt samarbejde med lokale myndigheder og relevante organisationer.

Initiativerne inden for kultur-turisme er blevet diskuteret inden for rammerne af Net-Forum-Projektet, som blev igangsat af det interregionale Vadehavssamarbejde. Der refereres til disse initiativer i kommentarerne til §36 i State-deklarationen.

2 Vand og sediment

2.1 Den trilaterale politik og forvaltning

2.1.1 En trilateral politik vedrørende nedsættelsen af udledninger af næringsstoffer og farlige stoffer fra alle kilder i overensstemmelse med den politik, der udstikkes inden for rammen af OSPAR og Nordsø-konferencerne.

De aktiviteter, som udføres under OSPAR og Nordsø-konferencerne, støtter det trilaterale Vadehavssamarbejde i at opnå naturbeskyttelsesmålene.

I Danmark er der fastsat kvalitetsmål for 132 stoffer og stofblandinger.

I Holland er OSPAR-retningslinier og afgørelser truffet på Nordsø-konferencerne med hensyn til reduktion af udledninger af næringsstoffer og farlige stoffer blevet implementeret i den nationale politik og lovgivning.

2.1.2 For at reducere udledninger af næringsstoffer til Vadehavet, specifikt fra Vadehavets opland, vil de foranstaltninger, der er gældende for følsomme områder i henhold til spildevandsdirektivet, og de foranstaltninger, der er gældende for følsomme områder i henhold til nitratdirektivet, finde anvendelse i overensstemmelse med Nordsø-konferencen i Esbjerg.

Den danske Vandmiljøplan II fra 1998 er en opfølgning af Vandmiljøplan I fra 1987. Formålet er at opnå den reduktion på 100.000 tons kvælstof, som blev fastsat i 1987, ved yderligere tiltag. Vandmiljøplan II hviler på tre principper, nemlig at gødningstilførslen generelt skal reduceres, at de eksisterende ressourcer skal udnyttes bedre, og at støtteordninger skal fremme specifikke mål om lokal beskyttelse og miljøvenlig landbrugsdrift. EU-Kommissionen har på baggrund af Vandmiljøplan I & II godkendt det danske handlingsprogram for implementering af nitratdirektivet. EU-Kommissionen har endnu ikke taget stilling til den danske meddelelse om, at der på kvægbrug tillades anvendelse af en større mængde husdyrgødning pr. hektar end det generelle krav.

I Tyskland gælder foranstaltninger vedrørende 'følsomme områder' i henhold til direktivet om rensning af byspildevand (91/271/EØF) (bl.a. installering af rensningsanlæg i kommuner med mere end 10.000 indbyggere, omfattende rensning af spildevand) for hele landet, og er blevet implementeret (Spildevandsforordningen). Foranstaltninger vedrørende 'sårbare zoner' i henhold til nitratdirektivet (91/676/EØF) (bl.a. er det obligatorisk at implementere fornuftige landbrugspraksisser, iværksættelse af et handlingsprogram) er blevet implementeret gennem gødningsforordningen af 1996 i alle forbundsstater. Det første tyske handlingsprogram påbegyndtes i 1995/96. I november 2000 indsendte Tyskland den anden rapport om status for og resultaterne fra programmet til EU-Kommissionen.

I Holland anses overfladevande i hele det nationale territorium, herunder også Vadehavet, for at være følsomme over for fosfor- og kvælstofforurening i henhold til direktivet om rensning af byspildevand (91/271/EØF). Derudover har Holland valgt at reducere den totale fosfor- og kvælstofudledning fra byspildevandsrensningsanlæg med mindst 75 %.

Med hensyn til nitratdirektivet (91/676/EØF) anvender Holland handlingsprogrammerne i hele det nationale territorium. Miljøet er underlagt et væsentligt pres fra den omfattende landbrugsproduktion.

Politikken er baseret på to sammenhængende systemer; et system for den miljøvenlige anvendelse af gødning (anvendelsessystemet), og et andet system for at begrænse produktionen af ani

malsk gødning (produktionssystemet). Det vigtigste element i anvendelsessystemet er det obligatoriske Mineral Accounting System (MINAS – mineral opgørelsessystem), som sigter på en bestemt fosfat- og kvælstofbalance mellem tilføring og udledning på landbrugsniveau. I lyset af implementeringen af nitratdirektivet er strammere udledningsstandarder under udarbejdelse.

Forurening fra skibe

2.1.3 For at eliminere forurening fra skibenes almindelige drift og minimere risikoen for forurening ved uheld, skal der oprettes et informationssystem, som kan give varsel om skibe, der sejler med farlige stoffer.

Danmark har implementeret Rådets direktiv 93/75 EØF af 13. september 1993 om mindstekrav til skibe, som er på vej til eller fra Fællesskabets søhavne med farligt eller forurenende gods ved bekendtgørelse nr. 258 af 1. maj 1999 om indberetning af oplysninger om farligt eller forurenende gods om bord på skibe. Alle redere, agenter eller skibets kaptajn, skal indberette til SOK i Aarhus, og meldepligten omfatter alle skibe, som går til eller fra en EU havn. Systemet er det eneste igangværende system (sammen med det obligatoriske system under MARPOL 73/78) i danske farvande for fartøjer med farligt gods.

I Tyskland er alle skibe med farligt gods underlagt EU-direktiv 93/75/EØF om mindstekrav til skibe, som er på vej til eller fra Fællesskabets søhavne med farligt eller forurenende gods. Direktivet er blevet inkorporeret i national lovgivning (*Anlauf-bedingungsverordnung*). Tysk lovgivning indebærer en række indberetningskrav, som sikrer de tyske myndigheder hurtig adgang til alle relevante oplysninger om bevægelserne af skibe med farligt gods inden for landets kystområder. De følgende konkrete mekanismer er blevet implementeret:

- a. Det centrale informationscenter (*ZMS-Zentrale Meldestelle*) er blevet oprettet som et fælles kontor for sø- og navigationsmyndighederne nord og nordvest. Alle skibe med farligt gods skal melde sig til ZMS, både når de forlader en tysk havn og når de kommer ind i tyske farvande. De indberettede oplysninger bruges primært i håndteringen af ulykkestilfælde, og konsulteres under særlige forhold (f.eks. ulykker) for at vurdere risikoen og støtte beslutninger vedrørende passende foranstaltninger.
- b. Der er oprettet trafikovervågningscentre (VTS)), der fungerer som den udøvende myndighed for navigations- og vandpolitimyndighederne, der er ansvarlige for trafiksikkerheden på søterritoriet (*Wasserschiffahrtsdirektionen Nord und Nordwest, Wasser-schiffahrtsämter*).
- c. Skibe med farligt gods er underlagt særlige bestemmelser for skibsfart og er forpligtet til at indberette fartøjstype og lastmængde, når de kommer ind i farvande, som hører ind under trafikovervågningscentrene. Disse oplysninger anvendes primært til regulering af trafikken, men kan også anvendes til håndtering af ulykkestilfælde.
- d. De generelle internationale betingelser for indføring af et automatisk identifikationssystem (AIS) er blevet udviklet og godkendt af IMO. Fra 2002 til 2008 skal alle fartøjer større end 300 brutto tonnage i internationale farvande og større end 500 brutto tonnage i tyske farvande gradvist udstyres med AIS. AIS identificerer fartøjer, bidrager til sporing (*Zielverfolgung*), letter informationsudveksling og udlevering af yderligere oplysninger som hjælp til at undgå sammenstød. Med AIS vil det være muligt at overvåge ikke kun kystfarvandene, men hele det tyske søterritorium såvel som eksklusive økonomiske zoner.

I Holland har man udviklet et nationalt rapporterings- og informationssystem, NEREUS, for skibe. Med dette system kan det nationale kystbevogtningscenter (KWC) i tilfælde af en ulykke på meget kort tid få adgang til oplysninger om mængden af farligt og forurenende gods på skibe i nød. Skibe, der er på vej til eller fra en af Fællesskabets havne, er omfattet af denne ordning. Systemet letter implementeringen af EU-direktivet for farligt gods (93/75/EØF).

Derudover trådte foranstaltningen vedrørende 'Communication Governmental Inner Waters' i kraft i 1999 for skibe fra indre vande, som sejler ind i Vadehavet. Denne foranstaltning fastlægger, at skibe med farligt gods og særlig transport, som sejler ind i Vadehavet, skal melde sig rettidigt hos Vadehavets check-in center. Meldingen skal indeholde specifikke oplysninger om last, destinationshavn samt skibsrute.

2.1.4 Havne i Vadehavet skal have tilstrækkelige modtagefaciliteter til at kunne håndtere restprodukter og affald fra skibe for at kunne imødekomme kravene i MARPOL-konventionen, samt EU-direktiv 2000/59 og HELCOM's regler.

Denne aftale er blevet eller vil blive implementeret i rammen for EU-direktivet om modtagefaciliteter for restprodukter og affald fra skibe som vedtaget i 2000. Direktivet foreskriver et sæt foranstaltninger, som skal sikre en mere effektiv bekæmpelse af dumpning af restprodukter og olieaffald, der allerede er forbudt.

Den danske holdning er, at en afleveringsordning for affald og driftsaffald fra skibe skal være obligatorisk og fuldt og helt opbygget som et "No Special Fee" system for at opnå den ønskede effekt.

De tyske Vadehavshavne i Slesvig-Holsten og Nedre Sachsen samt Hamborg havn lever op til kravene i MARPOL-konventionen, om håndtering af alle typer af restprodukter og affald fra skibe. Derudover er der ingen afgift på bortskaffelse af olieaffald fra skibe i Nedre Sachsen.

I Holland skal havnene, der støder op til Vadehavet og som er blevet udpeget på grundlag af loven om forurening forårsaget af skibe, have modtagefaciliteter i overensstemmelse med MARPOL-konventionen.

2.1.5 For at forebygge udslip af olie og farlige stoffer til skade for vandmiljøet og dyrelivet skal der fortsættes med aktiviteter, der sigter mod en forbedret håndhævelse (overvågning og retsforfølgelse) af de aftalte regler og procedurer for bekæmpelsen af ulovlige udledninger.

Danmark har med virkning fra 1. januar 2000 overført ansvaret for den statslige maritime miljøovervågning og -håndhævelse samt den statslige maritime forureningsbekæmpelse til søs fra Miljø- og Energiministeriet til Forsvarsministeriet. Overførelsen omhandler både miljøskibe og fly til forsvaret og mere end en fordobling af antal flyvetimer, der udgør 500 timer henholdsvis i Østersøen og Nordsøen. Danmark indførte med virkning fra maj 2000 muligheden for at idømme skibe en administrativ bøde. Det eksisterende samarbejde mellem alle de involverede myndigheder er endvidere blevet vurderet. Undersøgelsen har medført en styrket vejledning over for alle de involverede myndigheder.

I Tyskland udfører forbundsadministrationen overflyvninger inden for rammen af 'Bonn-konventionen'. Disse overflyvninger har udviklet sig til at blive en vigtig del af forsigtighedsprincippet for den maritime miljøbeskyttelse. Undersøgelserne udføres af to flyvemaskiner, som samlet set er i luften 1.600 timer om året. Forskellige sensorer genkender type og omfang af forurenende stoffer såsom olie og kemikalier. Oplysningerne videregives direkte til det centrale informationscenter (ZMK, *Sonderstelle des Bundes zur Bekämpfung von Meeresverschmutzungen in Cuxhaven*) og til de tre skibe (Mellum, Neuwerk, Scharhörn), som bekæmper forurening, for derved at koordinere aktiviteter. De oplysninger, som opnås ved at bruge sensorteknologien, er af høj kvalitet, og de er tilstrækkelige til, at de kan bruges af den offentlige anklager som bevisbyrde i retssager.

Strengere kontrol og bøder er blevet indført i forsøget på at komme ulovlige udslip til livs. Bøder på op til 50.000 DM kan udstedes til skibe, hvis blot der er mistanke om ulovlige udslip baseret på maskinkontrol eller oliedagbogen.

I Holland udfører driftstjenesten regelmæssige overflyvninger af Vadehavet. Samarbejdet om besigtigelse af Vadehavet undersøger ofte, om der har været ulovlige udslip. I samarbejde med Tyskland undersøger man nu, om man kan forbedre den hjælp, som det tyske brandvæsen yder i den Hollandske del af Emsen.

Oprensning og klapping af opgravede materialer

2.1.6 De tre lande vil udvikle og anvende nationale kriterier i forhold til uddybningsaktiviteter og klapping af uddybningsmaterialer. De vil samarbejde inden for rammerne af eksisterende internationale aftaler og organisationer i form af udveksling af information om vigtigt erfaringsgrundlag i forbindelse med gennemførelsen af disse kriterier.

Aftalen er gennemført i den danske del af Vadehavet.

I Tyskland har forbundssø- og navigationsmyndighederne indført en proceduremæssig vejledning for håndtering af affald fra oprensning inden for kystområdet (HABAK 1992, opdateret i maj 1999) i overensstemmelse med de relevante internationale aftaler. På nuværende tidspunkt er en arbejdsgruppe med medlemmer fra forbundsmyndighederne og de nationale myndigheder (*BLABAK Baggergut Küste*) i færd med at udarbejde anbefalinger til gennemførelse af de internationale retningslinier for klapping med udgangspunkt i den proceduremæssige vejledning, der gælder for alle tyske sejlruiter. Derudover har arbejdsgruppen udviklet et koncept for håndtering af TBT-forurenede affald fra oprensning. Konceptet forventes at blive godkendt inden for kort tid.

I Holland anvendes nationale kriterier for uddybning og bortskaffelse. I OSPAR-regi udveksles oplysninger om de vigtigste erfaringer, man har gjort sig i implementering af disse kriterier. Dette gælder også for samarbejdet med Tyskland, især med hensyn til Emsen.

2.1.7 Opgravede materialer (slik) fra Vadehavsområdet og havne i Vadehavet skal principielt returneres til systemet, medmindre forureningen overskrider de nationale kriterieniveauer.

Aftalen er gennemført i den danske del af Vadehavet. Danmark har for nylig suppleret de eksisterende retningslinier med en handlingsplan for håndtering af forurenede oprensingsmaterialer fra havne.

I Tyskland har prioriteringen af at tilbageføre opgravede materialer til systemet været reguleret af de relevante nationale proceduremæssige vejledninger (f.eks. HABAK, metoder til klapping af opgravede materialer i Slesvig-Holsten og Nedre Sachsen), medmindre forureningen overstiger nationale grænseværdier. På grund af manglende nationale og internationale grænseværdier for klapping af TBT-forurenede sedimenter, anvendes der en vejledende værdi på 100 µg TBT/kg sediment (tørvægt) i Slesvig-Holsten og Nedre Sachsen.

I Holland er klapping af opgravede materialer fra Vadehavet og tilstødende havne tilbage til systemet tilladt, medmindre de nationale grænseværdier overstiges. Der må ikke ske klapping af opgravede materialer fra områder uden for Vadehavet i Vadehavet.

Offshore aktiviteter. Udledning fra efterforskning og udvinding af olie og naturgas

2.1.8 Efterforskning og udnyttelse af energiressourcer i Nordsøen og Vadehavsområdet skal mindst opfylde de internationale aftaler i de kompetente fora. Dette medfører blandt andet forbud mod udledning af oliebaseret boremudder og udboret materiale. Dumpning og udledning af vandbaseret boremudder og/eller udboret materiale er kun tilladt i henhold til relevante PARCOM-aftaler.

Som opfølgning på PARCOM har OSPAR-kommissionen godkendt flere afgørelser og anbefalinger, som erstatter tidligere PARCOM-foranstaltninger, der trådte i kraft den 16. januar 2001. Dette vedrører OSPAR-afgørelsen 2000/2 om et harmoniseret obligatorisk kontrolsystem for brugen og reduktionen af udslip af offshore kemikalier, OSPAR-afgørelsen 2000/3 om brugen af organic-phase drilling fluids - OPF og udslip af OPF-forurenet udboret materiale, OSPAR-anbefalinger 2000/4 om en harmoniseret præ-screeningsordning for offshore kemikalier, OSPAR-anbefalinger 2000/5 om et harmoniseret offshore kemikalieanmeldelsesformat (harmonized offshore chemical notification format – HOCNF).

Der sker ikke efterforskning eller udvinding af energiressourcer i det danske Vadehavsområde. Efterforskning og udvinding af energiressourcer på den danske kontinentalsokkel i Nordsøen er i overensstemmelse med aftalen.

I Tyskland er der forbud mod udslip af oliebaseret boremudder i havet. Der skal udstedes tilladelse til udslip af udboret materiale, og sådanne tilladelser udstedes kun såfremt der er et misforhold i deponeringen på land, og det udborede materiale er blevet rensat under anvendelse af den nyeste teknologi, samt såfremt det ikke er i modstrid med andre internationale aftaler, dvs. PARCOM-bestemmelserne. Brugen af oliebaseret boremudder og behandling af udboret materiale reguleres i henhold til bestemmelserne i mineloven for kontinentalsoklen (*Fest-landsocket-Bergverordning* §28 stk. 2 og 3).

I Holland har udslip af oliebaseret boremudder været forbudt siden 1993. Dumpning eller udslip af vandbaseret boremudder og/eller udboret materiale sker i henhold til de relevante PARCOM-aftaler.

2.1.9 Udvaskning af giftige stoffer fra rørledningers beskyttelseslag og andre installationer skal undgås ved anvendelse af anbefalede materialer.

Der er ingen rørledninger i det danske Vadehavsområde.

Dette er normal praksis i Tyskland. Den nyeste teknologi er brugt til at konstruere de eksisterende rørledninger (*Stand der Technik*). Udvaskning af toksiske stoffer fra rørledningernes beskyttelsesbeklædning kan udelukkes.

I Holland er de relevante rørledninger lavet af stål med asfaltovertræk, som er dækket af et lag beton. Der sker ikke udvaskning af toksiske stoffer fra disse rørledninger. Der er kun en rørledning, som forbinder Zuidwal-plattformen med Harlingen.

2.1.10 I beskyttelsesområdet skal de offshore-aktiviteter, som har en negativ virkning på Vadehavsmiljøet, begrænses og princippet om nul-udledninger finde anvendelse. I samarbejdsområdet uden for beskyttelsesområdet skal der i videst mulig omfang ske begrænsning af udledning af vandbaseret boremudder og udboret materiale ved anvendelse af bedste miljøpraksis, samtidig med at udledningen af produktionsvand fra produktionsplatforme er forbudt.

Da der ikke sker efterforskning eller udvinding af energiressourcer i det danske Vadehavsområde, har denne aftale ingen betydning for det danske Vadehavsområde.

Dette er normal praksis i Tyskland og anvendes i forbindelse på platformen 'Mittelplate A' i Slesvig-Holsten. I Nedre Sachsen er der ingen offshore aktiviteter i beskyttelsesområdet.

I Holland udgøres offshore aktiviteter formelt set kun af de aktiviteter, som finder sted uden for beskyttelsesområdet. Platformen Zuidwal, som ligger inden for det beskyttede område i Vadehavet er en nul-udlednings-platform: der sker ingen udledning.

Der er tre platforme i Vadehavet uden for beskyttelsesområdet tæt på Ameland. Udledning af produktionsvand fra disse platforme er ikke forbudt. Dog skal 'Best Technical Means' (bedste teknologi) anvendes ved udledning af produktionsvand og alle lovmæssige krav skal overholdes. I praksis er der ingen udledning af vandbaseret boremudder eller udboret materiale; sådanne udledninger føres i land eller injiceres i reservoiret.

2.2 Trilaterale projekter og handlinger

2.2.1 Det er nødvendigt at udvikle fælles kriterier for differentiering mellem områder med og uden eutrofieringsproblemer for at kunne vurdere udviklingen i implementeringen af målene for reduktion af næringsstoffer og følgelig reduktion af eutrofiering. Dette projekt vil blive udarbejdet i tæt overensstemmelse med det arbejde, der foregår inden for OSPAR med hensyn til udviklingen af en strategi til bekæmpelse af eutrofiering.

Et trilateralt projekt blev udført i perioden 1998-2000, hvor der blev udviklet forslag til specifikke eutrofieringskriterier for Vadehavet. I følge dette projekt skal hele Vadehavet betragtes som et eutrofieringsproblemområde. Udfaldet af arbejdet skal anvendes af relevante OSPAR-grupper og/eller til videre overvejelse af TWG, og de vigtigste resultater skal indeholdes i erklæringen til Nordsø-konferencen.

2.2.2 Der skal udarbejdes en fortegnelse over og undersøgelse af et informations- og vejledningssystem i forhold til skibe, der sejler med farligt affald.

Man har indsamlet oplysninger om informations- og vejledningssystemet for skibe med farligt gods i de tre lande. Disse oplysninger vil blive evalueret i forbindelse med implementeringen af EU-Hazmatdirektivet i Vadehavet.

2.2.3 Der skal udarbejdes en fortegnelse over og undersøgelse af metoder, der anvendes i de forskellige lande i forbindelse med uddybning og klapning af uddybningsmaterialer, for at klarlægge, om en harmonisering er nødvendig og gennemførlig.

Man har indsamlet oplysninger i de tre lande ved hjælp af et spørgeskema.

2.2.4 Der skal udarbejdes en fortegnelse over modtagefaciliteter på land med henblik på en vurdering af deres tilgængelighed og anvendelighed.

Man har udarbejdet en oversigt over tilgængeligheden af modtagefaciliteter på land.

3 Strandenge

3.1 Den trilaterale politik og forvaltning

3.1.1 Den generelle trilaterale politik vedrørende strandengene sigter mod en tilfredsstillende beskyttelse af disse habitater for at støtte de naturlige processer med særligt hensyn til plante- og dyreliv. Til dette formål skal alle strandenge bringes under juridisk beskyttelse, hvis dette ikke allerede er sket. Der anvendes den bedste miljøteknologi til beskyttelse og udvikling af strandengene under hensyntagen til lokale begreber og foranstaltninger.

I Danmark er strandenge omfattet af de generelle beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelsesloven, hvorefter der ikke må foretages ændringer i tilstanden af strandenge og strandsumpe. Strandengene er også omfattet af Vadehavsbekendtgørelsen, og bekendtgørelsen om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder sikrer en fuld gennemførelse af aftalens bestemmelser.

I Tyskland er alle strandenge omfattet af de lovmæssige beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelseslovene og Hamborgs, Slesvig-Holstens og Nedre Sachsens nationalparklove.

I Holland er alle strandenge en del af landsplandirektivområdet, og er omfattet af den hollandske naturbeskyttelseslov. Miljøvenlige materialer anvendes til beskyttelse og udvikling af strandenge. I 2000 undersøgte man brugen af bæredygtige typer af vidjer i de dæmninger, der beskytter strandengene langs kysten mod erosion i Fryslan og Groningen.

Strandenge

3.1.2 Den trilaterale politik er som udgangspunkt, at omfanget af de nuværende strandengsarealer ikke skal reduceres, og at omfanget af de naturlige strandenge vil blive udvidet, hvor det er muligt.

I Danmark er strandenge som nævnt i pkt. 3.1.1 omfattet af en generel beskyttelse efter naturbeskyttelsesloven, hvorefter der ikke må foretages ændringer i tilstanden af strandenge og strandsumpe. Dette vil i almindelighed sikre en tilstrækkelig beskyttelse af denne naturtype. Amterne forestår kortlægningen af strandenge. Dette forventes fulgt op med udarbejdelse af plejeplaner for strandenge.

I Tyskland er dette normal procedure. I Slesvig-Holsten blev en forvaltningsplan for strandengene i forlandet på fastlandet implementeret i 1995, med henblik på at udvikle de eksisterende strandenge i forlandet for at forhindre erosion af kanter og for at etablere nye strandenge foran diger uden forland ('Schardeiche'). Resultaterne af forlandsundersøgelserne viser at strandengsarealerne er blevet øget siden 1989.

I Holland er strandengsområdet blevet udvidet ved at man har nedlagt et antal poldere og diger. I Dollard er strandengsområdet blevet udvidet som en følge af politikken om en naturlig dynamik.

3.1.3 Langtidsmålsætningen er at begrænse den menneskelige påvirkning af strandengene, idet dog strandengenes yderkanter, der kan have behov for forebyggelse af erosionen, dog ikke er omfattet. I bestræbelserne for at gennemføre denne langtidsmålsætning skal der tages hensyn til kulturhistorien, kystsikringen og private rettigheder.

I Danmark er strandene som nævnt i pkt. 3.1.2 under kortlægning af amterne. Kortlægningen skal være grundlag for amternes administration af dispensationsbestemmelserne i lovgivningen. Efter kortlægningens afslutning forventes der udarbejdet plejeplaner for strandene.

I Tyskland er der sket en nedgang i menneskers påvirkning af strandene. I Hamborg er alle strandene underlagt restriktioner med hensyn til kommercielt brug eller også er strandene taget ud af brug. I Slesvig-Holsten er der et generelt forbud mod, at landbruget anvender strandene (til græsning), og anvendelse er kun tilladt i forbindelse med kystsikringsformål. Kontrakter, der er indgået med landmænd om græsning på forlandsstrandene, forlænges kun i samme omfang som tidligere, såfremt landmanden er økonomisk afhængig af disse arealer (§11 stk. 1 i nationalparkloven af 1999). I samarbejdsområdet sker der ingen græsning på 42% af strandensområdet, der er moderat græsning på 25% og intensiv græsning på 33% af strandensområdet. I Nedre Sachsen er menneskers påvirkning af strandene blevet markant reduceret siden oprettelsen af nationalparken i 1986 ved, at man har reduceret landbrugets brug af disse områder samt ændret forvaltningen af afvandingen. I dag anvendes 60% af strandensområdet ikke, og ca. 25% anvendes kun lidt (se også 3.1.10 og 3.1.11).

I Holland har man genskabt beskyttelsen af strandenes yderkant på øen Ameland, herunder genetablering af den naturlige afvanding af marskvandløb. Man har taget højde for privates rettigheder i dette forløb. Kystsikring udgør ingen trussel for strandene. Menneskers påvirkning af strandene er blevet reduceret ved, at man næsten er holdt op med at vedligeholde afvandingssystemet i marskerne, især i Dollard og langs kysten for provinserne Fryslan og Groningen.

3.1.4 Eftersom omfanget af strandene, skabt ved landvinding langs fastlandskysten, generelt stadig er langt mindre end det totale omfang af strandene i en mere naturlig situation uden diger, kan den nuværende kunstige strand beskyttes mod erosion.

Da hovedparten af de danske strandene er naturlige strandene, er denne aftale ikke aktuel i den danske del af Vadehavet.

I Tyskland er de nuværende kunstige strandene (forlandsstrandene) beskyttet mod erosion. I Slesvig-Holsten er formålet med forlandsforvaltningsmetoden at vedligeholde det nuværende forland og forhindre erosion af yderkanterne samt at etablere strandene foran diger uden forland (Schardeiche) (se 3.1.2.). I Nedre Sachsen beskyttes strandenes yderkanter fortrinsvis af faskiner.

I Holland svarer det samlede areal af landindvundne strandene til den delvise kompensation for strandene, som man har mistet tidligere på grund af etablering af diger.

3.1.5 Ved åbning af sommerdiger og genetablering af strandene stiles der mod en udvidelse af strandensarealet, forudsat at denne fremgangsmåde stemmer overens med de økologiske mål for regionale og samfundsøkonomiske vilkår og kravene til kystsikring. Halligen er sikret med sommerdiger til beskyttelse af befolkningen. Der er ingen planer om at åbne disse diger.

Der er ingen sommerdiger i den danske del af Vadehavet. Denne aftale er derfor ikke aktuel for Danmark.

I Tyskland blev nogle sommerdiger åbnet i Nedre Sachsen (f.eks. Hauener Hooge) for at øge strandensområdet. I andre sommerkøge har man øget saltvandspåvirkningen ved at hæve saltvandsniveauet. I Slesvig-Holsten findes der kun sommerdiger på halliger, derfor kan man ikke udføre foranstaltninger her.

I Holland i provinsen Fryslan har en naturbevaringsforening (Noord Friesland Buitendijks by It Fryske Gea) købt et område svarende til 1.150 ha sommerkog og strandeng. Foreningen har til hensigt at genetablere de naturlige forhold i området ved at åbne op for sommerdiger. Et pilotområde dækkende 135 ha er blevet omdannet, og der bliver åbnet op for tidevandets påvirkninger i 2001. Naturudviklingen vil blive overvåget.

Kystsikring

3.1.6 Naturbeskyttelses- og kystsikringsinteresser skal yderligere harmoniseres, idet befolkningens sikkerhed er et grundlæggende hensyn.

Denne aftale er normal praksis i den danske del af Vadehavet. Aftalen er eller vil blive yderligere gennemført.

I Tyskland tages der hensyn til forholdet mellem naturbeskyttelsesinteresser og kystsikringsforanstaltninger i de relevante bestemmelser. I Hamborg definerer de relevante bestemmelser i nationalparken foreningen af naturbeskyttelsesinteresser og andre brugere af områdets interesser. Siden 1995 har naturbeskyttelse og kystsikring været harmoniseret og inddraget i reglerne for forvaltning af forland i Slesvig-Holsten og er nu normal praksis. I Nedre Sachsen skal vedligeholdelsen af forlandsdiger tage højde for naturbeskyttelsesbehov. En projektgruppe med repræsentanter for naturbeskyttelsesmyndigheder og kystsikringsmyndigheder er i færd med at udarbejde nogle overordnede retningslinier for at harmonisere forvaltning af strandenge med naturbeskyttelses- og kystsikringsinteresser. Regionale forvaltningsplaner for strandenge bliver udviklet på grundlag af disse retningslinier. En forvaltningsplan er blevet udarbejdet for digeområdet i Norden som et pilotprojekt (se 3.1.8).

I Holland er der ingen konflikter mellem forvaltning af strandenge og kystsikring.

3.1.7 I princippet er det forbudt at inddige strandenge, og tabet af biotoper som følge af kystsikringsforanstaltninger skal minimeres. Forstærkning af eksisterende diger vil så vidt muligt foregå på selve diget og helst på landsiden. (Henvisning til 4.1.2).

Denne aftale er i Danmark blevet gennemført af amtsrådene som en del af regionplanlægningen og i samarbejde med Kystdirektoratet. Digeforstærkning vil imidlertid blive udført på havsiden og ikke som anført helst på landsiden. En planlagt forstærkning af Rejsbydiget planlægges gennemført ved en ombygning på det nuværende digeareal uden indgreb i strandengene.

I Tyskland er dette blevet gennemført ved forbundsnaturbeskyttelsesloven, som udmønter sig i naturbeskyttelseslove for de enkelte forbundsstater. I Hamborg er der ikke udført gennemgribende forstærkninger eller ændringer af digerene. I Slesvig-Holsten har man forstærket digerene i to områder (Neufeld 2000, Friedrich-Wilhelm-Lübke Koog 1999). Forstærkningsarbejdet blev gjort til genstand for en VVM, også i forhold til EF-habitatdirektivet. En mindre del af strandengsområdet blev inddraget. I Nedre Sachsen er det i princippet forbudt at anlægge nye dæmninger.

I Holland har inddæmning og kystsikring ført til færre tab af biotoper. På Terschelling er havdiget blevet forstærket. Diget er blevet gjort bredere på landsiden og undtagelsesvis i tidevandsområdet. Det anvendte areal er dog meget lille.

3.1.8 Anvendelsen af miljøvenlige kystsikringsmetoder og -materialer skal støttes.

I Danmark indgår dette princip i grundlaget for Kystdirektoratets administration. Inden for rammen af Slesvig-Holstens forlandsforvaltningsmetode udføres kystsikring på en naturvenlig måde

og, såfremt det er muligt, undgås brugen af tekniske foranstaltninger. Formålet med forlandsforvaltningsmetoden er at vedligeholde det nuværende forland, at forhindre erosion af yderkanterne samt at etablere strandenge foran diger uden forland (Schardeiche) (se 3.1.2).

I Nedre Sachsen er en projektgruppe bestående af medlemmer fra naturbeskyttelsesmyndighederne og kystsikringsmyndighederne i gang med at udarbejde nogle overordnede retningslinier for forvaltningsplaner for strandenge for derved at harmonisere naturbeskyttelses- og kystsikringsinteresser. Disse retningslinier skal ligge til grund for en regional forvaltningsplan for strandenge. Som et pilotprojekt har man udarbejdet en forvaltningsplan for digeområdet i Norden (se 3.1.6).

I Holland er dette forhold omfattet af det gældende landsplandirektiv.

3.1.9 Generelt skal klæg til kystsikring graves bag digerne. I særlige tilfælde - eksempelvis hvis der opstår et presserende og pludseligt behov, hvis der ikke er adgang til andre forekomster bag digerne, og hvis gravningen af materiale er økologisk afbalanceret, kan en sådan gravning af klæg tillades foran digerne. I disse tilfælde skal gravningen udføres således, at den miljømæssige belastning holdes nede på et minimum, permanente eller langvarige virkninger skal undgås, og hvis dette ikke er muligt, skal der tages kompenserende foranstaltninger

Denne aftale er i Danmark blevet gennemført af amtsrådene, der er den ansvarlige myndighed, som en del af regionplanlægningen. Klæg til forstærkning af Rejsbydiget som nævnt i pkt. 3.1.7 skal indvindes inden for digerne, og efter forstærkningen skal digerne græsdækkes.

Amtsrådene arbejder yderligere med en plan for klæggravning til digebygningsformål. Klæggravningsområderne er placeret bag digerne. Planen gennemgår en VVM-procedure.

I Tyskland graves der generelt efter klæg bag digerne. Dette er normal praksis i Nedre Sachsen. I Slesvig-Holsten, blev klæg til forstærkning af de to diger (Neufeld 2000, Friedrich-Wilhelm-Lübke Koog 1999) udelukkende gravet bag digerne. I Hamborg ophørte man med at grave klæg i forlandet til kystsikring i 2000. Kun mindre mængder er blevet udgravet siden 1997 og 2000 med det resultat, at et tidligere afvandingssystem (Prielsystem) er blevet retableret.

I Holland graver man ikke klæg foran digerne (på havsiden).

Den naturlige dynamik

3.1.10 Den naturlige afvanding af strandengene forstærkes ved at reducere afvandingsforanstaltninger, hvor dette er muligt og gennemførligt, og ved at bruge mere miljøvenlige uddybningsmetoder.

Aftalen er eller vil blive gennemført i Danmark som en del af amtsrådenes regionplanlægning.

I Slesvig-Holsten og Hamborg er formålet med forvaltning af forlandet at forbedre den naturlige udvikling af strandenge og implementering af miljøvenlige kystsikringsmetoder. Afvanding i større omfang udføres ikke i strandenge, hvor der ikke sker græsning (se 3.1.3). I Nedre Sachsen vil omfanget af afvandingssystemet løbende blive reduceret i henhold til en gensidig aftale med kystsikringen om at sikre afvanding af digefoden.

I Holland har man næsten udfaset vedligeholdelsen af de etablerede afvandingssystemer i de menneskeskabte strandenge langs kysten og strandengene i Dollard. I Dollard har dette ført til øgede niveauforskelle og dermed øget variation i det abiotiske miljø for vegetationen.

I de menneskeskabte strandenge er et pilotprojekt påbegyndt i nærheden af Holwerd. Anvendelsen af de etablerede afvandingsystemer er ved at blive nedtrappet, og man har påbegyndt flere projekter med henblik på at lette udviklingen af naturlig afvanding. Denne udvikling overvåges.

3.1.11 For at forøge mangfoldigheden af planter og tilknyttede dyrearter i strandengene sigtes der mod at opnå en reduktion og/eller variation af græsningen, bortset fra de områder, hvor græsning er nødvendigt af hensyn til kystsikringsformål.

I Danmark er der i almindelighed balance mellem græsningstrykket og biodiversiteten. En formindskning af det nuværende græsningstryk vil især have en negativ indflydelse på opretholdelsen af strandengene for vandfugle.

I Hamborg er der udelukkende moderat græsning på de områder af strandengene, som anvendes. I Slesvig-Holsten er der et generelt forbud mod græsning på strandengene, og det er kun tilladt i forbindelse med kystsikringsformål. Kontrakter, der er indgået med landmænd om græsning på forlandsstrandenge, forlænges kun i samme omfang som tidligere, såfremt landmanden er økonomisk afhængig af disse arealer (§11 stk.1 i nationalparkloven). Ud af de 10.000 ha strandeng er der ingen græsning på 42% af området, der er moderat græsning på 25% og intensiv græsning på 33% af området. I Nedre Sachsen er menneskers påvirkning af strandengene blevet markant reduceret siden oprettelsen af nationalparken i 1986 ved, at man har reduceret landbrugets brug af disse områder samt ændret forvaltning af afvandingen. I dag anvendes 60% af strandengsområdet ikke, og ca. 25% anvendes kun lidt (se også 3.1.3).

I Holland er der planer om en betragtelig udvidelse af græsningssystemet på øen Schiermonnikoog. Forvaltningen af strandengene sigter på at opnå diversitet gennem græsning. Intensiv græsning er ikke påkrævet til kystsikringsformål.

3.1.12 Formålet er at reducere forstyrrelser forårsaget af fritidsaktiviteter og turisme ved at lancere og anvende informationssystemer og/eller tidsmæssig samt områdemæssig zoneopdeling. (Identisk med 5.1.8).

Aftalen er i Danmark bl.a. gennemført ved et tæt net af informationscentre og områdeopdelingen indeholdt i Vadehavsbekendtgørelsen, reservatregler og regionplaner. Der er adgangsforbud til en del af strandengene hele året. For at øge de besøgendes naturbevidsthed er der blevet etableret 6 informationscentre udstyret med professionelle guider, som ved at tilbyde uddannelse og information på særlige steder styrer den rekreative udnyttelse af strandengene uden om de mest sårbare områder.

I Tyskland er der oprettet informationssystemer for besøgende i alle tre nationalparker.

I Hamborg er der oprettet et informationssystem for besøgende turister på øen Neuwerk, som spiller en vigtig rolle i at mindske forstyrrelser af naturen. Informationssystemet vil blive suppleret af et informationscenter for besøgende samt en undervisningsvandresti i 2001/2002.

Et informationssystem for besøgende i Slesvig-Holsten står næsten færdigt i Nordfriesland og Ditmarsken. Systemet er medfinansieret af EU (se endvidere afsnit 2.3.1).

Nedre Sachsen støtter intentionen om at fremme bæredygtig turisme. Foranstaltninger til at mindske forstyrrelser, som skyldes fritidsaktiviteter, er sat i værk, hvilket rækker længere end nationalparklovens bestemmelser. Disse foranstaltninger underbygges af et informationssystem for besøgende og/eller tidsmæssig eller geografisk zoner, for eksempel lukning af yngleområ

der for truede fuglearter, der udføres i tæt samarbejde med de lokale myndigheder. Siden 1996 har der været syv fuldtidsansatte i 'nationalparktjenesten' på øerne Memmert, Borkum, Norderney, Juist, Baltrum, Langeoog og på Wurster Küste. De suppleres af 62 frivillige landskabspatruljer og flere skovfogeder, der fungerer som kontaktpersoner for besøgende og kontrollanter af beskyttelsesbestemmelserne. På denne måde bidrager de til at mindske forstyrrelserne.

Informationssystemet for besøgende omfatter både information om zoner og generel skiltning og informationsplancher, der er blevet totalt revideret siden 1996. Nye oplysninger kan nemt tilføjes som hurtigt modsvar til nye forstyrrelser. Det eksisterende stisystem gøres mere tiltalende ved at der opsættes oplevelsesbeskrivelser. Med hensyn til de fritidsaktiviteter, der kan forstyrre området (f.eks. drageflyvning, hunde), har man i tæt samarbejde med de lokale myndigheder afmærket specifikke områder til disse formål.

I Holland er den gældende politik, som grundfæstet i §17 i den hollandske naturbeskyttelseslov, permanent at lukke visse områder for menneskers aktiviteter (i visse områder kun på bestemte tidspunkter). Afgrænsning af disse områder revideres på årsbasis på grundlag af overvågningsdata. Der er indført fartgrænser for skibe og zoneringsgrænser for fladbundede fartøjer uden for sejlrenderne og andre lovmæssige foranstaltninger i et forsøg på at begrænse forstyrrelser på området. De regionale myndigheder (i provinserne) har taget initiativ til at anmode en lang række interesseorganisationer om at opstille et adfærdskodeks for besøgende i Vadehavsområdet. I 1999 blev dette kodeks formidlet bredt ud til de grupper, som bruger området i fritidsøjemed, ved en række store arrangementer (se endvidere kommentarer i 4.1.24).

3.1.13 Anvendelsen af naturgødning, kunstgødning, pesticider og andre giftige stoffer på strandene skal bringes til ophør.

I Danmark er gødningsstoffer og pesticider blevet taget ud af brug på de statsejede strandene, men bruges stadig i begrænset omfang på privatejede arealer. Amtsrådene opfordrer ejerne til at afstå fra anvendelsen af gødningsstoffer og pesticider. Amtsrådene vil følge situationen, og agter at indføre frivillige aftaler, hvor en passende græsning og begrænsning af gødningsanvendelsen vurderes at ville få en betydende effekt på naturkvaliteten.

I Tyskland er der enten forbud mod eller ingen brug af naturlige og kunstige gødningsstoffer og pesticider samt andre giftige stoffer i strandene. Det er hensigten, at sommerkog i Nedre Sachsen også skal omfattes af denne praksis.

I Holland har en undersøgelse udført for nylig vist, at i ca. 20% af strandensområdet, herunder flere sommerkog, anvendes gødningsstoffer (naturlige og kunstige) stadig. Der er ingen brug af gødningsstoffer og pesticider i naturreservatområder. På strandene på øerne, med undtagelse af 16% af strandensområdet på Ameland, er forvaltningen helt naturlig, og der anvendes ingen gødningsstoffer eller pesticider. For at udfase brugen af gødningsstoffer og pesticider vil nye tilladelser ikke blive udstedt.

Infrastrukturarbejde

3.1.14 Nye infrastrukturelle anlæg, som vil have permanent eller langvarig indvirkning, bør ikke opføres på strandene.

I alle tre lande er infrastrukturelle anlæg, som vil have permanent eller langvarig indvirkning, i princippet forbudt i strandene.

3.1.15 Eventuelle infrastrukturelle anlæg, som er nødvendige for, at øerne og Halligen kan forsynes med blandt andet gas, vand og elektricitet og andre fornødenheder, skal udføres på en så

dan måde, at den miljømæssige påvirkning af Vadehavet holdes på et minimum, og der undgås permanente eller langvarige virkninger. (Identisk med 4.1.14).

Dette er normal praksis i det danske Vadehav i overensstemmelse med bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og forvaltning af internationale naturbeskyttelsesområder.

I Tyskland er minimeringskravet for påvirkninger normal praksis og foreskrevet ved lov. Der sker ingen påvirkninger i Hamborgs Vadehav. I Nedre Sachsen er en planlægningsprocedure (*Raumordnungsverfahren*) sat i værk for at sikre trafik mellem fastlandet og øerne, på en måde så offentlige interesser og naturbeskyttelse vægtes lige. Man afventer stadig resultaterne.

I det hollandske beskyttelsesområde sigter forvaltning af infrastrukturelle anlæg på at forhindre forstyrrelser, forurening og skader på det naturlige miljø. Anlæg af nye rørledninger og kabler holdes på et minimum.

3.1.16 Nye tilladelser til etablering af ledninger til transport af gas og olie i strandene skal ikke udstedes, medmindre disse foranstaltninger er af overvejende offentlig interesse. I disse tilfælde skal anlægsmetoden og planlægningen af linien være af en sådan art, at negative miljøpåvirkninger på Vadehavets økosystem minimeres, og permanente eller langtidsvirkende negative påvirkninger undgås. (Henvisning til 4.1.13).

Anlæg af rørledninger for olie og gas er forbudt i det danske Vadehav.

Dette er normal praksis i Tyskland. Der påtænkes ingen sådanne foranstaltninger.

I Holland er politikken med hensyn til beskyttelsesområdet i tråd med ovennævnte aftale. Generelt kan der kun udstedes tilladelser til nye rørledninger for gas og olietransport, hvor disse er af uomtvistelig (inter)national interesse; dog er nye infrastrukturelle anlæg i strandene forbudt, med undtagelse af infrastrukturelle anlæg, der yder beskyttelse af strandene (f.eks. faskiner).

3.2 Trilaterale projekter og handlinger

3.2.1 Der nedsættes en trilateral ekspertgruppe under de relevante myndigheders ansvar til at undersøge de mulige konsekvenser af en fortsat havspejlsstigning. På basis af sådanne undersøgelser vil der blive udarbejdet forslag til fremtidige politikker for en integreret kystsikrings- og naturbeskyttelsespolitik. (Identisk med 4.2.1, 5.2.2, 7.2.1).

En trilateral arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra naturbeskyttelses- og kystsikringsmyndigheder har udarbejdet en omfattende undersøgelse om de mulige konsekvenser havspejlsstigninger og flere storme kan have for Vadehavets økosystem samt kystsikring. Den endelige rapport konkluderer bl.a., at der vil være stigende udgifter til kystsikring samt påvirkninger af økosystemet under det mest realistiske scenario, hvor havspejlsstigningen vil være 25 cm/50 år. Det forventes, at Vadehavssystemet kan tilpasse sig denne stigning, men systemet kan muligvis ikke tilpasse sig, når havspejlsstigningen overstiger et bestemt punkt (breakpoint), hvilket vil føre til væsentlige påvirkninger af kystsikringen og uoprettelig skade på Vadehavets økosystem. Rapporten anbefaler, at man undersøger muligheden for at gennemføre Bedste Miljømæssige Praksis med hensyn til kystsikringsforanstaltninger samt hvilke foranstaltninger og/eller integrerede strategier vil være passende for at øge fleksibiliteten for derved at kunne håndtere havspejlsstigninger og klimaændringer. Derudover bør det undersøges, hvornår breakpoint vil opstå.

3.2.2 Der foretages en undersøgelse af arbejds- og udviklingsmetoder til vedligeholdelse af strandene, samt mulighederne for at fremme mere naturlige afvandingsmønstre.

Inden for rammen af TMAP blev der afholdt en workshop om strandenge i november 2000, hvor et udkast til et fælles klassifikationssystem til vegetation blev udarbejdet. Afvandingsmønstre og græsning er det første skridt i gennemførelse af projekterne 3.2.2 og 3.2.3. I 2001 vil anvendeligheden af dette klassifikationssystem blive testet samt evalueret, og, såfremt det er nødvendigt, modificeret på den anden workshop om strandenge i november 2001.

Klassifikationssystemet gør det muligt at forberede en oversigt over de forskellige typer af afvandingsmønstre og græsning af strandenge i Holland og Tyskland. Der findes dog intet sammenligneligt materiale for danske strandenge, da man ikke har oprettet overvågning af strandenge her.

3.2.3 Der skal igangsættes en undersøgelse af den eksisterende landbrugsmæssige anvendelse af strandengene samt anvendte metoder, med henblik på at forbedre kvaliteten af strandengene.

Se 3.2.2.

4 Tidevandsområder,

4.1 Den trilaterale politik og forvaltning

Naturlig dynamik og kystsikring

4.1.1 Eftersom tidevandsområdets naturlige dynamik direkte er forbundet med kystsikringsaktiviteter på fastlandskysten, på øerne og i offshore-området, skal den fremtidige kystsikringspolitik principielt bygge på disse indbyrdes forhold.

Dette er normal praksis i det danske Vadehavsområde. De danske statslige myndigheder indgår i et samarbejde med henblik på en mere ekstensiv kystsikring, så landindvindingsarbejder ikke gennemføres eller fortsættes i områder, hvor dette vil støtte udviklingen af naturarealer.

Dette er normal praksis i Tyskland f.eks. tilførsel af sand i Slesvig-Holsten.

I Holland sigter kystsikringspolitikken på en dynamisk vedligeholdelse af kystlinien på øerne ved at tilføre sand samt vedligeholdelse af beskyttelse mod oversvømmelse på øerne og fastlandet.

4.1.2 Inddigning af tidevandsområdet er i princippet forbudt, og tabet af biotoper via kystsikringsforanstaltninger minimeres. Forstærkning af eksisterende diger udføres, hvor de eksisterende diger findes, og så vidt muligt på landsiden. (Henvisning til 3.1.7).

Denne aftale er blevet gennemført af de danske amtsråd som en del af regionplanlægningen og i samarbejde med Kystdirektoratet. Forstærkning vil imidlertid blive udført på havsiden og ikke som aftalt fortrinsvis på landsiden.

I Tyskland er inddigning af tidevandsområdet i princippet forbudt. I Slesvig-Holsten sker forstærkning af digerene i Neufeld i henhold til dette aftalepunkt (se 3.1.7).

Inddigning og tab af biotoper pga. kystsikringsforanstaltninger er minimeret i Holland. På Terschelling er havdiget blevet forstærket. Diget er gjort bredere på landsiden og undtagelsesvis i tidevandsområdet. Dog er det inddigede område meget lille.

4.1.3 Tilladelse til mindre ændringer af moler, anløbsbroer og andre infrastrukturelle installationer langs Vadehavskysten vil kun kunne gives efter en nøje undersøgelse af alle de berørte interesser.

Dette er normal praksis i det danske Vadehav i overensstemmelse med de miljøvurderinger, der skal ske i henhold til bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder.

I Tyskland er dette normal praksis, og det sker i overensstemmelse med lovmæssige bestemmelser. I Dabegüll havn i Slesvig-Holsten er havnefaciliteterne blevet udvidet inden for det eksisterende område. Dette har ikke haft videre konsekvenser for Vadehavet.

I Holland er dette indeholdt i det gældende landsplandirektiv. Det er normal praksis i de miljøvurderinger i henhold til bekendtgørelsen om internationale beskyttelsesområder, der gennemfører fuglebeskyttelses- og habitatdirektiverne.

4.1.4 Der vil ikke blive givet tilladelse til nye, permanente installationer, som vil kunne påvirke tidevandsområdets naturlige dynamik inden for beskyttelsesområdet, med mindre det er i offentlighedens uomtvistelige interesse.

Tilladelse til nye permanente installationer, som forventes at få betydelig virkning på den naturlige dynamik i tidevandsområdet uden for beskyttelsesområdet, vil kun blive givet, efter at pågældende installationer har været genstand for vurdering i henhold til EU's direktiv om vurdering af virkning på miljøet (VVM).

Alle installationer skal opføres således, at den miljømæssige belastning holdes på et minimum, samtidig med at permanente eller langvarige virkninger undgås. Hvis sidstnævnte ikke er muligt, skal der foretages kompenserende foranstaltninger.

Dette er normal praksis i det danske Vadehavsområde i tråd med bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998, der gennemfører habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne. Siden 1997 er der ikke etableret flere nye permanente installationer i det danske Vadehavsområde.

I Tyskland har man ikke givet tilladelser til nye permanente installationer, der muligvis vil påvirke den naturlige dynamik i tidevandsområdet i beskyttelsesområdet. Der er ingen planer for sådanne installationer i Slesvig-Holsten. I Nedre-Sachsen er dette normal praksis, f.eks. anlæg af stormflodsspærredæmningen i Emsen.

I Holland er dette forhold indeholdt i det gældende landsplandirektiv. Der udføres i øjeblikket en undersøgelse, der har til formål at intensivere muligheden for større vandudledning (på grund af klimaændringer) fra IJsselsøen til Vadehavet for at opretholde sikkerheden i Holland. Undersøgelsen udføres som en VVM-rapport, hvor forskellige alternativer beskrives. Den første del af projektet er netop blevet udsendt i høring. Såfremt der er negative påvirkninger, vil der blive skabt en omfattende overgangszone mellem salt- og ferskvand for at mindske eller kompensere for disse negative påvirkninger på Vadehavet.

Skibsfart, havne og industrianlæg

4.1.5 Udvidelse eller større ændringer af eksisterende havne- og industrianlæg samt nye installationer skal udføres således, at den miljømæssige belastning holdes nede på et minimum, samtidig med at permanente eller langvarige virkninger undgås. Hvis dette ikke er muligt, skal der tages kompenserende foranstaltninger. Der gives ikke tilladelse til nye, endnu ikke godkendte planer for nye installationer samt udvidelse eller større ændringer af eksisterende havne og industrianlæg, som er beliggende i beskyttelsesområdet, med mindre disse er nødvendige af uomtvistelig hensyn til offentligheden, og hvis der ikke kan findes en alternativ løsning. (Identisk med 6.1.1).

Dette er normal praksis i det danske Vadehav i overensstemmelse med de miljøvurderinger, der skal ske i henhold til bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder og bekendtgørelserne om gennemførelse af VVM. Den planlagte udvidelse af Esbjerg trafikhavn i 1999 var oprindeligt ikke gennem en VVM-procedure. Efter en debat i Folketinget har trafikministeren givet tilsagn om, at fremtidige havneudvidelser skal gennemgå VVM, mens den aktuelle udvidelse kunne fortsættes som planlagt. Sagen har desuden ført til visse ændringer i den lovgivning, som regulerer danske havne samt til en særlig tilføjelse til bestemmelserne om VVM (bekendtgørelse 997 af 14. december 1999 om VVM i forbindelse med udvidelse af bestående trafikhavne).

Sådanne anlæg findes ikke i Hamborg Vadehav. Der er ingen planer i Slesvig-Holsten. I Nedre Sachsen er der ingen nye planer i beskyttelsesområdet, og der er ikke sket ændringer eller udvidelser af eksisterende havne eller industrianlæg siden State-deklarationen i 1997. De aktuelle planer om at anlægge en ny containerhavn i Wilhelmshaven eller Cuxhaven vil ikke have nogen

indvirkning på beskyttelsesområdet. Udvidelse eller omfattende ændringer af eksisterende havne udføres af havneforvaltningerne på en sådan måde, at virkninger på miljøet minimeres i overensstemmelse med de relevante sagsbehandlingsprocedurer, der skal gennemføres i henhold til nationale vand- og naturbeskyttelseslove samt internationale aftaler, f.eks. OSPAR-konventionen. Derudover udføres en VVM når dette er muligt. Såfremt det er nødvendigt, skal der gennemføres kompensation og afbødende foranstaltninger.

Dette forhold er indeholdt i det gældende landsplandirektiv i Holland.

4.1.6 Skibsruter og havne skal kun drives med deres tilsigtede formål for øje. På denne måde skal negative virkninger i videst mulige udstrækning undgås. Uddybning af sejlrende til støtte for navigationen skal foregå således, at de naturlige processer i videst mulige udstrækning får lov til at udvikle sig.

Dette er normal praksis i det danske Vadehav i overensstemmelse med bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder og Vadehavs bekendtgørelsen.

Dette er normal praksis i Tyskland. Oprensning af sejlrender sker kun i nødvendigt omfang for at undgå negative påvirkninger af miljøet i så stort omfang som det er muligt. Oprensning udføres på en sådan måde, at de naturlige processer så vidt muligt kan forløbe uhindret.

I Holland sker der oprensning af sejlruiter for at opretholde 1993-dybder. Oprensning udføres udelukkende i eksisterende skibsruter. Når det er påkrævet, at skibsruten ændres pga. naturlige morfologiske årsager, vil uddybning blive tilpasset til den naturlige morfologi.

4.1.7 Der kan i princippet ikke etableres nye sejlruiter til havnene og Vadehavsøerne, medmindre de nuværende ruter er ved at forsvinde.

Denne aftale er gennemført i det danske Vadehav i overensstemmelse med bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder og Vadehavs bekendtgørelsen.

I Tyskland kræver udvidelsen af sejlruiter eller nye sejlruiter en planbeslutning eller en godkendelse, som indebærer en vurdering af virkning på miljøet. Dette er normal praksis i Hamborg og Slesvig-Holsten Vadehav. I Nedre Sachsen har nye sejlruiter til havnene eller øerne ikke været påkrævet siden Stade-deklarationen, og på nuværende tidspunkt er der ikke planlagt nogen. Den nye stormflodsspærredæmning i Emsen har også en opstuvningsfunktion, som skal sikre passage af skibe med større dybgang. Påvirkninger i Emsen, herunder også i Dollard, skal minimeres så meget som muligt.

I Holland overholder forvaltningen denne aftale.

4.1.8 Sejlruiter over vandskel og andre ruter eksisterer kun i kraft af den naturlige dynamik. For sådanne ruter kan der ikke udføres oprensningsarbejder.

Denne aftale er gennemført og er normal praksis i alle tre lande. Sejlruiter over vandskel vedligeholdes principielt ikke ved oprensning.

4.1.9 Hastighedsbegrænsning inden for tidevandsområdet er allerede, eller vil blive, indført, hvor den skønnes at være nødvendigt.

I det danske Vadehav er der i Vadehavsbekendtgørelsen fastsat en generel fartgrænse på 10 knob både for fritidssejls og kommerciel skibsfart. Fartgrænsen gælder i alle områder uden for hovedsejlruterne vest for basislinien.

I Tyskland har harmoniserede fartgrænser været gældende i beskyttelsesområdet i henhold til Navigationsbekendtgørelsen siden 1995 (i Nedre Sachsen inden for rammerne af nationalparkloven af 1999). I centralzoner er fartgrænsen 8 knob henholdsvis 12 knob i sejlrønderne; uden for de centrale zoner er fartgrænsen 12 knob henholdsvis 16 knob i sejlrønderne.

I det hollandske beskyttelsesområde er fartgrænsen 20 km/t, primært i tidevandsområdet. Der gøres undtagelser for hovedsejlruterne, to områder tæt på Texel, hvor der ingen fartgrænse er, og særlige skibe såsom redningsbåde og slæbebåde, der anvendes til rednings- og øvelsesformål. I den nærmeste fremtid vil de undtagelser, der gælder for områderne tæt på Texel, dog ikke længe være gældende, og skibsfart med hurtige både vil kun være tilladt i de førnævnte sejlruter. Inden for kort tid vil det være tilladt for sejlbåde at sejle ved hastigheder, der overstiger 20 km/t, i beskyttelsesområdet. Dette er dog stadig et forslag i det ny landsplandirektiv, som er blevet udsendt i høring.

Udvinding af mineraler

4.1.10 Der gives ikke tilladelse til nye udvindingsanlæg til olie og gas i beskyttelsesområdet. Udvindingsaktiviteter er tilladt inden for beskyttelsesområdet, hvis det er forholdsvis sandsynligt, at forekomster kan udvindes uden for bevaringsområdet. Nettotab af naturværdier skal undgås. Derfor vil undersøgelsesboringer være genstand for regulering i forhold til omfang og tid. Samtidig bør der gennemføres tilknyttede foranstaltninger inden for forskning, afhjælpning og kompenserende foranstaltninger.

Naturgas og olie udvindes ikke i det danske Vadehavsområde. I henhold til Vadehavsbekendtgørelsen er der forbud mod optagning af sømaterialer samt udførelse af boring eller sprængning i havbunden.

I Tyskland er olieudvinding begrænset til det eksisterende anlæg (Mittelplate A) i Slesvig-Holsten.

I Holland er olieudforskning ikke tilladt i beskyttelsesområdet. Udkastet til det ny landsplandirektiv indeholder en artikel, der konsoliderer den gældende politik: Så længe der stadig er tvivl og usikkerhed om, hvorvidt udvinding af olie og naturgas i området uden for Vadehavet med sænkninger i havbunden til følge kan føre til varig skade på Vadehavet, vil den hollandske regering ikke udstede tilladelser til udforskning eller udvinding af sådanne dybtliggende forekomster. I de kommende år vil man arbejde på at eliminere den omtalte tvivl og usikkerhed.

4.1.11 Sandudvinding i beskyttelsesområdet begrænses til oprensning og vedligeholdelse af sejlruter, og dette sand kan blandt andet bruges til kystsikring. I særlige tilfælde kan der også ske udvinding af sand til kystsikring.

Ved udvinding af sand i Vadehavsområdet uden for beskyttelsesområdet bør der i så vidt udstrækning som muligt anvendes sand, som er opgravet ved sejlruternes vedligeholdelse. Udvindingen skal udføres på en sådan måde, at den miljømæssige belastning holdes på et minimum, der skal undgås permanente eller langvarige virkninger, og hvis dette ikke er muligt, skal der tages kompenserende foranstaltninger.

Denne aftale er gennemført i det danske Vadehav ved Vadehavsbekendtgørelsen.

I Tyskland er dette normal praksis.

I Holland er der forbud mod sandindvinding i beskyttelsesområdet. Sand indvindes kun i forbindelse med oprensning og vedligeholdelsesforanstaltninger.

4.1.12 Tilladelser til udvinding af sand i lille målestok vil stadig kunne indhentes. Udvinning af sediment og havvand i lille målestok til medicinske formål vil fortsat være tilladt.

Der sker ikke indvinding af mudder og havvand til medicinske formål i det danske Vadehavsområde.

Dette er normal praksis i Tyskland.

4.1.13 Generelt skal anlægsmetoden og planlægningen af tracéer til rørledninger være af en sådan art, at negative miljøpåvirkninger på Vadehavets økosystem minimeres, eller permanente eller langtidsvirkende negative påvirkninger undgås, og hvis dette ikke er muligt, tages der kompenserende foranstaltninger.

I tidevandsområderne inden for beskyttelsesområdet må der ikke udstedes nye tilladelser til anlæggelse af rørledninger til transport af olie og naturgas, medmindre der med disse foranstaltninger foreligger bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser og det ikke er muligt at finde en alternativ løsning. (Henvisning til 3.1.16).

Anlæg af rørledninger for olie og gas er forbudt i det danske Vadehav.

Dette er normal praksis i Tyskland. I princippet er anlæg af rørledninger forbudt i Hamborg Vadehav. Siden Stade 1997, har man ikke udstedt tilladelser til at anlægge rørledninger i Nedre Sachsen, og der foreligger ingen planer om at bygge nye rørledninger i dette område.

Den hollandske politik i beskyttelsesområdet er i tråd med ovenstående paragraf.

4.1.14 Eventuelle infrastrukturelle anlæg, som er nødvendige for at øerne og Halligen kan forsynes med blandt andet gas, vand og elektricitet og andre fornødenheder, skal udføres på sådan måde, at den miljømæssige påvirkning af Vadehavet holdes på et minimum, og permanente eller langvarige virkninger på miljøet undgås. (Identisk med 3.1.15).

Dette er normal praksis i det danske Vadehav i overensstemmelse med bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder.

I Tyskland er krav om mindst mulig påvirkning normal praksis og foreskrevet ved lov. Der er ingen påvirkninger i Hamborgs Vadehav. I Nedre Sachsen er en planlægningsprocedure (*Raumordnungsverfahren*) sat i værk for at sikre passage mellem fastlandet og øerne, baseret på en ligelig afvejning af de offentlige interesser og naturbeskyttelse. Man afventer stadig resultaterne.

I det hollandske beskyttelsesområde sigter forvaltning af infrastrukturelle anlæg på at forhindre forstyrrelser, forurening og skader på det naturlige miljø. Anlæg af nye rørledninger og kabler holdes på et minimum.

Oprensningsmaterialer

4.1.15 Virkningen af klappning af opretningsmaterialer minimeres. Dette sker blandt andet ved at vælge de bedst egnede klappladser og/eller tidspunkter. (Identisk med 6.1.3).

Aftalerne er gennemført i det danske Vadehav. Tilladelser til klapping af finkornet oprensningsmateriale, slik fra havnebassiner og sejlrender gives kun, hvis det efter analyser af materialet er dokumenteret, at dette ikke er belastet med miljøfremmede stoffer over baggrundsværdierne i Vadehavet. Danmark har for nylig suppleret de eksisterende retningslinier med en handlingsplan for håndtering af forurenede oprensningsmaterialer fra havne.

I Tyskland hører de nationale kriterier med hensyn til oprensning og klapping af oprensningsmaterialer ind under forbundsregeringens ansvarsområde og overholder de internationale aftaler. En proceduremæssig vejledning om håndtering af oprensningsmateriale blev udarbejdet af forbundsmyndighederne for vand og navigation i 1992 og blev opdateret i maj 1999, hvorved de relevante internationale aftaler blev implementeret. Lignende procedurer er implementeret i Slesvig-Holsten og Nedre Sachsen (se 2.1.6).

Der må kun ske klapping af oprensningsmateriale fra Vadehavet og dets tilstødende havne med åben forbindelse (ingen skyllesluse) tilbage til Vadehavet, hvis de nationale kriterier for saltholdigt oprensningsmateriale ikke overstiges. Klapping af oprensningsmateriale skal ske i overensstemmelse med naturbeskyttelsesloven, når området er tæt på eller inden for et beskyttet naturservat. Klapping er forbudt inden for en radius af mindst 1000 m fra muslingebanker, *Zosteraen* eller andre særlige naturværdier. Klapping er forbudt i en radius mindre end 500 m fra fuglekolonier. Under sælers parringssæson er klapping af materiale forbudt inden for en radius af 1500 m fra områder, hvor hunsælen fodrer sine unger. Såfremt det er muligt, skal klapping foregå i vinterhalvåret for derved at mindske de negative påvirkninger, klapping kan have.

Generelt skal områder, hvor klapping skal ske, udvælges på en sådan måde, at påvirkninger på økosystemet minimeres. Klapping skal ske på en sådan måde, at materialet bliver spredt i systemet, således at klappingsområdet kan anvendes over længere tid. Klapping skal ske ved flod og ebbe og må ikke være til gene for skibsfarten. Klapping må ikke medføre sedimentaflejringer, så der skal oprenses et andet sted. Klapping må ikke være til gene for menneskers aktiviteter i området eller tilstødende områder.

Blåmuslinge- og hjertemuslingefiskeri

4.1.16 De negative virkninger af hjertemuslingefiskeri er begrænset ved at:

- *Hjertemuslingefiskeri ikke er tilladt i den tyske del af beskyttelsesområdet.*
- *Hjertemuslingefiskeri ikke er tilladt i den danske del af Vadehavet med undtagelse af nogle mindre områder langs sejlrenden til Esbjerg og i Ho Bugt.*
- *Hjertemuslingefiskeri er tilladt i den hollandske del af Vadehavsområdet, men er blevet begrænset ved en permanent lukning af store områder - og der er mulighed for yderligere restriktioner for at sikre føderessourcerne for fugle. Der er iværksat et samarbejde med fiskeindustrien og i den forbindelse gives beskyttelsen og forøgelsen af væksten i naturlige blåmuslingebanker og ålegræsområder en central placering. (Identisk med 9.1.3).*

Denne aftale er gennemført i det danske Vadehav. I henhold til §8 i Vadehavsbekendtgørelsen er der forbud mod maskinel optagning af muslinger, sandorm og andre organismer på og i havbunden, men ikke-maskinel optagning (håndoptagning) af muslinger er ikke forbudt. Bekendtgørelsens §10 fastsætter, at optagning af hjertemuslinger er tilladt i tre fastlagte små arealer nær Esbjerg havn med tilladelse fra Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri fastsætter efter forhandling med Skov- og Naturstyrelsen en årlig kvote baseret på en biologisk vurdering af mængde og størrelse af hjertemuslingebestanden. Håndoptagning af hjertemuslinger er ikke omfattet af forbudet. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri har givet tilladelse til erhvervmæssig håndoptagning af hjertemuslinger i Lister Dyb. Der er givet dispensation til maskinel optagning af hjertemuslinger i 2 nye områder langs

sejlrenden ind til Esbjerg Havn med en kvote på 500 tons; områderne er beliggende i offshore delen af Vadehavet.

Derudover er der i Slesvig-Holsten et forbud mod *Ensis*-fiskeri i beskyttelsesområdet og *Spisula*-fiskeri i samarbejdsområdet.

I Holland er denne aftale blevet implementeret (se nedenfor).

4.1.17 De negative virkninger af blåmuslingefiskeri begrænses ved hjælp af permanent lukning af betragtelige områder. Herudover skal forvaltningen af blåmuslingefiskeri blandt andet beskytte og fremme væksten af naturlige blåmuslingebanker og ålegræsområder. (Identisk med 9.1.4).

Denne aftale er gennemført i det danske Vadehav. I henhold til §8 i Vadehavsbekendtgørelsen er der forbud mod maskinel optagning af muslinger, sandorm og andre organismer på og i havbunden. Bekendtgørelsens §9 fastsætter, at med tilladelse fra Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri gælder §8 ikke for optagning af blåmuslinger uden for tre afgrænsede tidevandsarealer. De arealer, hvor der kan optages blåmuslinger, udgør 46% af tidevandsområdet. Antallet af tilladelser er blevet reduceret fra 40 til 5, og der fastsættes en årlig kvote af blåmuslinger baseret på en biologisk vurdering fra Danmarks Fiskeriundersøgelser. I de seneste år har kvoten været 10.000 tons.

Der er ikke yderligere særlige regler til beskyttelse eller fremme af naturlige blåmuslingebanker og ålegræsområder i områderne til muslingefiskeri.

I Tyskland er blåmuslingefiskeri reguleret af forvaltningsplaner eller, som det er tilfældet for Hamborg Vadehav, ikke tilladt. I Slesvig-Holsten medfører aftalen med muslingefiskerne fra juni 2000 bl.a. et mindre dyrkningsområde (fra 2.800 ha til 2.000 ha frem til år 2006), forbud mod fiskeri af spiselige vilde muslinger, fiskeri af muslinge yngel er generelt kun tilladt i sublittoralzonen uden for den centrale zone, muslingebanker skal minimum have eksisteret i et år, og der er forbud mod fiskeri af alle muslingearter i tidevandszonen. I henhold til blåmuslingeforvaltningsplanen er der intet fiskeri af spiselige vilde muslinger i tidevandsområdet i Nedre Sachsen. I udvalgte områder i tidevandszonen, hvor der er stor potentiale for at udvikle muslingebanker, vil der ikke blive fisket efter muslinge yngel, i fem år i første omgang, for derved at forbedre vilkårene for uforstyrret at kunne udvikle muslingebanker. Arealerne med muslingekulturer (1.300 ha) vil ikke blive øget. Med hensyn til beskyttelse af *Zostera*enge og *Sabellaria*ev, fastsættes der særlige bestemmelser i forbindelse med ændringen af nationalparkloven. Set i lyset af den dramatiske nedgang i antallet af revområder, overvejer man også at medtage områder, hvor der er stort potentiale for udvikling af *Zostera* og *Sabellaria*.

I Holland sigter forvaltning af blåmuslinger på at beskytte og øge væksten af vilde muslingebanker og *Zostera*enge (se nedenfor).

4.1.18 Blåmuslingefiskeriet vil principielt blive begrænset til sublittorale områder. På basis af nationale forvaltningsplaner, som er dokumenteret i 'The Progress Report', kan der gives tilladelse til fiskeri på tidevandsfladerne. Fiskerisektoren opfordres til at udveksle information om eksisterende fremgangsmåder og til at undersøge mulighederne for at minimere virkningerne af blåmuslingefiskeriet i almindelighed og fiskeriet af blåmuslinge yngel i særdeleshed. (Identisk med 9.1.5).

Danmark se 4.1.17.

I Slesvig-Holsten er den nuværende aftale med fiskerisektoren blevet forlænget indtil 2016. Udover de eksisterende bestemmelser (dyrkningsområder og muslinge yngelfiskeri er kun tilladt i den sublittorale zone, ingen fiskeri af spiselige vilde muslinger, ingen fiskeri i tidevandszonen), er der intet muslingefiskeri i referenceområdet, hvor al ressourceudnyttelse er forbudt. Hamborg og Nedre Sachsen, se 4.1.17.

I Holland er muslingefiskeri begrænset til den sublittorale zone. Der er ikke udstedt tilladelse til muslingefiskeri i tidevandsområderne. Sektoren har for nylig oprettet en forskningsfond for et bæredygtigt skaldyrsfiskeri (se nedenfor).

4.1.19 De nuværende områder med banker med blåmuslingekultur må ikke udvides.

Muslingefiskeri i det danske Vadehav sker kun til direkte konsumbrug. Muslingekulturer er forbudt.

Se også 4.1.17.

4.1.20 Den eksisterende tilladelse til østerskultur forbliver gældende af traditionelle årsager. I henhold til denne tilladelse kommer de importerede østers fra farme og er under veterinærkontrol. Der vil ikke blive givet nye tilladelser.

Der findes en tilladelse til østerskultur i det danske Vadehav, men tilladelsen er ikke i brug for tiden.

Den eneste østerskultur findes i Slesvig-Holsten, og den reguleres inden for rammerne af muslingeforvaltningsplanen.

4.1.16 – 4.1.19:

I Holland evaluerede man i 1998 effekterne af reguleringen af skaldyrsfiskeriet på grundlag af 'Balanced Fisheries 1993'.

I 1999 vedtog Holland en ny politik om skaldyrsfiskeri for perioden 1999-2003. De vigtigste punkter i den nye politik er:

- udvidelse af forbudsområder for hjertemuslinge- og muslingefiskeri med 5 henholdsvis 10%;
- bedre beskyttelse af tidevandsområdet, hvor der er en god chance for udvikling af stabile muslingebanker og ålegræsenge;
- ingen fiskeri af spiselige muslinger i tidevandszonen;
- maksimum udbytte for hjertemuslinge- og muslingefiskeri;
- efter 2003 vil der blive taget en endelig afgørelse vedrørende hjertemuslingefiskeri på grundlag af videnskabelig forskning (EVA-II); og
- en ny forvaltningsplan skal udarbejdes af fiskerisektoren.

Som følge af på at 20.000 edderfugle døde i 2000 skal:

- fiskeri af *Spisula* forbydes i 3-sømilzonen mellem Den Helder og Borkum;
- sikring af skaldyr (muslinger og hjertemuslinger) på tidevandsflader som føde til fugle (edderfugle og strandskade) øges (fra 60 til 70%); og
- sikring af føde til fugle (edderfugle) i sublittoralzonen (muslinger og *Spisula*) indføres.

(Se også afsnit 2.4.2.)

Turisme og fritidsaktiviteter

4.1.21 Da Vadehavet fortsat skal kunne benyttes til rekreative formål, bestemmes følgende:

- *i de økologisk set mest følsomme områder er der eller vil der blive etableret zoner, hvor alle rekreative aktiviteter er forbudt, herunder udflugtsskibe og fritidssejlads;*
- *brug af jetski, vandski og lignende motoriseret udstyr er eller vil blive forbudt eller begrænset til mindre afgrænsede områder;*
- *etablering af nye marinaer inden for beskyttelsesområdet skal undgås, og udvidelsen af den eksisterende marinakapacitet vil kun blive tilladt inden for de allerede godkendte niveauer.*
- *windsurfing er eller vil blive begrænset.*

Aftalen er gennemført i det danske Vadehav. Vadehavsbekendtgørelsen fastsætter regler for færdsel, herunder sejlads. Færdsel og sejlads er i passende omfang forbudt i adskillige dele af Vadehavsområdet i perioder eller hele året. Vandskiløb er tilladt i den afmærkede sejlrende mellem Havneby og List på dansk søterritorium. Et afgrænset område i Ho Bugt er blevet åbnet for en treårs periode. Windsurfing er begrænset til konkret afgrænsede arealer bl.a. ud for strandene på øerne, Skallingen og i Ho Bugt. Anlæg af nye eller udvidelse af eksisterende lystbådehavne er reguleret i regionplanlægningen, der også gennemfører Vadehavsplanen.

I Tyskland reguleres skibsfart i beskyttelsesområdet generelt for alle bådtyper samt motoriseret udstyr i henhold til navigationsbekendtgørelsen, nationalparkernes centralzone er også omfattet heraf (i Slesvig-Holsten svarer dette til zonerings fra 1985, og i Nedre Sachsen svarer dette til zonerings fra 1986 henholdsvis 1999). Der er forbud mod brug af jetski og vandski i nationalparkens centralzone. Med hensyn til alle andre bådtyper er sejlads forbudt i den centrale zone i tidsrummet mellem tre timer efter tidevandet og tre timer før tidevandet. Sejlrender er undtaget for denne bestemmelse. Windsurfing er forbudt inden for sæl- og fuglebeskyttelsesområderne.

I Slesvig-Holsten er skibsfart i referenceområdet, hvor al ressourceudnyttelse er forbudt, kun tilladt i sejlrenderne. I Nedre Sachsen er der særlige beskyttelsesområder inden for de centrale zoner, hvor der er forbud mod skibsfart i hele tidevandscyklusen. Skibsfart er forbudt i forlandet til Neuwerk (Hamborg), herunder Binnengroden.

I Holland er der zoner uden fritidsaktiviteter, og ændringerne over året af disse områder afmærkes på søkortene. Udkastet til et nyt landsplandirektiv indeholder en artikel, som forbyder jetski, vandski og lignende motoriserede aktiviteter. Dette gælder også for lystbådehavne. Lystbådehavnen ved Oudeschild er blevet moderniseret. Windsurfing er underlagt de samme bestemmelser og retningslinier for adfærd som fritidssejlads.

4.1.22 Der er indført eller skal indføres hastighedsbegrænsninger for skibe, hvis det findes nødvendigt af hensyn til sikkerhedsmæssige, miljømæssige og rekreative forhold.

I det danske Vadehav er der i Vadehavsbekendtgørelsen fastsat en generel fartgrænse på 10 knob både for fritidssejlads og kommerciel skibsfart. Fartgrænsen gælder i alle områder uden for hovedsejlruterne vest for basislinien.

I Tyskland gælder harmoniserede fartgrænser i beskyttelsesområdet i henhold til navigationsbekendtgørelsen. I de centrale zoner er fartgrænsen 8 knob henholdsvis 12 knob for sejlruter; uden for de centrale zoner er fartgrænsen 12 knob henholdsvis 16 knob for sejlruter.

I det hollandske beskyttelsesområde er der en hastighedsbegrænsning på 20 km/t (ca. 11 knob). Der gøres undtagelser for hovedsejlruterne, to sejlrender tæt på Texel, hvor der er ingen fartgrænse, og særlige skibe såsom redningsbåde og slæbebåde, når disse forlader en havn.

Jetski såvel som luftpudéfartøjer og hydrofoilfartøjer er forbudt i beskyttelsesområdet.

4.1.23 De negative virkninger af sejlads med luftpudefartøjer, hydrofoilfartøjer og andre former for fartøjer med høj hastighed minimeres med følgende strategier:

- I Holland og Tyskland er sejlads med luftpudefartøjer og hydrofoilfartøjer forbudt i tidevandsområderne inden for beskyttelsesområdet. Sejlads med nye, andre former for fartøjer er forbudt uden for de udpegede sejladsruter i området.

- I Danmark kan der kun imødekommes ansøgninger om sejlads med nye fartøjer med høj hastighed på baggrund af en vurdering af den miljømæssige virkning (VVM), idet det samtidig forudsættes, at dette ikke er i konflikt med beskyttelsesmålene for naturen i området.

Aftalen er nuværende praksis i Danmark. Der er for tiden ingen luftpude- eller hydrofoilfartøjer i det danske Vadehav.

I Tyskland gælder fartgrænserne også for hydrofoilfartøjer; derfor må disse ikke anvendes i beskyttelsesområdet. I Nedre Sachsen er der ingen hydrofoilfartøjer. Der er forbud mod brug af luftpudefartøjer i hele beskyttelsesområdet.

I Holland er de nævnte fartøjer også forbudt i sejlrenderne.

4.1.24 Der sigtes imod en reduktion af de forstyrrelser, som skyldes fritidsaktiviteter og turisme, indførelse og anvendelse af informationssystemer og/eller tidsmæssig og områdemæssig zoneopdeling.

Aftalen er i Danmark bl.a. gennemført ved et tæt net af informationscentre og områdeopdelingen indeholdt i bekendtgørelsen om fredning og vildtreservat i Vadehavet.

I Tyskland er der oprettet informationssystemer for besøgende i alle tre nationalparker (se 3.1.12). Den gældende zonerings i Hamborg Vadehav sikrer, at naturværdier ydes tilstrækkelig beskyttelse mod forstyrrelser, der skyldes kommercielt brug såsom turisme. Oprettelsen af et informationssystem for besøgende i Slesvig-Holsten er næsten afsluttet i Nordfriesland og er påbegyndt i Ditmarsken. Sidstnævnte er medfinansieret af EU (se endvidere 2.3.1).

Det er tilladt at opholde sig i nationalparkens centralzone inden for et bælte på 1.000 m. Yngleområder for fugle og gråsælen vil blive lukket. Der er indgået aftaler med vandsportsorganisationer og fritidsfiskere om at mindske forstyrrelser af gravanden i Ditmarsken (ca. 80% af gravandebestanden i Mellemeuropa).

I Nedre Sachsen er der lovgivet om publikumsinformation, der udføres af de 14 informationscentre, via brochurer og specifikke træningsprogrammer for guider til ture på vaderne.

I Holland er disse foranstaltninger blevet en del af de tre Vadehavsprovinsers fælles politik (dokument om retningslinier for vandsport). I øjeblikket undersøges det hvordan politikken kan gennemføres. Politikken skal muligvis tilpasses bestemmelserne i det ny landsplandirektiv.

4.2 Trilaterale projekter og handlinger

4.2.1 Der nedsættes en trilateral ekspertgruppe til at undersøge de mulige konsekvenser af en fortsat havspejlsstigning, og de relevante myndigheder er ansvarlige for koordinationen af denne ekspertgruppe. På basis af sådanne undersøgelser vil der blive udarbejdet forslag til fremtidige politikker for en integreret kystsikrings- og naturbeskyttelsespolitik. (Identisk med 3.2.1, 5.2.2, 7.2.1).

Se 3.2.1.

4.2.2 Årsagerne til tilbagegangen af ålegræsområder og Sabellaria-rev er endnu ikke helt klarlagte. På grundlag af eksisterende og ny viden skal der udvikles strategier til beskyttelse og udvikling af disse arter.

TMAG har udarbejdet en oversigt over den aktuelle viden om Zostera, Sabellaria, blåmuslinger og hjertemuslinger samt de nationale forvaltningsstrategier for beskyttelse af disse arter på grundlag af QSR 1999.

Derudover har det fælles Vadehavssekretariat udarbejdet en mere detaljeret rapport om det trilaterale hjertemuslinge- og blåmuslingefiskeri. Denne rapport er brugt til at udarbejde relevante tekster til udkast til Minister-erklæringen fra TGC-9.

4.2.3 Mulighederne og vilkårene for at fremme væksten af naturlige blå- og hjertemuslingebaner, Sabellaria-rev og ålegræsområder skal undersøges.

Se 4.2.2.

4.2.4 Det skal undersøges, i hvilken grad bundfaunaen påvirkes af rejefiskeri.

EU-kommissionen afviste et forslag om et trilateralt projekt. Undersøgelser vedrørende muligheden for at gennemføre et trilateralt projekt uden støtte fra EU har endnu ikke ført til et egentligt forslag.

4.2.5 Oplysninger om den naturlige forekomst af muslingeskaller skal indhentes ved en undersøgelse af skalleproduktionen i hele systemet op til tre sømil søværts øerne, og på dette grundlag skal der fastlægges nye kvoter for en bæredygtig indvinding af muslingeskaller.

I Holland har man afsluttet en undersøgelse af skalleproduktionen i hele systemet. På grundlag af denne undersøgelse er en ny kvote blevet fastsat for en bæredygtig indvinding af muslingeskaller, og der er udstedt nye tilladelser for 2001. I 2002 og fremover planlægges det at udvide indvindingen af 210.000 m³ muslingeskaller til flere dele af Vadehavet. I henhold til den nye politik vil indvinding af skaller kun ske i tidevandsindløb og uden for 5 m dybdekurven i tidevandsrenderne i det vestlige Vadehav og ikke længere tæt på øerne. Denne nye politik er blevet udsendt i høring for nylig.

4.2.6 Den permanente tysk-hollandske grænsefarvandskommission vil blive bedt om inden for deres fuldmagt at videreudvikle en forvaltningsplan for Ems Dollard-flodmundingen.

Der er blevet udarbejdet en handlingsplan. Planen er vedtaget og trådt i kraft.

4.2.7 Der udarbejdes en fortegnelse over og undersøgelser af nationale fremgangsmåder i forbindelse med uddybning af sejlrender.

Se 2.2.3.

5 Strande og klitter

5.1 Den trilaterale politik og forvaltning

5.1.1 Klitter bringes under beskyttelse i den udstrækning dette ikke allerede er sket, og det tillades, at der her finder naturlige processer sted med særligt henblik på flora og fauna. Derfor anvendes den bedste miljøpraksis i beskyttelsen og udviklingen af klitterne.

Alle klitter er beskyttet i de tre lande. Derudover er størstedelen af klitterne udpeget i EF's fuglebeskyttelsesdirektiv og EU's habitatdirektiv.

Klitter er i Danmark omfattet af en generel beskyttelse i henhold til naturbeskyttelsesloven, hvorefter der er forbud mod ændringer. Hovedparten af klitterne på øerne og Skallingen er ydermere omfattet af fredninger. Fredningerne, den generelle naturtypebeskyttelse efter naturbeskyttelsesloven samt bekendtgørelsen om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder sikrer en fuld gennemførelse af aftalen. Bedste miljømæssige praksis bruges som hovedregel i administrationen af klitterne.

I Tyskland er alle klitområder omfattet af beskyttelse i henhold til loven. Forstyrrelser af klit udviklingen er kun tilladt, såfremt kystsikringsforanstaltninger kræver dette. Kystsikringsforanstaltninger udføres i samarbejde med naturbeskyttelsesmyndighederne.

I Holland er alle klitområder omfattet af beskyttelse i henhold til lov. I 2000 blev alle hollandske klitområder omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet.

5.1.2 Der vil ske en videre harmonisering af naturbeskyttelsesinteresser og kystsikringsforanstaltninger, idet befolkningens sikkerhed er en grundlæggende faktor.

Alle tre lande arbejder på en videre harmonisering af naturbeskyttelsesinteresser og kystsikringsinteresser, for eksempel i Slesvig-Holsten i forbindelse med forlandsforvaltningsmetoden fra 1995 og i Nedre Sachsen i forbindelse med plangodkendelsesproceduren.

5.1.3 I forbindelse med kysterne har den trilaterale politik til formål at integrere krav om fritidsaktiviteter og turisme, kystsikring og naturværdier, f.eks. en høj geomorfologisk dynamik og vigtige yngleområder. Når det er muligt, bør den naturlige situation forbedres ved hjælp af en forvaltningspolitik uden indgreb.

Dette er normal praksis i alle tre lande. Der føres en ikke-indgrebspolitik medmindre kystsikringsforanstaltninger er påkrævet. Siden 1990 har man i Holland, inden for rammerne af politikken vedrørende dynamisk vedligeholdelse samt i forbindelse med, at man har gennemført flere projekter for specifikke områder, gennemført en ikke-indgrebspolitik for visse dele af kysten på Vadehavsoerne, i alt drejer det sig om en strækning på ca. 50 km.

5.1.4 For at forhindre yderligere tab af klitområder vil den eksisterende infrastruktur principielt ikke blive udvidet her, og ingen nye anlæg vil i princippet blive tilladt.

Aftalen er gennemført ved reglerne i den danske naturbeskyttelseslov og bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder.

I Tyskland er dette normal praksis. Alle klitområder er omfattet af beskyttelse i henhold til lov, og alle foranstaltninger, der kan påvirke klitterne negativt, er i princippet forbudt. Generelt er kun kystsikringsforanstaltninger tilladt.

I Holland vil infrastrukturen kun blive udvidet inden for den såkaldte røde kontur (bebyggede områder). Uden for disse områder er det ikke tilladt at bygge nye huse eller andre bygninger, medmindre der foreligger en væsentlig grund herfor.

5.1.5 Kystforvaltningen skal sigte mod en naturlig dynamisk udvikling, idet der tages hensyn til behovet for at beskytte beboerne på øerne og for at værne om øernes stabilitet og infrastruktur.

5.1.6 Tab af biotoper på grund af kystsikringsforanstaltninger skal minimeres.

5.1.7 Hvor kystsikring udføres, skal den bedste miljøpraksis anvendes.

Disse aftaler (5.1.5 – 5.1.7) er blevet gennemført i alle tre lande. Det er normal praksis at sigte på en naturlig udvikling, der tager hensyn til de nødvendige kystsikringsforanstaltninger, og at undgå eller i det mindste minimere påvirkningen af biotoper.

Aftalerne er i Danmark også gennemført af amtsrådene ved regionplanlægningen i overensstemmelse med reglerne i den danske naturbeskyttelseslov og bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder.

I Tyskland sker forstærkning af digerne på en sådan måde, at den negative påvirkning af Vadehavet minimeres. Dette sker ved hjælp af en VVM-procedure.

I Holland har den dynamiske forvaltning af kysten forbedret nye biotopers mulighed for at etablere sig via sandflugt og pionervegetation.

5.1.8 Formålet er at reducere forstyrrelser forårsaget af fritidsaktiviteter og turisme ved at lancere og anvende informationssystemer og/eller tidsmæssig samt områdemæssig zoneopdeling. (Identisk med 3.1.12)

Se 3.1.12.

5.1.9 Det er vigtigt at bevare den naturlige dynamik. Det kan f.eks. gøres på følgende måder:

- skabe mulighed for sandflugt,
- gendanne naturlig klitvegetation, så længe der ikke sker nogen påvirkning af kystsikringen.

Man har genskabt klitter og strandes naturlige dynamik ved hjælp af forskellige foranstaltninger. I alle tre lande tillades den naturlige dynamik gennem sandflugt, såfremt dette ikke forstyrrer bygninger eller infrastruktur.

Den traditionelle sandflugtsbekæmpelse i Danmark er blevet gjort mere ekstensiv, så klitbeskyttelse nu kun gennemføres hvor sandflugt har indflydelse på byområder (bebyggede arealer) og landbrugsjord. På Fanø og Rømø er der i de seneste år dannet nye klitarealer på forlandet. En fortsat udvikling af klitformationer søges sikret ved en udvidelse af bilfrie områder.

I Tyskland er dette normal praksis i flere klitområder. I Hamborg sker der ingen forstyrrelse af den naturlige klitdynamik. I Slesvig-Holsten findes der flere klitområder, hvor dynamisk klit udvikling (udvikling af primære klitter og klitdale, klitvandringer) allerede finder sted eller kan implementeres. Nødvendige kystsikringsforanstaltninger prioriteres højest.

I Nedre Sachsen friholdes udvalgte klitter på den østlige side af øerne for dæmpende foranstaltninger for derved at muliggøre den naturlige klitdynamik.

I Holland tillades naturlig dynamik gennem sandflugt, når dette ikke forstyrrer bygninger, infrastrukturen, særlige naturværdier og andre interesser.

5.1.10 Indvindingen af grundvand skal forvaltes på en sådan måde, at vådområder i lavninger mellem klitterne ikke påvirkes i en negativ retning.

Aftalen er i Danmark gennemført af amtsrådene som en del af regionplanlægningen. Mandø vandforsynes fra fastlandet ved en rørledning.

I Tyskland forsynes øerne i Hamborg og Slesvig-Holsten fra fastlandet ved vandørledninger, eller beboerne får deres grundvand fra områder uden for klitterne (Geest). Det kan derfor nemt undgås, at der sker en negativ påvirkning af vådområder i lavninger mellem klitterne. I Nedre Sachsen forsynes øerne Wangerooge og Baltrum ved rørledninger fra fastlandet, og derved mindskes den negative påvirkning af vådområder i lavninger mellem klitterne. Såfremt der installeres nye brønde, tages der konkrete hensyn til beskyttelseskravene for vådområder i lavninger mellem klitterne.

I Holland dækkes det øgede vandforbrug på øerne Texel, Terschelling og Ameland af forsyninger fra fastlandet. På Schiermonnikoog er indvindingsboringer blevet flyttet for derved at minimere påvirkninger på naturen. På Vlieland er denne proces stadig i gang.

I skovforvaltningen tages der hensyn til træers påvirkning på vandindvindingsmuligheder, visse steder er løvtræer ved at erstatte nåletræer.

5.2 Trilaterale projekter og handlinger

5.2.1 Udvælgelse af potentielle områder, hvor en dynamisk klit udvikling er mulig, og udarbejdelse af planer for at fremme og forbedre denne dynamiske udvikling på baggrund af tilgængelige oplysninger.

Man har indsamlet oplysninger om dette på nationalt plan, og den første forsigtige analyse af eksisterende og potentielle dynamiske klitområder i Vadehavet er under udarbejdelse.

5.2.2 Der nedsættes en trilateral ekspertgruppe til at undersøge de mulige konsekvenser af en fortsat havspejlsstigning, og de kompetente myndigheder er ansvarlige for koordinationen af denne ekspertgruppe. På basis af sådanne undersøgelser vil der blive udarbejdet forslag til fremtidige politikker for en integreret kystsikrings- og naturbeskyttelsespolitik. (Identisk med 3.2.1, 4.2.1 og 7.2.1).

Se 3.2.1.

5.2.3. Eksperimenter med tilførsel af sand fra offshore-områder skal støttes.

Taget med i 3.2.1.

5.2.4. Der udarbejdes en fortegnelse over og undersøgelser af den bedste miljøpraksis for kystbeskyttelse.

Taget med i 3.2.1.

6 Flod og åmundinger

6.1 Den trilaterale politik og forvaltning

6.1.1 Udvidelse eller større ændringer af eksisterende havne- og industrikanaler samt nye installationer skal udføres således, at den miljømæssige belastning holdes nede på et minimum, samtidig med at permanente eller langvarige virkninger undgås. Hvis dette ikke er muligt, skal der tages kompenserende foranstaltninger. Der gives ikke tilladelse til nye, endnu ikke godkendte planer for nye installationer samt udvidelse eller større ændringer af eksisterende havne og industrikanaler, som er beliggende i beskyttelsesområdet, medmindre disse er nødvendige af uomtvistelig hensyn til offentligheden, og hvis der ikke kan findes en alternativ løsning. (Identisk med 4.1.5).

Der er ingen havne i udløbet fra Varde Å i Danmark.

I Tyskland har man udviklet et koncept til Emsens, Weserens og Elbens flodmundinger, baseret på naturbeskyttelsesformål. Det foreslås, at man undersøger, hvor det er muligt at genetablere dele af flodbredden i overensstemmelse med dette koncept samtidig med, at man tager hensyn til allerede eksisterende metoder og kystsikringskrav. Det foreslås også, at man undersøger, hvorvidt dæmninger er mulige uden, at de medfører en risiko for beboelses-, handels- og industriområder samt infrastrukturfaciliteter.

I Holland er dette forhold omfattet af det gældende landsplandirektiv.

6.1.2 Uddybning af sejlrender i flod- og åmundingerne kan kun gennemføres på grundlag af en helhedsvurdering af, hvordan man kan begrænse eller kompensere for evt. skader forårsaget af disse aktiviteter.

Varde Å, der er det eneste danske vandløb med frit udløb, fungerer ikke som sejlrende for kommerciel skibsfart og er ikke og vil ikke blive oprenset eller uddybet.

I Tyskland kræver uddybning af eksisterende sejlrender eller etablering af nye sejlrender et plan-direktiv eller en godkendelse, som indeholder en VVM. Der er udført en VVM i forbindelse med uddybningen af Elben, Weser og Emsen.

I Holland sker der ingen uddybning af sejlrender; dybden vedligeholdes som den samme som ved etableringen i 1993.

6.1.3 Virkningen af klappning af oprensingsmaterialer minimeres. Dette sker blandt andet ved at vælge de bedst egnede klappadser og/eller tidspunkter. (Identisk med 4.1.15).

Da der ikke finder oprensninger sted i Varde Å, har denne aftale ikke virkning for Danmark.

Se 4.1.15.

6.1.4 Værdifulde områder af å- og flodmundinger vil blive genstand for beskyttelse, og flodbredderne vil blive bevaret og genoprettet i den udstrækning det er muligt.

I Danmark Varde Å er der igangsat et omfattende projekt for genopretning af naturen i et 2.500 ha stort areal i Varde-Å dal og Ho. Det er hensigten med projektet, at driften af de lavtliggende engarealer ekstensiveres ved at vandstanden hæves og brugen af gødning og sprøjtemidler ophører. Derved mindskes udvaskningen af næringsstoffer til Vadehavet og dyr og planter får bedre levevilkår. Lodsejernes indkomsttab og ulemper søges kompenseret ved tilskud gennem en sær

lig ordning om miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger. Det er frivilligt for den enkelte lodsejer at deltage i projektet, som har stor tilslutning blandt de involverede. Projektet gennemføres over 20 år, så virkningerne bliver langsigtede.

Dette er normal praksis i Tyskland i forhold til Emsen, Weser, Elben, Eider og Gobel. (Se endvidere 6.1.1.)

6.1.5 Overgangen mellem fersk- og saltvand skal være så naturlig som muligt.

I Danmark er Varde Å bibeholdt i sit naturlige leje. Anlæg af dæmning eller lignende konstruktioner er forbudt efter de gældende regler.

Se også 6.1.1.

6.2 Trilaterale projekter og handlinger

6.2.1 Der skal udarbejdes en fælles rapport over gennemførte undersøgelser og deres resultater for at udpege de værdifulde dele af flod- og åmundinger, herunder flod- og åbredder, og/eller mulige administrative initiativer til beskyttelsen af disse områder. Resultaterne bliver genstand for diskussion på trilateralt niveau for f.eks. at fastlægge mulighederne for genoprettelsesprojekter, herunder genoprettelsen af overgangszoner.

Da man endnu ikke har afsluttet undersøgelser for de tre lande (se 6.2.2, 6.2.3, 6.2.6 og 6.2.7), har det ikke været muligt at udarbejde en trilateral rapport.

6.2.2 I Holland skal der foretages en undersøgelse for at finde de områder, der er bedst egnet til genoprettelsen af overgangszoner i flod- og åmundinger. Potentielle områder (Westerwoldsche Aa., IJsselmeer, Amstelmeer, Lauwersmeer og Polders), hvor der foregår en udveksling mellem fersk- og saltvand (pumpestationer), skal studeres, hvorefter yderligere foranstaltninger muligvis vil blive truffet.

Undersøgelsen af IJsselmeer (Afsluitdijk) gives højeste prioritet. Den følgende VVM-procedure påbegyndes i 2001. Områderne, der nævnes i det pågældende dokument om retningslinierne, er Noord-Fryslan Buitendijks, Lauwersmeer, Schanskerrakken og Groene Strand. I to områder Kroonspolder (Vlieland, 1996) og Polder Breebart, der ligger lige uden for beskyttelsesområdet (støder op til Dollard, 2001), har man genoprettet overgangszonen mellem fersk- og saltvand.

6.2.3 I Nedre Sachsen udarbejdes der for indeværende et koncept for de tyske flodmundinger med henblik på at undersøge mulighederne for at beskytte værdifulde områder samt vedligeholde og så vidt som muligt tilbageføre flodbredderne til deres naturlige tilstand.

Dette koncept er endnu ikke blevet undersøgt nærmere (se endvidere 6.1.1).

6.2.4 Resultatet af ovenstående undersøgelser vil være genstand for evaluering på trilateralt niveau og vil indgå i den videre bearbejdning af planen.

Da undersøgelser i de tre lande ikke er afsluttet, har man endnu ikke påbegyndt en trilateral evaluering.

6.2.5 Der skal lanceres et projekt i tæt samarbejde med de ansvarlige havnemyndigheder med det formål at undersøge, hvordan man kan forene havneudvikling og miljøbeskyttelse.

Indtil videre har nationale foranstaltninger ikke været tilstrækkelige til at danne grundlag for at påbegynde et trilateralt projekt.

6.2.6 Den løbende genindførelse af snæblen i Danmark og Slesvig-Holsten og overvejelse om yderligere aktioner i andre floder langs med Vadehavet skal vurderes.

I Danmark arbejder Skov- og Naturstyrelsen sammen med Ribe og Sønderjyllands amter om en forvaltningsplan for snæblen, der beskriver muligheder og problemer knyttet til de forskellige vandløbssystemer, samt giver anbefalinger for, hvad der bør gøres, i en prioriteret rækkefølge.

I Tyskland har en snæbelbestand slået sig ned i Trenefloden, som er forbundet til Vadehavet via Eideren. Man har også observeret snæblen i dele af Slesvig-Holsten nationalpark og i Elben. I Nedre Sachsen forelægger der på nuværende tidspunkt ikke et officielt program for genindførelse af snæblen. Fiskeriklubber fik i 1997 tilladelse til at udsætte fiskeyngel i Elbens bifloder.

6.2.7 Varde Å-mundingen vil blive genoprettet ved indførelse af ekstensivt landbrug, ligesom der sker genoprettelse af de naturlige hydrologiske forhold.

Se 6.1.4.

7 Offshore-områder

7.1 Den trilaterale politik og forvaltning

7.1.1 Den fremtidige kystsikringspolitik skal i princippet bygge på en integreret metode til kystsikringsaktiviteter på fastlandskysten, på øerne og i offshore-området.

Dette er normal praksis i alle tre lande.

7.1.2 Der skal ofres mere opmærksomhed på hele offshore-zonens rolle i forhold til den totale sandbalance i Vadehavet.

I alle tre lande er der øget opmærksomhed omkring offshore-zonens rolle. I Danmark indvindes der ikke sand i den danske offshore-zone. I Tyskland er beskyttelsesområdet blevet udvidet, og rækker nu ud over offshore-zonen. I Holland vil tab af sand i kystområder blive kompenseret ved kystnær sandfodring, hvor sandet indvindes på dybder større end 20 m.

7.1.3 Sandudvinding skal kun foretages uden for Vadehavsområdet. Der kan gives undtagelser med henblik på lokale kystsikringsforanstaltninger, hvis dette er den bedste miljøpraksis i kystsikringsøjemed.

Sandindvinding udføres kun uden for Vadehavsområdet i alle tre lande. Der kan gives tilladelse til lokale kystsikringsforanstaltninger, såfremt der anvendes bedste miljømæssige praksis (Best Environmental Practice) for kystsikring.

7.2 Trilaterale projekter og handlinger

7.2.1 Der nedsættes en trilateral ekspertgruppe under koordination af de ansvarlige myndigheder til undersøgelse af de mulige følgevirkninger af en havspejlsstigning. På grundlag af disse undersøgelser skal der udarbejdes fremtidige politikker til en integreret kyst- og naturbeskyttelsespolitik. (Se også 3.2.1, 4.2.1 og 5.2.2).

Se 3.2.1.

7.2.2 Der skal gennemføres en undersøgelse af skaldyrsbestandene (eks. spisula) og af virkningen af fiskeri på bestandene af bundorganismer søværts øerne. Afhængigt af resultaterne heraf skal resultaterne diskuteres på trilateralt plan med henblik på at sikre fødemassen til fuglene.

Forslag til et trilateralt projekt støttet af EU er blevet afslået af EU-Kommissionen. Det blev undersøgt om det var muligt at gennemføre projektet uden EU-midler, men uden et positivt resultat.

8 Landbrugsområder

8.1 Den trilaterale politik og forvaltning

Landbrug

8.1.1 Et bæredygtigt landbrug, der tager højde for naturbeskyttelsen og bevaring af typiske træk i landskabet, skal støttes, herunder finansielt.

EU Agenda 2000 har styrket den integrerede udvikling af landbrugsområder og etableret instrumenter til at støtte et bæredygtigt landbrug i kystområdet.

I Danmark har regionplantillægget for Vadehavet betegnet landbrugsområderne i det danske Vadehavsområde som værende af væsentlig betydning for naturen. Disse landbrugsområder er udpeget som internationale naturbeskyttelsesområder efter EF's habitatdirektiv og fuglebeskyttelsesdirektiv. Amtsrådene vil arbejde for, at der gennem MVJ-ordninger gives landbruget muligheder for erstatning for en frivillig ekstensivering af driften, der tager hensyn til især trækkende og ynglende ande- og vadefugle. Hovedparten af landbrugsområderne er derfor udpeget som landbrugsområder med stort naturindhold som grundlag for at gennemføre disse ordninger.

I Danmark er Varde Å projektet nævnt under 6.1.4 et yderligere eksempel på et omfattende projekt til forbedring af levevilkår for planter og dyr i et jordbrugsområde. Projektet er baseret på frivillige aftaler med lodsejerne.

I Hamborg Vadehav støttes et bæredygtigt landbrug ved en særlig ordning, der tager sigte på at beskytte det eksisterende typiske gamle kulturlandskab på øen Neuwerk, herunder også øens specifikke biodiversitet.

I Slesvig-Holsten yder hallig-ordningen økonomisk støtte til indsatsen for at bevare halligernes naturlige særpræg samt et bæredygtigt landbrug. Naturen på halliger er et typisk eksempel på landskabet i Slesvig-Holsten Vadehav.

I Nedre Sachsen forvaltes statsejede kog i henhold til naturbeskyttelsesforanstaltninger. Der ydes støtte til et bæredygtigt landbrug, for eksempel ved at reducere forpagtningsomkostninger eller gennem økonomisk støtte til beskyttelsesforanstaltninger.

I Holland har projektet 'Genopretning af Vadehavsoernes landskab' (Platte-landsvernieuwing op de Waddeneilanden) ført til en øget interesse og deltagelse i naturforvaltning samt en stigning i den lokale produktion. Forholdet mellem natur og landbrug i Vadehavsområdet samt konflikterne mellem disse undersøges.

8.1.2 Naturområder, som er blevet indvundet til landbrugsformål, skal genoprettes, hvis det er muligt og med lodsejernes frivillige samarbejde og aktive deltagelse.

I Danmark er Tøndermarsk projektet, i tillæg til det under 8.1.1 nævnte, et særligt eksempel på bestræbelser på at beskytte og administrere et marskområde med høj natur- og landskabsværdi. Overvågningen af Tøndermarsken har vist, at fredningsloven ikke har kunnet vende nedgangen i bestandene af ynglende vadefugle. Regeringen, der er ansvarlig for fredningsreglerne, har derfor besluttet at bruge en ordning med frivillige aftaler med lodsejerne om tilskud til miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger.

Flere lodsejere indgår et frivilligt samarbejde om naturbeskyttelsesordninger i Tyskland.

I Holland eksperimenterer en række gårde med højere grundvandsspejl for at forbedre fuglenes vilkår og for at undgå udtørring.

8.1.3 Initiativer inden for landbrugssektoren, der sigter mod en begrænsning i brugen og utilsigtede virkninger af pesticider, andre giftige stoffer og kunstgødning i landområderne skal støttes, herunder finansielt.

I Danmark har initiativerne nævnt under 8.1.1 og 8.1.2 til formål at reducere brug af sprøjtemidler og gødning. Initiativerne skal gennemføres på grundlag af frivillige aftaler med lodsejerne.

I Tyskland har man betragtet målet om at reducere brugen af pesticider som en del af den integrerede plantebeskyttelse i henhold til plantebeskyttelsesloven. Reduktion af tilførsel af pesticider til Vadehavet reguleres i henhold til plantebeskyttelsesloven (§6 stk.2.2), som forbyder brugen af pesticider i kystfarvande og de tilstødende områder. Der er fastsat klare lovmæssige regler for brugen af kunstgødning og pesticider, som en laveste standard for bedste praksis. Andre foranstaltninger, der når over denne standard, særligt med hensyn til naturbeskyttelse, kan ydes økonomisk støtte inden for rammerne af EU-direktivet for landområder, den fælles ordning 'forbedring af landbrugsstruktur og kystbeskyttelse' og andre relevante ordninger under forbundsstaterne.

I Hamborg Vadehav anvendes der ingen kunstgødning eller pesticider i landbrugsområderne. Så vidt det er muligt i henhold til loven, er specifikke bestemmelser blevet gennemført i Slesvig-Holsten med henblik på at begrænse brugen af kunstgødning og plantebeskyttelsesmidler til det mindst mulige påkrævede niveau.

I Nedre Sachsen er brugen af pesticider ikke tilladt i kerne- og bufferzoner, i sidstnævnte er undtagelser dog mulige.

(Se endvidere 3.1.13.)

I Holland har iværksættere oprettet arbejdsgrupper, der har udarbejdet innovative ideer og planer til en bæredygtig udvikling. Sådanne initiativer får, eller kan opnå økonomisk støtte fra Holland og/eller EU. Aktiviteterne omfatter isproduktion, ostelandbrug, fåreopdræt, turisme og naturforvaltning.

8.2 Trilaterale projekter og handlinger

8.2.1 I kogene skal de økologiske mål afvejes i forhold til et bæredygtigt landbrug. Dette kræver drøftelser med lokale landmænd for at fastlægge de mest lovende landbrugsmetoder både på kort og lang sigt.

I Danmark er Varde Å projektet nævnt under 6.1.4 et eksempel på et omfattende projekt til forbedring af levevilkår for planter og dyr i et jordbrugsområde. Projektet er baseret på frivillige aftaler med lodsejerne.

Flere initiativer er blevet gennemført i Tyskland. I Hamborg forvaltes 80% af græsningsjorden i 'Binnengroden' på øen Neuwerk med henblik på naturbeskyttelsesformål ved, at der ydes støtte til et bæredygtigt landbrug, særligt med hensyn til at beskytte ynglefugle i eng-områder. Projektet er blevet udarbejdet gennem diskussioner og fælles aftaler med de lokale landmænd.

I Slesvig-Holsten er sådanne aktiviteter iværksat inden for rammerne af hallig-ordningen, som trådte i kraft i 1986. Ordningen yder økonomisk støtte til vedligeholdelsen af strandenge for derved at sikre både halligens naturlige egenskaber og dens vigtige økologiske rolle i Vadehavet.

I Nedre Sachsen har man indledt diskussioner med de lokale landmænd inden for rammerne af nationalparkloven og revideringen af denne. Man har medtaget erfaringer i den nuværende lov-mæssige procedure vedrørende bedre støtte til beskyttelsesformål.

I Holland er landmænd gået sammen i grupper med det formål at koordinere deres indsats. Dette er sket på grundlag af mere end 20 års erfaringer med at anvende reguleringer til at øge mulighederne for at forbedre naturen i jordbrugsområder. Diskussioner med disse grupper kan føre til, at politikken om at opnå et bæredygtigt landbrug kan opdateres og finjusteres. Et bemærkelsesværdigt initiativ er et samarbejde mellem fire landmænd, der tilsammen dækker et område på 200 ha, om at integrere forskellige former for landbrugsnaturforvaltning i deres respektive landbrug. Disse forskellige forvaltningsformer omfatter bl.a. forvaltning af gæs, markskel, flora, saltvands- og grundvandsniveau.

8.2.2 Mulighederne for et bæredygtigt landbrug og en kombination af landbrug og naturforvaltning i landområderne skal undersøges.

Der er udført en omfattende undersøgelse af landbrug i Vadehavsregionen samt igangværende og planlagte aktiviteter vedrørende et bæredygtigt landbrug. Rapporten herom indeholder baggrundsmateriale om et bæredygtigt landbrug i Vadehavsregionen samt om mulighederne for at kombinere landbrug og naturforvaltning. Rapporten konkluderer, at landbruget på øerne allerede nu er tilpasset de særlige muligheder ved, at der er indført bondegårdsferie og naturforvaltning. På fastlandet vil et bæredygtigt landbrug, der også sigter på at øge naturværdier, kun være muligt i udvalgte områder.

9 Fugle

9.1 Den trilaterale politik og forvaltning

Beskyttelse af steder

9.1.1 Betingelserne for ynglende fugle skal forbedres ved passende forvaltning.

I Danmark har Ribe amtsråd gennemført et projekt på Fanø og Mandø med henblik på at forbedre forholdene for især truede ynglefugle. Projektet indebærer afskiltning af yngleområder. Ynglesuccéen er øget betydeligt og amtsrådet påtænker derfor at fortsætte projektet. På Rømø er der blevet gennemført et projekt med et lignende formål i 1999. Projektet har medført en zonerings af klitter, strand og hedearealer i tæt samarbejde med lokalbefolkningen og de relevante andre myndigheder og indebærer adgangsforbud til yngleområder i ynglesæsonen. Arbejdet har medført en mærkbar forøgelse i antallet af fugle fra truede arter, så det nuværende antal er højere end forventet. Amtsrådene agter at fortsætte projektet i samarbejde med de interesserede parter ved frivillige aftaler og naturgenopretningsprojekter

Dette er normal praksis i Tyskland. Der er ingen adgang til yngleområder. Såfremt det er nødvendigt bliver yderligere områder lukket, f. eks. for at beskytte fugle, der yngler på strande.

I Holland er strande og klitter udpeget som fuglebeskyttelsesområder og er foreslået som habitatområder. Offshore-området ud til 3 sømil er blevet udpeget som fuglebeskyttelsesområde i henhold til fuglebeskyttelsesdirektivet. Efter den høje dødelighed blandt edderfugle er det i vinteren 2000/2001 ikke tilladt at fiske efter *Spisula*. Som noget nyt er ræve begyndt at bosætte sig i strandene. Dette kan vise sig at være en trussel for ynglekolonier.

9.1.2 Målet er gennem den integrerede forvaltning at forbedre betingelserne i offshore-området for rastende og fouragerende trækfugle, herunder dykænder.

I Danmark regulerer Vadehavsbekendtgørelsen jagten og offentlighedens adgang i nogle områder. Med hensyn til fødebetingelser er det den danske politik at undgå udpegning af nye områder til hjertemuslingefiskeri.

I Hamborg er nationalparken blevet udvidet til 3-sømil-zonen, hvilket har ført til bedre fuglebeskyttelse i offshore-området.

I Slesvig-Holsten er der indgået aftaler med vandsportsorganisationer og fritidsfiskere om at reducere forstyrrelser af gravænder i Ditmarsken (rasteområde for 80% af den mellemeuropæiske gravandebestand). Der er endnu ikke indgået en aftale med rejefiskerne.

I Nedre Sachsen er nationalparkloven udvidet til at dække offshore-områder, som er vigtige raste-, fældnings- og fødeområder for dykænder.

I Holland er denne aftale blevet gennemført inden for rammerne af fuglebeskyttelses- og habitatdirektiverne (se 9.1.1).

Indgreb i fuglenes fødebetingelser

Fiskeri af blåmuslinger og hjertemuslinger

9.1.3 De negative virkninger af hjertemuslingefiskeri er begrænset ved at:

- *Hjertemuslingefiskeri ikke er tilladt i den tyske del af beskyttelsesområdet.*
- *Hjertemuslingefiskeri ikke er tilladt i den danske del af Vadehavet med undtagelse af nogle mindre områder langs sejlrenden til Esbjerg og i Ho Bugt.*

- *Hjertemuslingefiskeri er tilladt i den hollandske del af Vadehavsområdet, men er blevet begrænset ved den permanente lukning af store områder. Der er mulighed for supplerende begrænsninger til beskyttelse af fugleføde takket være et samarbejde med fiskeri-industrien, og i denne forbindelse gives beskyttelsen og forøgelsen af væksten i naturlige blåmuslingebanker og ålegræsområder en central placering. (Identisk med 4.1.16).*

Denne aftale er gennemført i det danske Vadehav. I henhold til §8 i Vadehavsbekendtgørelsen er der forbud mod maskinel optagning af muslinger, sandorm og andre organismer på og i havbunden, men ikke-maskinel optagning (håndoptagning) af muslinger er ikke forbudt. Bekendtgørelsens §10 fastsætter at optagning af hjertemuslinger er tilladt i tre fastlagte små arealer nær Esbjerg havn med tilladelse fra Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri fastsætter efter forhandling med Skov- og Naturstyrelsen en årlig kvote baseret på en biologisk vurdering af mængde og størrelse af hjertemuslingebestanden. Håndoptagning af hjertemuslinger er ikke omfattet af forbudet. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri har givet tilladelse til erhvervsmæssig håndoptagning af hjertemuslinger i Lister Dyb. Der er givet dispensation til maskinel optagning af hjertemuslinger i 2 nye områder langs sejlrunden ind til Esbjerg Havn med en kvote på 500 tons; områderne er beliggende i offshore delen af Vadehavet.

I Tyskland er denne aftale blevet gennemført. Derudover er der i Slesvig-Holsten et forbud mod *Ensis*-fiskeri i beskyttelsesområdet og et forbud mod *Spisula*-fiskeri i samarbejdsområdet.

I Holland blev diskussionen om hjertemuslingefiskeri skærpet efter den omfattende edderfugledød i vinteren 1999-2000. Den gældende fødesikringspolitik er blevet skærpet. Minimumsmængder for fugleføde er blevet omdefinert, både for tidevandsområder og sublittoral-områder. Man har besluttet sig for at holde sig til den oprindelige tidsplan for en evaluering af forholdet mellem hjertemuslingefiskeri og fugleliv, dvs. i 2003. På dette tidspunkt vil forskningen inden for dette område være afsluttet, og den gældende politik vil blive evalueret og tilpasset, såfremt det anses for at være nødvendigt.

9.1.4 De negative virkninger af blåmuslingefiskeri begrænses af en permanent lukning af betragtelige områder. Derudover skal forvaltningen af blåmuslingefiskeri blandt andet beskytte og fremme væksten af naturlige blåmuslingebanker og Zostera-banker. (Identisk med 4.1.17).

Denne aftale er gennemført i det danske Vadehav. I henhold til §8 i Vadehavsbekendtgørelsen er der forbud mod maskinel optagning af muslinger, sandorm og andre organismer på og i havbunden. Bekendtgørelsens §9 fastsætter, at med tilladelse fra Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri gælder §8 ikke for optagning af blåmuslinger uden for tre afgrænsede tidevandsarealer. De arealer, hvor der kan optages blåmuslinger udgør 46 % af tidevandsområdet. Antallet af tilladelser er blevet reduceret fra 40 til 5, og der fastsættes en årlig kvote af blåmuslinger baseret på en biologisk vurdering fra Danmarks Fiskeriundersøgelser. I de seneste år har kvoten været 10.000 tons.

(Tyskland, se 4.1.17.)

Med henblik på især at udvikle stabile muslingebanker, er der udover de områder i Holland, som er lukket for muslingefiskeri (26%), altid lukket for områder med stort potentiale for udvikling af muslingebanker (5% af tidevandsområderne).

9.1.5 Blåmuslingefiskeriet vil principielt blive begrænset til de sublittorale områder. På basis af nationale forvaltningsplaner, der fremgår af "The Progress Report", kan der gives tilladelse til fiskeri på tidevandsfladerne. Fiskerisektoren opfordres til at udveksle information om eksiste

rende fremgangsmåder og til at undersøge mulighederne for at minimere virkningerne af blåmuslingefiskeriet i almindelighed og fiskeriet af blåmuslingeyngel i særdeleshed. (Identisk med 4.1.18).

Se 4.1.18.

Forstyrrelser

Fritidsmæssige og andre forstyrrelser, der skyldes menneskelige aktiviteter

9.1.6 I betydningsfulde yngleområder skal graden af forstyrrelse reduceres, og adgangen til disse områder skal styres på en måde, der gør situationen mere gunstig for fugle, f.eks. ved, at der kun benyttes bestemte stier på strandene, strande og i klitter (informationssystem for besøgende).

De danske regler på dette område er omtalt under 9.1.1.

I Hamborg Vadehav er der i princippet forbud mod adgang til særlige beskyttede yngleområder. Ture skal anmeldes forud, og en kompetent guide skal følge med. Man er næsten færdig med at oprette et informationssystem for besøgende i Nordfriesland og Ditmarsken [september 2001] i Slesvig-Holsten. Systemet er medfinansieret af EU (se endvidere afsnit 2.3.1).

Passende bestemmelser er blevet gennemført i nationalparkloven i Nedre Sachsen.

I Holland er dette blevet gennemført i områder, der forvaltes af naturbeskyttelsesforeningerne.

9.1.7 Det tilstræbes at reducere forstyrrelser i vigtige yngleområder, som skyldes græsning, ved at reducere græsningstrykket og ved at udsætte det tidspunkt, hvor græsningsperioden indledes, men dog kun hvis græsning er nødvendig i forbindelse med kystsikringsformål.

I Danmark er der i almindelighed balance mellem græsningstrykket og biodiversiteten. En formindskning af det nuværende græsningstryk vil især have en negativ indflydelse på opretholdelsen af strandene for vandfugle.

Dette er normal praksis i Hamborg og Slesvig-Holsten. I Nedre Sachsen indledes græsning eller slåning først efter yngleperioden i alle statsejede områder (den største del af området).

I Holland er en oversigt over det faktiske græsningstryk på strandene under udarbejdelse (afsluttes i 2001). Der er endnu ikke iagttaget en faktisk nedgang i forstyrrelser. I 2000 blev et nyt finansieringsprogram for naturforvaltning 'Programma Beheer' indført på landsplan. Man er bekymret for, at græsningstrykket på strandene vil stige som en utilsigtet konsekvens af dette.

9.1.8 Bilkørsel i yngleområder på strande og i klitter er forbudt.

De danske regler på dette område er omtalt under 9.1.1. Yderligere arealer på Rømø Strand er blevet lukket for biltrafik. Amtsrådene har i regionplanlægningen tilkendegivet, at de vil støtte adgangsforbud til visse sårbare yngleområder for fugle.

Dette er normal praksis i Tyskland og Holland.

Vindenergi

9.1.9 Opførelse af vindmøller i Vadehavets beskyttelsesområde er forbudt. (Identisk med 1.1.4).

Se 1.1.4.

9.1.10 Opførelse af vindmøller i Vadehavsområdet uden for beskyttelsesområdet er kun tilladt, når det ikke påvirker vigtige økologiske og landskabsmæssige værdier negativt. (Identisk med 1.1.5).

Se 1.1.5.

Jagt

9.1.11 Jagt på trækfugle er afviklet, eller vil gradvist blive afviklet i beskyttelsesområdet, eller i et økologisk og kvantitativt tilsvarende område i vadehavsområdet

9.1.12 Blyhagl må ikke benyttes i Vadehavet.

9.1.13 Jagt på ikke-trækkende arter/fugle er kun tilladt i beskyttelsesområdet, såfremt det kan fastslås, at trækfugle ikke generes derved.

9.1.11-9.1.13

I Danmark er disse aftaler indført for Vadehavsområdet ved bekendtgørelse om fredning og vildtreservat i Vadehavet. Efter bekendtgørelsen er jagt på trækfuglearter tilladt inden for fredningsområdet på strandenge, langs fastlandskysten og på Mandø og Rømø. Jagt er således tilladt i et smalt bælte langs hovedparten af kysten. Jagt er også tilladt fra opankrede både og ved vanding vest for en linie mellem øerne (rejelinien) fra 1. oktober til 31. januar. Som kompensation er jagt blevet forbudt på nogle statsejede arealer på Skallingen, Fanø, Mandø og Rømø. De sidstnævnte arealer, der tidligere lå uden for fredningsområdet, er samtidig blevet taget med i fredningsområdet. Det danske del af fredningsområdet er på denne måde blevet forøget med ca. 1.500 ha arealer både på fastlandet og øerne sammenlignet med situationen før Stade-konferencen. En af fordelene ved dette er, at der er skabt et betydeligt beskyttet område i Ho Bugt og på Skallingen indeholdende Vadehavets væsentligste naturtyper (åbent hav, klitter, strandenge, vader og øer). Brug af blyhagl er generelt forbudt i Danmark.

I Hamborg Vadehav er der et generelt forbud mod jagt.

I Slesvig-Holsten har der ikke tidligere været jagt i nationalparken, og i dag er jagt forbudt i henhold til nationalparkloven af 1999 (§29 stk. 4 nr. 2 i Jagtloven).

I Nedre Sachsen har der siden 1994 ikke været jagt i tidevandsområdet og i den centrale zone på fastlandet. På de beboede øer må der maksimalt drives jagt på vandfugle i centralzoner 10 dage om året. Der er oprettet områder på alle øerne, hvor der ikke må drives jagt. Blyhagl anvendes ikke det tyske Vadehavsområde bortset fra i Nedre Sachsen.

I Holland er der i hele landet ved lov forbud mod jagt på trækfugle. Den gældende lov om vilde dyr og planter skal revideres i 2001. Når den nye udgave af loven træder i kraft, vil jagt på fuglearter, der ikke trækker, være endnu mere begrænset eller som en begyndelse endda forbudt i de områder, der er underlagt særlige beskyttelsesforanstaltninger såsom fuglebeskyttelsesdirektivet, som omfatter store dele af øerne. Der er et generelt forbud mod brugen af blyhagl.

Civil luftart

9.1.14 Virkningerne af den civile luftrafik i Vadehavsområdet skal begrænses.

I Danmark er der ingen synlig grund til at reducere virkningerne af flytrafik over land. I 2001 er der givet tilladelse til at fortsætte øvelsesflyvning over Vadehavet.

Der er ingen lufthavne i Hamborg Vadehav.

I Slesvig-Holsten har en mindste flyvehøjde på 2000 fod markant reduceret de negative påvirkninger. Desuden har oplysning til offentligheden og frivillige aftaler med piloter og lufthavne øget accepten af naturbeskyttelse. Forhandlinger indledt i 2000 har ført til yderligere frivillige aftaler.

I Nedre Sachsen kan påvirkninger forårsaget af civil luftfart kun begrænses ved, at man reducerer trafikintensiteten.

Der findes ingen juridiske instrumenter til at iværksætte sådanne foranstaltninger.

I Holland begrænses påvirkninger forårsaget af lufttrafik ved at:

- opstille en mindste flyvehøjde på 450 m over Vadehavet, med undtagelser for særlige omstændigheder, såsom ved start og landing på øerne;
- skabe luftruter (korridorer); og
- styre støjniveauet af den civile flytrafik i omegnen af civile lufthavne.

9.1.15 Ingen nye civile lufthavne vil blive opført i Vadehavsområdet.

I Danmark er anlæg af nye civile lufthavne i Vadehavsområdet i praksis udelukket i henhold til reglerne i bekendtgørelsen om fredning og vildtreservat i Vadehavet og bekendtgørelsen om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder.

Der er ingen planer om nye civile lufthavne i Tyskland.

I Holland er det forbudt at anlægge nye lufthavne i Vadehavsområdet.

9.1.16 Udvidelsen af eksisterende civile lufthavne i Vadehavsområdet skal begrænses til tilfælde, hvor det er nødvendigt af hensyn til sikkerheden i luften.

Dette er gennemført i Tyskland og Holland. Der er ingen civile lufthavne i det danske Vadehavsområde.

9.1.17 En minimal flyvehøjde for civil luftfart på 1.500 - 2.000 fod (450 - 600 m) indføres i Vadehavsområdet. Der kan gives dispensation af sikkerhedsmæssige årsager til luftkorridorer i mindre sårbare dele af Vadehavsområdet.

I Danmark er der indledt drøftelser med Statens Luftfartsvæsen om at fastsætte regler for overflyvning af særligt følsomme naturområder for at få indført en mindste flyvehøjde for civil flyvning i bl.a. Vadehavsområdet. Aftalen er således endnu ikke gennemført i Danmark.

Dette er gennemført i Tyskland.

I Holland er mindste flyvehøjde på 450 m for civil luftfart blevet indført for overflyvninger i beskyttelsesområdet med den undtagelse, at der under særlige forhold (dårlige vejrforhold) kan oprettes luftkorridorer mellem lufthavnene på Texel og Ameland til fastlandet, hvor mindste flyvehøjde er 300 m. Over øerne og i den tilstødende 3-sømilzone er flyvehøjden 150 m på nuværende tidspunkt. I den nærmeste fremtid vil en mindste flyvehøjde på 450 m blive indført over øerne og den tilstødende 3-sømilzone. Dette vil ske så snart miljøbeskyttelsesområder er blevet udpeget i området. Reglerne om mindste flyvehøjde gælder ikke for rednings- og nødflyvninger.

9.1.18 Anvendelsen af ultralette fly over Vadehavsområdet er forbudt, idet der gøres undtagelse for videnskabelige og tilsynsmæssige formål.

Denne aftale er ikke gennemført i Danmark.

I Tyskland tillader de nationale bestemmelser ikke, at man forbyder brug af ultralette fly i Vadehavsområdet. Det er kun i ganske særlige tilfælde, at der flyves med ultralette fly i Vadehavet.

I Holland er det forbudt at anvende ultralette fly i luftrummet over beskyttelsesområdet. I Vadehavsområdet uden for beskyttelsesområdet skal ultralette fly holde en afstand på 1,5 km til de såkaldte stilleområder eller miljøbeskyttelsesområder. Brugen af denne type fly er forbudt i de mindre lufthave på Ameland og Texel.

9.1.19 Reklameflyvning er i princippet forbudt i Vadehavsområdet.

Reklameflyvninger sker kun i begrænset omfang langs de danske vadehavsstrande.

Der sker ingen reklameflyvning i Tyskland, med undtagelse af Nedre Sachsen, hvor sådanne flyvninger er underlagt stramme regler.

I Holland er reklameflyvning forbudt i Vadehavsområdet med undtagelse af reklameflyvninger fra Texel direkte til fastlandet.

9.1.20 Ruter for helikopterflyvning og flyvehøjder skal etableres på en sådan måde, at forstyrrelse af dyrelivet i Vadehavsområdet minimeres.

I Danmark indeholder Statens Luftfartsvæsens regler retningslinier for helikopterflyvninger over Vadehavet.

I Tyskland gælder mindste flyvehøjde på 450 m for civil luftfart også for helikopterflyvninger.

I Holland oprettede man i 1999 en mindste flyvehøjde på 450 m for civile helikopterflyvninger over Vadehavsområdet. Dog er der gjort undtagelser for brugen af luftkorridorer under særlige forhold fra lufthavnene på Texel og Ameland til fastlandet. Her er mindste flyvehøjde 150 m.

Helikopterflyveruter er ikke oprettet i alle tre lande. Se endvidere 9.1.17.

Militære aktiviteter

9.1.21 Forstyrrelser forårsaget af militære aktiviteter er reduceret eller skal reduceres, og mulighederne for yderligere koncentration og/eller udfasning af militære aktiviteter vil løbende blive undersøgt.

9.1.22 De negative virkninger af militærflyvning ved lave højder er begrænset eller skal begrænses ved at indskrænke antallet af flyvninger og ved at nedsætte den maksimalt tilladte hastighed.

9.1.23 Initiativer til at begrænse forstyrrelser forårsaget af den militære flytrafik i Vadehavsområdet skal udføres på et koordineret grundlag.

9.1.24 Udlægning af nedlagte skydeområder som naturbeskyttelsesområde skal prioriteres højt.

9.1.21-9.1.24

I Danmark er det eneste militære øvelsesområde i Vadehavet de militære anlæg ved Rømø, hvor der bl.a. foretages beskydning fra luften af mål på landjorden af fly fra Danmark og NATO. Skov- og Naturstyrelsen har løbende samarbejde med de militære myndigheder om drift og pleje af forsvarets arealer på en naturmæssig optimal måde, der samtidig tager hensyn til de nødvendige militære aktiviteter. Der er således indledt et specifikt samarbejde om det militære skydeområde ved Rømø. Samarbejdet vil inden for det næste årstid føre til en drifts- og plejeplan for området, hvor flest mulige af Vadehavsplanens målsætninger vil blive tilgodeset.

Det kan imidlertid ikke forventes, at den militære aktivitet i området nedtrappes væsentligt i de kommende år. Dertil har området stor militær værdi, idet det bl.a. benyttes til øvelsesskydninger af fly fra en række NATO-lande.

I Tyskland har man reduceret militærflyvninger så meget som muligt. Man undersøger muligheden for at reducere disse flyvninger yderligere. På basis af frivillige aftaler har det tyske flyvevåben ikke foretaget lave flyvninger siden 1992. Der er taget initiativ til at udenlandske flyvevåben tilslutter sig denne aftale. Den tidligere skydebane på Sylt hører ind under et beskyttelsesområde.

I Holland er forvaltningen af militæraktiviteter sket i overensstemmelse hermed siden 1995.

9.2 Trilaterale projekter og handlinger

9.2.1 Der skal udarbejdes en fortegnelse over vigtige og potentielle rasteadsler langs kysten i hvert land i forbindelse med en undersøgelse af de tilgængelige oplysninger om behovet for uforstyrrede rasteadsler for fugle, der vil blive sat i værk for at undersøge muligheden for at etablere uforstyrrede rasteadsler.

Dette projekt er i gang og fortsættes efter TGC-9 med Holland som leder af projektet.

9.2.2 Eksisterende viden om nødvendigheden af uforstyrrede fældningsområder for dykænder i offshore-området for at forbedre betingelserne for fældende fugle skal evalueres med henblik på en undersøgelse af muligheden for at etablere sådanne uforstyrrede fældningsområder.

En endelig rapport blev indsendt i marts 2001 af Slesvig-Holsten, der ledede dette projekt.

9.2.3 Det skal undersøges, om det er muligt at etablere en koordineret forvaltning af planteædende arter (f.eks. ænder og gæs) på lokaliteter bag digerne.

Alle tre lande har indsamlet og indsendt data til Danmark, der fungerer som leder af dette projekt. Dette projekt er i gang og fortsætter efter TGC-9.

9.2.4 I samarbejde med de ansvarlige myndigheder, specielt på lokalt plan, samt relevante grupper foretages der en undersøgelse af mulighederne for at forbedre vilkårene for ynglefugle i klitter og på strande. Resultaterne vil være genstand for diskussion, og der vil blive taget passende foranstaltninger.

Dette projekt er i gang og vil fortsætte efter TGC-9.

9.2.5 Der udarbejdes en fortegnelse over og en vurdering af faldet i de forstyrrelser, der skyldes militæraktiviteter.

Dette projekt kunne ikke gennemføres pga. manglende data, primært for omfanget af forstyrrelser før nedgangen i aktiviteter.

10 Havpattedyr

10.1 Den trilaterale politik og forvaltning

Spættet sæl og gråsæl

På baggrund af TSEG-rapporten og debatten inden for den trilaterale arbejdsgruppe (TWG) er en ny sælforvaltningsplan for perioden 2002 til 2006 blevet udarbejdet og indsendt til TGC-9.

Marsvin

10.1.1 Formålet er efter behov at beskytte marsvinets vigtige føde- og ynglesteder i Vadehavet og nærliggende områder ved passende foranstaltninger efter behov.

Et hvalbeskyttelsesområde blev i 1999 udpeget ud for øerne Sylt og Amrum i Slesvig-Holsten.

10.1.2 Offentligheden vil blive informeret om småhvaler i Vadehavsområdet og Nordsøen via en fælles indsats i samarbejde med ASCOBANS.

I Slesvig-Holsten udvides nationalparkens hovedinformationscenter, 'Multimar Wattforum', i Tönning med en hvaludstillingsbygning i 2001/2002.

Sekretariatet for ASCOBANS (Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas) har gennemført flere initiativer. De har bl.a. udgivet en ASCOBANS-plakat på flere sprog, stået bag udstillingen 'Harbour Porpoise in Distress' (Marsvin i nød), oprettet et nyt website samt andre oplysningsaktiviteter.

10.1.1-10.1.2

Beskyttelsen af marsvin i den danske del af Vadehavet sker bl.a. gennem Vadehavs bekendtgørelsen, som regulerer fritidssejlad, jagt og andre aktiviteter på søterritoriet. Desuden er fiskeri med nedgarn, som anses for at være en af de største trusler mod marsvin, forbudt i bekendtgørelsens område og stærkt begrænset i området uden for øerne ud til 12-sømilegrænsen. Der er endelig iværksat en handlingsplan for at reducere bifangsterne af marsvin. Handlingsplanen fokuserer på generelle foranstaltninger, som har effekt overalt i danske farvande, herunder modificering af fiskeudstyr, periodisk regulering af fiskeriet i visse områder samt udvikling og ibrugtagning af miljøvenlige akustiske alarmer.

10.2 Trilaterale projekter og handlinger

10.2.1 Man overvejer på baggrund af videnskabelige dokumenter at udpege visse områder i Vadehavet, områder i nærheden af Sild og Amrum samt områder i den danske del, der har særlig interesse, specielt som føde- og ynglesteder, med henblik på beskyttelse af marsvin.

Et hvalbeskyttelsesområde blev i 1999 udpeget ud for øerne Sylt og Amrum i Slesvig-Holsten.

Danmark, se 10.1.1 – 10.1.2

10.2.2 I samråd med de ansvarlige lokale myndigheder og relevante interessegrupper skal det undersøges, om og i hvilken omfang der findes muligheder for på en fleksibel måde at lukke områder, hvor unger af gråsæl hyppigt hviler sig.

I Slesvig-Holsten har en lokal interesseorganisation, Öömrarf Ferian, oprettet midlertidige reser- vater for gråsælen på Kniepsand, som siden 1996 støttes af Miljø-, Natur- og Skovministeriet.

Reservatet er lukket fra midten af november indtil slutningen af januar. Det afmærkes med skilte og er under opsyn af medlemmer fra flere organisationer.

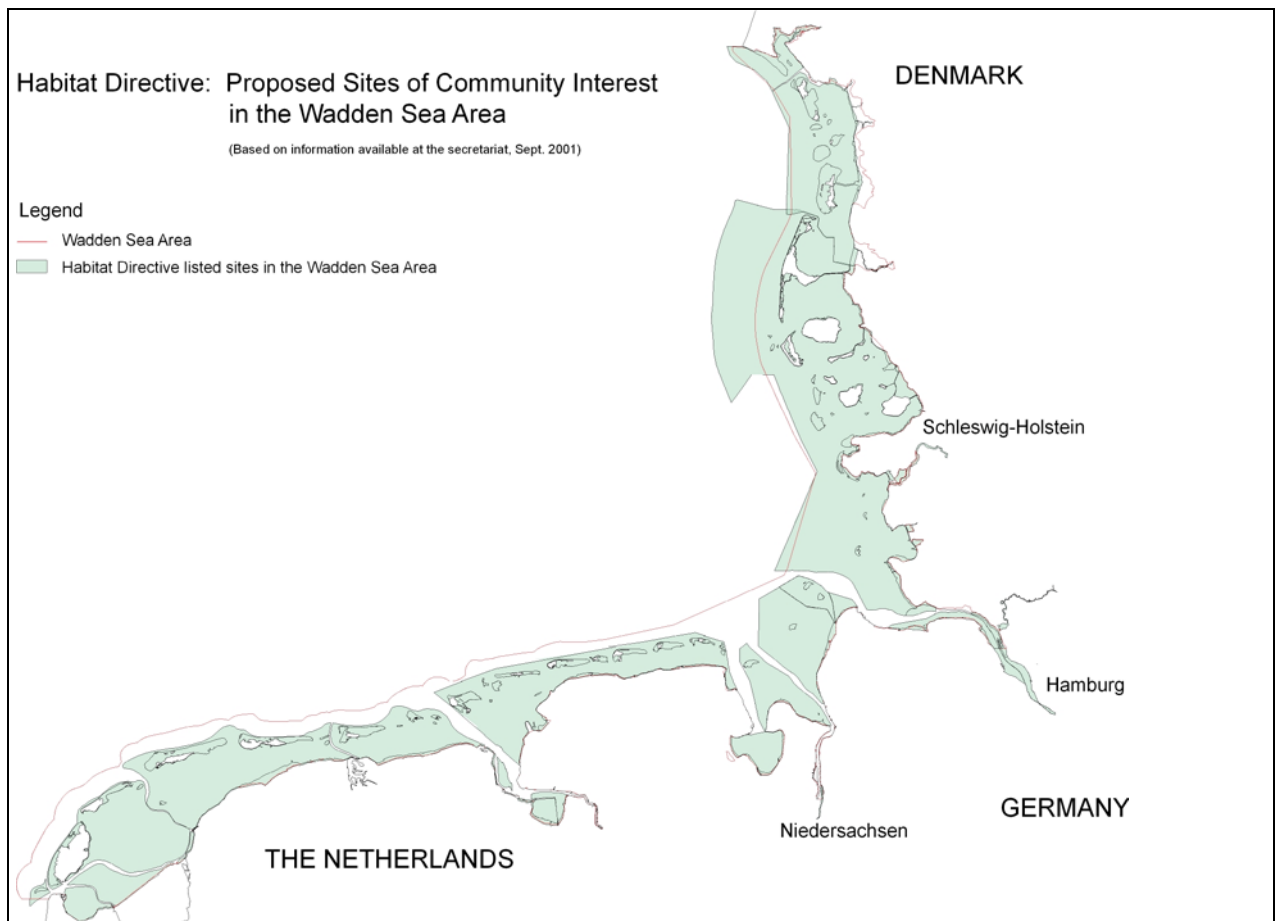
I Holland er den gældende politik som fastlagt i §17 i den hollandske naturbeskyttelseslov at lukke visse områder for menneskelige aktiviteter permanent (i nogle områder midlertidigt bl.a. for at sikre, at gråsælunger ikke forstyrres). Disse områder revideres hvert år på grundlag af overvågningsdata.

10.2.3 Løsninger, som kan forhindre bifangst af havpattedyr i driv- eller nedgarn i forbindelse med tekniske fremskridt, skal undersøges i samråd med de ansvarlige fiskerigrupper med henblik på at minimere bifangsten.

Sælforvaltningsplanen (2002-2006) tager sigte på at reducere antallet af sæler, der fanges som bifangst, samt at sikre, at sæler ikke drukner i ruser. Sælforvaltningsplanen overvejer at oprette et netværk til en centraliseret indsamling af oplysninger om bifangst i områder uden for Vadehavet. Ydermere sigter sælforvaltningsplanen på at undgå fiskeriets bifangst af sæl og regulere bundfiskeri, såfremt dette er nødvendigt.

BILAG 1

Kort over Vadehavets Natura 2000 områder

Natura 2000 er de områder, der er foreslået udpeget som internationale naturbeskyttelsesområder i henhold til EF's habitatdirektiv.

Kortet er baseret på de oplysninger, der var til rådighed for Det fælles Vadehavssekretariat i september 2001.

BILAG 2

Pleje af Vadehavet som en interaktiv proces. Workshop i Nieuwe-schans, 13.-15. oktober 1999

Det hollandske landbrug, naturforvaltnings- og fiskeriministeriums konklusioner og råd til den trilaterale arbejdsgruppe (TWG).

Den vigtigste konklusion, der kan drages af denne konference, er, at folk ønsker at blive taget alvorligt i deres arbejde, både med hensyn til at forbedre forholdene i Vadehavsområdet og med hensyn til at bo og arbejde i dette område.

Det første, der skal gøres, er, at regeringerne skal sikre gode rammer for en debat, i god tid, før beslutninger skal træffes.

Det andet, der skal gøres, er, at de forskellige aktører skal forsøge at sammenkoble deres interesser og værdier med henblik på at nå en fælles definition af problemet samt en fælles løsningsmodel. Såfremt dette ikke kan lykkes, vil kommunikationsinitiativer blive begrænset til primært at formidle oplysninger.

Det tredje, der skal gøres, er, at både regeringer og aktører formelt skal forpligte sig selv til en sådan proces, f.eks. gennem en kontrakt.

Råd 1: Udviol et overordnet sæt regler for korrekt kommunikation og deltagelse, der skal vedtages og anvendes både af regeringer og eksterne aktører, og som gælder for alle de tre lande, der er involveret, hvor de forskellige landes traditioner for kommunikation og deltagelse tages i betragtning.

Den anden konklusion er, at revideringen af Vadehavsplanen bør give mulighed for at lokalsamfund kan inddrages i den praktiske forvaltning af området. Regeringernes rolle bør ifølge workshoppenes deltagere være, at nå en fælles beslutning om overskrifter for forvaltning og primært overlade udførelsen til de involverede samfund, hvor dette er muligt.

Råd 2: Forbered en trilateral plan for fælles forvaltning, hvor aktører inddrages i samarbejde med lokale/regionale/provins og nationale myndigheder samt med interesseorganisationer. Dette skal fungere som optakt til den formelle revision af Vadehavsplanen.

Den tredje og sidste konklusion vedrører brugen af lokal og regional infrastruktur til regeringens formidling af informationer til den brede offentlighed og særskilte interessenter, og omvendt. Det er absolut nødvendigt at centre, medier og sociale netværk udnyttes fuldt ud for at forbedre adgangen til og dermed kvaliteten af kommunikation mellem alle involverede parter. De forskellige former for kommunikation (oplysninger, dialog, uddannelse og vidensoverførsel) bør udvikles gennem kontrakter mellem regeringer og sådanne centre m. fl.. Dette ville sandsynligvis føre til en mere ansvarlig deltagelse i sager, der vedrører Vadehavet.

Råd 3: Undersøg omfang, placering og den geografiske udbredelse af lokale og regionale centre m.fl. og medtag fremtidige kommunikationsplaner i den reviderede Vadehavsplan på basis af disse undersøgelser.

Det sidste råd, der gives (se nedenfor), er ikke baseret på workshoppenes program, men på den måde selve arrangementet tiltrak deltagere. Den ulige fordeling i forhold til de nationaliteter, der

var repræsenteret på workshoppen, fik arrangørerne til at konkludere, at et tema som 'offentlig deltagelse' måske er for bredt at tage op som særskilt emne i forhold til 'virkelige' problemstillinger fra Vadehavsområdet.

Råd 4: Inddrag en 'virkelig' problemstilling i en eventuel fremtidig workshop/konference om evalueringen af de gældende praksisser med hensyn til formidling og deltagelse.

BILAG 3

Anbefalinger fra Det 10. Internationale Videnskabelige Vadehavssymposium, Groningen, 30. oktober – 2. november 2000

Der var 43 mundtlige videnskabelige indlæg og 24 ”poster”præsentationer ved symposiet.

I det følgende gengives resultater fra de diskussioner, som fandt sted efter de mundtlige oplæg, under præsentationen af ”postere” samt under workshoppen om edderfugledødeligheden:

1 Kysterosion

Konkluderer at

Vadehavet står over for erosion af kyststrækninger i mange områder, og som følge deraf har der været omfattende menneskelige indgreb, som har ført til kunstige anlæg.

Sandfodring har vist sig at være et fornuftigt økologisk alternativ på trods af, at økologien på sandstrande kan kræve mere opmærksomhed.

Anbefaler at

1.1 Sandfodring på strande og forstrande er den fortrukne teknik med hensyn til kystsikring.

1.2 Man indvinder det sand, der er skal bruges til sandfodring, fra områder i Vadehavet, hvor det forventes at gøre mindst skade på undervandsøkosystemet.

2 Forvaltning af strandenge

Konkluderer at

Selvom forvaltning af strandenge ved græsning (får eller køer) kan øge bæreevnen for gæs, vil sådanne foranstaltninger føre til ulemper for andre arter inden for området.

Det er derfor hverken nødvendigt eller passende, at alle områder med gæs forvaltes ved intensiv eller moderat græsning (får), og en sådan forvaltning vil være i modstrid med andre forvaltningsmuligheder.

Anbefaler at

2.1 Forvaltning af strandenge – som allerede anbefalet på tidligere symposier – bør baseres på klart definerede formål, der lægges til grund for passende forvaltningsforanstaltninger.

3 Reetablering af ålegræs

Bemærker at

Ålegræs (*Zostera marina*) er ved at forsvinde i det meste af Vadehavet.

Genetablering af overgangszoner i flodmundinger og nedgang i tilførsel af næringsstoffer er gavnligt for forekomsten af ålegræs.

Bundfiskeri kan skade forekomsten af ålegræs.

Konkluderer at

Genetablering af ålegræsenge i Vadehavet er en bæredygtig løsning, men der er muligvis brug for separate genetableringsprogrammer for de to forskellige morfotyper af *Z.marina*: den fleksible type (vokser ved middelvandspejlet) og den robuste type (vokser ved lavvande).

Anbefaler at

3.1 Den fleksible type ålegræs bør genetableres først.

4 Vækst i bestanden af spættet sæl

Konkluderer at

Bestanden af spættet sæl er hurtigt voksende i Vadehavet, og at dette kan føre til konflikter med Vadehavets brugere.

Anbefaler at

4.1 Man påbegynder forskning på trilateralt niveau om hvordan beskyttelse af den voksende sælbestand kan forenes med udviklingen af fritids- og turismeaktiviteter samt med fiskeriforvaltningen.

5 Rejefiskeri

Konkluderer at

En nedgang i rejefiskeriet nogle få uger om sommeren kan bidrage til en bedre overlevelsesrate blandt rødspætteyngel, uden at dette vil påvirke udbyttet af rejefiskeriet.

Overvejer

Ønsket om et bæredygtigt fiskeri.

Anbefaler at

5.1. Man nøje overvejer gennemførligheden af en sådan nedgang i fiskeriet, som kan suppleres med tekniske foranstaltninger for derved at reducere bifangster.

6 Muslinge- og hjertemuslingebanker i tidevandszonen

Konkluderer at

Det tager meget længere tid at genetablere muslingebanker i tidevandszonen, der er blevet ødelagt, end man tidligere har troet. Der er tegn på, at mekaniseret hjertemuslingefiskeri har en negativ påvirkning på indsamlingen af hjertemuslinger.

Anbefaler at

6.1 Disse nye konklusioner bliver genstand for yderligere undersøgelser, og at den eksisterende viden anvendes i forvaltningen af skaldyrsfiskeriet.

7 Edderfugledødeligheden

Konkluderer at

Den primære årsag til edderfugledødeligheden i Vadehavet i vinteren 1999/2000 var fødemangel, muligvis forårsaget af et sammenfald med lave forekomster af føde siden 1990 og endnu lavere forekomster i vinteren 1999/2000, samt skaldyrenes dårlige kvalitet, mange krabber og ingen *Spisula*.

Det har ikke været muligt at fastslå med sikkerhed, hvad årsagen til denne fødemangel var, da de fleste data mangler eller ikke var tilgængelige.

Anbefaler at

7.1 For bedre at kunne forstå den tilsyneladende nedgang i Vadehavets bæreevne med hensyn til skaldyrsspisende fugle og for at muliggøre en vellykket fødesikringspolitik, er det nødvendigt, at man hurtigt kan få adgang til flere pålidelige oplysninger om skaldyrressourcer, for eksempel data om fødekvaliteten af skaldyrene, vurderinger af blåmuslingebestandene i dyrkningsområder, ressourcer i tidevands- og sublittoralzonen samt præcise optællinger af edderfugle og andre skaldyrsspisende fugle.

7.2 Den trilaterale overvågnings- og vurderingsgruppe opstiller et katalog over data, der skal overvåges, herunder data vedrørende fiskeriaktiviteter. Disse data bør være tilgængelige både på de rigtige steder på Internettet og i en årsrapport, svarende til årsrapporterne fra arbejdsgrupperne under ICES.

7.3 For at sikre en hensigtsmæssig vurdering af påvirkninger af skaldyrsfiskeriet, skal videnskabelige undersøgelser være åbne for offentligheden, og resultater skal helst gennemgå et 'peer review'. Enhver omsætning af resultater til politisk beslutning skal følge en særskilt procedure.

7.4 Bestanden af trækkende edderfugle i det baltiske/danske/tyske/hollandske område bør overvåges på internationalt niveau.

7.5 Med henblik på at være forberedt på katastrofer, som f.eks. edderfugledødeligheden, bør det fælles Vadehavssekretariat anmodes om at udarbejde et udkast til en registrerings- og analyseprotokol.

8 Overvågning af fisk og fiskeri

Konkluderer at

Vadehavet rummer flere økologiske funktioner med hensyn til bestande af demersale og pelagiske fisk samt rejer.

Eksisterende strategier sigter på at genetablere overgangszoner i flodmundinger, herunder fri (eller forbedret) passage for vandrefiskearter (såkaldte diadrome fiskearter), hvoraf de fleste er opført på Vadehavets Rødliste.

Overvågning af fisk og rejer er ikke omfattet af den fælles pakke i det trilaterale overvågnings- og vurderingsprogram (TMAP).

Anbefaler at

8.1 Overvågning af fisk omfattes af TMAPs fælles pakke, under hensyntagen til allerede eksisterende programmer (f.eks. undersøgelser af demersal fiskeyngel), og udviklingen af yderligere overvågningsprogrammer (for pelagiske og diadrome fiskearter).

9 Socioøkonomiske mål

Konkluderer at

Der mangler grundlæggende data for de fleste områder med hensyn til den socioøkonomiske udvikling i Vadehavsområdet.

Anbefaler at

9.1 En arbejdsgruppe nedsættes for at belyse de socioøkonomiske mål på trilateralt niveau.

9.2 Med udgangspunkt i disse mål skal et socioøkonomisk overvågningssystem udvikles, der omfatter grundlæggende parametre og databasestrukturer, som muliggør en vurdering af det økonomiske system i Vadehavets kystregion, i sammenhæng med vurderingen af økosystemet.

9.3 Interessenter, beboere og brugere bør involveres i denne proces på et passende tidspunkt. Det Inter-regionale Vadehavssamarbejde bør stå for denne opgave.

9.4 Med hensyn til dette bør den socioøkonomiske overvågning tilpasses den gældende afgrænsning for samarbejdsområdet, da den geografiske afgrænsning af samarbejdsområdet indtil videre ikke omfatter områder, hvor den omfattende menneskelige aktivitet påvirker Vadehavet. Derfor bør det overvejes, om man skal udvide samarbejdsområdet til at omfatte flere tilgrænsende land- og havområder.

9.5 Ændr den fælles pakke for TMAP, ved at integrere passende socioøkonomiske overvågningsparametre for at kunne overvåge demografiske ændringer, udviklinger inden for regionale økonomier og sociale områder.

9.6 Integrer sociale, økonomiske, kulturelle og økologiske aspekter i overvågningssystemet i overensstemmelse med Agenda 21 og den integrerede kystzoneforvaltning.

10 Tab af koreanske vådområder

Bemærker at

Der sker faktiske og potentielle tab af vigtige kystbiotoper pga. inddæmning af et meget stort tidevandsområde i Sydkorea.

Anbefaler at

10.1 Der tages initiativ til et samarbejde med Sydkorea til den 9. trilaterale regeringskonference for at udveksle den viden og de erfaringer inden for områderne tidevandsøkologi og kystzoneforvaltning, som man har indhentet i det europæiske Vadehavsområde.

11 Struktur af det Videnskabelige Vadehavssymposium

Konkluderer at

Man kan optimere den proces, hvorved videnskabelige konklusioner opnås på Vadehavssymposiet, og disse konklusioner omsættes til anbefalinger vedrørende forvaltning og politik.

Anbefaler at

11.1 En lille trilateral arbejdsgruppe bestående af forskere og embedsmænd (med ligelig fordeling mellem de tre Vadehavslande) skal opstille og udvikle forslag til en effektiv og objektiv omsætning af videnskabelig viden [ikke: råd] fra Vadehavssymposiet til forvaltning og politik via den trilaterale arbejdsgruppe og den trilaterale regeringskonference.

12 Udover ovennævnte videnskabsbaserede konklusioner og bemærkninger samt råd vedrørende forvaltning og politik har det 10. Internationale Videnskabelige Vadehavssymposium følgende bemærkninger og anbefalinger:

Bemærkninger

Selvom 40% af deltagerne var kvinder, var det kun 15% af de mundtlige præsentationer som blev givet af kvindelige forskere.

Der var mangel på præsentationer, som virkelig forsøgte at integrere viden - på et konceptuelt niveau – fra bio- og miljøvidenskaberne, teknologi, socioøkonomi og andre discipliner i udviklingen af politikker og forvaltning.

Anbefalinger

12.1 Nationale institutter og organisationer skal opfordre kvindelige forskere til at indsende indlæg til det næste internationale videnskabelige Vadehavssymposium.

12.2 En integreret tilgang til problemstillinger som beskrevet i afsnittet om integreret kystzoneforvaltning skal i højere grad være en del af akademiske programmer og uddannelsesprogrammer for derved at imødekomme fremtidige behov inden for dette område.